

Nr 255.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bekämpande av arbetslösheten; given Stockholms slott den 14 mars 1930.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1930.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDBIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Lübeck anför:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 9, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Jag anhåller nu att få till närmare behandling upptaga denna fråga.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 218 häft. (Nr 255.)

1

Anslag till bekämpande av arbetslösheten.

*Tidigare
åtgärder.*

Inledningsvis torde jag därvid få i korthet redogöra för de åtgärder, som vid senare riksdagar beslutats för arbetslöshetens bekämpande.

Av 1922 års riksdag beviljades, i anledning av den på socialdepartementets föredragning avlåtna propositionen nr 11, för bekämpande av arbetslösheten *dels* på tilläggsstat för nämnda år reservationsanslag till sammanlagt belopp av 85,000,000 kronor, *dels ock* på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor. Härförutom anvisades, med bifall till den på kommunikationsdepartementets föredragning avlåtna propositionen nr 12, för liknande ändamål på tilläggsstat för år 1922 under titeln »Utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» ett reservationsanslag å 5,000,000 kronor att utgå av länemedel.

I statsverkspropositionen till 1923 års riksdag (femte huvudtiteln, punkt 20) anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, bland annat, att det enligt hans mening icke vore möjligt att vid tiden för nämnda propositions avlåtande göra några fullt tillförlitliga beräkningar angående arbetsmarknadens läge under den då återstående delen av vintern 1922—1923 och än mindre angående dess förändringar under hela budgetåret 1923/1924. Han anhöll därför att senare under 1923 års riksdag få förelägga Kungl. Maj:t förslag i förevarande ämne. Emellertid syntes honom nödig försiktighet bjuda att i avbidan på frågans slutliga behandling å riksstaten beräkna ett anslag för arbetslöshetens bekämpande å förslagsvis 5,000,000 kronor.

Med bifall till den av föredragande departementschefen sålunda gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, för bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1923/1924 beräkna ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Efter det departementschefen sedermera i skrivelse den 28 april 1923 anmodat statens arbetslöshetskommission att avgiva förslag rörande den framställning till riksdagen i nu ifrågavarande ärende, vartill då rådande förhållanden gäve anledning, avgav kommissionen den 11 maj 1923 det sålunda begärda utlåtandet. I detta utlåtande framlade kommissionen en beräkning över tillgångar och utgifter å anslaget för bekämpande av arbetslösheten intill utgången av budgetåret 1923/1924. På grundval av denna beräkning anförde kommissionen, att den icke funne det erforderligt, att av 1923 års riksdag begärdes något anslag för bekämpande av arbetslösheten.

I skrivelse den 17 maj 1923, nr 233, gav Kungl. Maj:t sedermera riksdagen tillkänna, att Kungl. Maj:t icke komme att till 1923 års riksdag avlåta proposition i det under punkt 20 i femte huvudtiteln av statsverkspropositionen för nämnda år omförmälda ärendet angående anslag för budgetåret 1923/1924 för bekämpande av arbetslösheten, i följd varav medel för berörda ändamål ej vidare behövde beräknas å staten för nämnda budgetår.

Emellertid hade Kungl. Maj:t i proposition den 4 maj 1923, nr 230, på socialdepartementets föredragning föreslagit riksdagen medgiva, att för vidtagande av åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare finge av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond tagas i anspråk ett belopp av förslagsvis 70,000 kronor.

Denna proposition blev av riksdagen bifallen (riksdagens skrivelse nr 206).

Ytterligare är att nämna, att riksdagen, i anledning av ett i 1923 års statsverksproposition på kommunikationsdepartementets föredragning framställt förslag, för sådana arbeten för telegrafverkets, statens järnvägars och statens

vattenfallsverks räkning, vilka kunde påkallas för bekämpande av arbetslösheten, för budgetåret 1923/1924 anvisade ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor att utgå av lånemedel (riksdagens skrivelse nr 295).

För budgetåret 1924/1925 gjorde arbetslöshetskommissionen icke hemställan om anvisande av något ytterligare anslag för bekämpande av arbetslösheten. I anslutning härtill begärde Kungl. Maj:t icke något anslag för ifrågasvarande ändamål för nämnda budgetår.

I proposition till 1924 års riksdag, nr 113, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att för färdigställande av vissa utav Norrlands statsarbeten påbörjade arbetsföretag finge användas, intill ett belopp av 1,750,000 kronor, de av 1922 års riksdag för bekämpande av arbetslösheten beviljade reservationsanslagen.

Detta förslag blev av riksdagen bifallet (riksdagens skrivelse nr 128).

I en annan till 1924 års riksdag avlåten proposition (nr 229) föreslog Kungl. Maj:t sedermera riksdagen medgiva, att för färdigställande av vissa utav Södra Sveriges statsarbeten påbörjade arbetsföretag finge användas, intill ett belopp av 1,350,000 kronor, de nyssnämnda, av 1922 års riksdag beviljade reservationsanslagen.

Jämväl detta förslag blev av riksdagen bifallet (riksdagens skrivelse nr 294).

I skrivelse den 9 december 1924 uttalade sig arbetslöshetskommissionen angående behovet av medel till arbetslöshetens bekämpande under budgetåret 1925/1926. Kommissionen anförde därvid, att behållningen å de anslag, som av 1922 års riksdag anvisats för ifrågasvarande ändamål, den 1 november 1924 utgjort 8,264,000 kronor. Då kostnaderna för kommissionens verksamhet under de tio första månaderna av år 1924 uppgått till omkring 4,220,000 kronor och totalkostnaderna under nämnda år sannolikt icke komme att överstiga 5 miljoner kronor, syntes det kommissionen vara grundad anledning antaga, att de medel, varöver kommissionen förfogade, skulle förslå till finansierandet av hjälpverksamhetens kostnader första halvåret 1926. På grund härav funne kommissionen det icke påkallat att hemställa om utverkande hos 1925 års riksdag av ytterligare anslag till arbetslöshetens bekämpande.

Med hänsyn till vad kommissionen sålunda uttalat anförde föredragande departementschefen i statsverkspropositionen till 1925 års riksdag (femte huvudtiteln, sid. 37), att han ansåge sig icke böra föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen äska något nytt anslag till arbetslöshetens bekämpande. I enlighet härmed begärde Kungl. Maj:t icke något anslag till ändamålet för budgetåret 1925/1926.

I proposition till 1926 års riksdag, nr 213, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1926/1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 8.000,000 kronor.

Sistnämnda proposition bifölls av riksdagen (riksdagens skrivelse nr 344).

I proposition till 1927 års riksdag, nr 236, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1927/1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor. Förslaget grundade sig på framställning av arbetslöshetskommissionen i skrivelse den 24 november 1926 ävensom på en av kommissionen avgiven, den 15 februari 1927 dagtecknad promemoria.

Med bifall till propositionen beviljade 1927 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 270) för budgetåret 1927/1928 till bekämpande av arbetslösheten ett extra reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

I proposition till 1928 års riksdag, nr 161, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1928/1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor. Förslaget grundade sig på framställ-

ning av arbetslöshetskommissionen i skrivelser den 17 november 1927 och den 17 februari 1928.

Med bifall till propositionen beviljade 1928 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 370) för budgetåret 1928/1929 till bekämpande av arbetslösheten ett extra reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I proposition till 1929 års riksdag, nr 210, föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1929/1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,800,000 kronor. Förslaget grundade sig på framställningar av arbetslöshetskommissionen i skrivelser den 26 november 1928 och den 18 februari 1929. I förstnämnda skrivelse framlade kommissionen en beräkning över tillgångar och skulder å tidigare beviljade anslag för samma ändamål ävensom en uppskattning av medelsbehovet för nu innevarande budgetår. På grundval av denna beräkning anförde kommissionen, att av de till buds stående medlen för bestridande av de med hjälpverksamheten förenade kostnaderna ett belopp av omkring 2,750,000 kronor skulle kunna förväntas den 1 juli 1929 återstå och alltså bliva disponibelt för budgetåret 1929/1930. Beträffande frågan om erforderliga medel för sistnämnda budgetår uttalade kommissionen, att man syntes hava anledning förmoda, att den senare tidens gynnsamma utveckling på arbetsmarknaden och det ekonomiska området i övrigt även komme att fortfara under nämnda budgetår. Kommissionen ansåge sig därför kunna räkna med något minskad arbetslöshet och sålunda även med lägre kostnader under budgetåret 1929/1930 i förhållande till närmast föregående budgetår. Kommissionen föreslog, med utgångspunkt från nämnda antagande, en sänkning av de för sistnämnda budgetår beräknade kostnaderna, 5,050,000 kronor, med 300,000 kronor till 4,750,000 kronor. Jämlikt denna beräkning skulle alltså utöver de medel, som förväntades återstå den 1 juli 1929, krävas ytterligare 2,000,000 kronor. Med hänsyn dels till osäkerheten vid bedömande av arbetsmarknadens framtida gestaltning samt till behovet av medel, som kunde i verksamheten användas som rörelsekapital för att tagas i anspråk för inventarier, utestående fordringar m. m., dels ock å andra sidan till framlagt förslag om medgivande att för ifrågavarande ändamål använda 500,000 kronor av för särskilda ändamål reserverade medel, ansåg kommissionen, att behovet av nytt anslag för budgetåret 1929/1930 borde uppskattas till 3,000,000 kronor. Denna uppskattning grundade sig på den förutsättningen, att hjälpverksamheten komme att bedrivas efter ungefärligen oförändrade grunder.

Vid min förberedande anmälan till 1929 års statsverksproposition av förevarande ärende anförde jag, att ifrågasatta höjningar av vissa till skogsavdikning m. m. avsedda anslag komme att beträffande belastningen å förevarande anslag möjliggöra en minskning, som jag uppskattade till 200,000 kronor. Jag ansåg därför, att anslaget icke behövde beräknas till större belopp än 2,800,000 kronor. I enlighet med vad jag sålunda förordat beräknades också i riksstaten ett anslag på sistnämnda belopp till bekämpande av arbetslösheten för innevarande budgetår.

I förberörda skrivelse den 18 februari 1929 anförde kommissionen sedermera, att tillgängliga uppgifter om konjunkturläget och jämväl eljest kända

förhållanden syntes giva fog för det antagandet, att arbetsmarknaden även skulle under den närmaste framtiden utveckla sig i gynnsam riktning. Ur allmän arbetslöshetssynpunkt intogs egentligen endast Norrbottens län numera en särställning. Kommissionen ansågs sig emellertid, om man undantogs Neder-torneå socken och det med förhållandena därstädes förbundna Seskaröproblemet, icke hava anledning ifrågasätta vidtagandet av några särskilda åtgärder för att bispringa kommuner eller arbetslösa i nämnda län.

Vidare hade kommissionen i skrivelsen den 18 februari 1929 vidtagit vissa jämkningar i beräkningen av medelsbehovet, därvid kommissionen anslöt sig till den av mig i statsverkspropositionen uttalade uppfattningen, att medelsbehovet kunde begränsas till 2,800,000 kronor. Detta resultat grundade kommissionen därpå, att till följd av vissa närmare angivna omständigheter kommissionen ansett sig kunna beräkna den blivande behållningen å redan beviljade medel vid utgången av budgetåret 1928/1929 till ett belopp, som med 465,000 kronor överstege den summa, varpå kommissionens tidigare framlagda beräkningar slutade i motsvarande hänseende. Denna ökning i den väntade medelstillgången hade kommissionen tänkt sig disponerad så, att statsanslaget för budgetåret 1929/1930 skulle minska på nyss angivna sätt med 200,000 kronor och att den beräknade medelsreserven för sistnämnda budgetår skulle ökas med 265,000 kronor.

I förberörda proposition nr 210 till 1929 års riksdag framhöll jag, att vad kommissionen sålunda anfört visserligen skulle kunna anses utgöra anledning att ytterligare något nedsätta det anslag, som borde begäras av riksdagen för budgetåret 1929/1930. Med hänsyn till vikten av att ifrågavarande anslag tillmättes så, att hjälpverksamheten med säkerhet kunde upprätthållas i den omfattning, som kunde befinnas nödvändig, ansåg jag mig dock böra tillstyrka kommissionens förslag, enligt vilket anslaget skulle bestämmas till det av mig i statsverkspropositionen beräknade beloppet, 2,800,000 kronor.

Med bifall till den i enlighet härmed gjorda framställningen beviljade 1929 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 272) för budgetåret 1929/1930 till bekämpande av arbetslösheten ett extra reservationsanslag av 2,800,000 kronor.

Riksdagen anförde i sin skrivelse i huvudsak följande.

De i propositionen lämnade uppgifterna om konjunkturläget på arbetsmarknaden och jämväl eljest kända förhållanden syntes riksdagen giva fog för antagandet, att arbetsmarknaden även under den närmaste framtiden skulle komma att utveckla sig i gynnsam riktning. Åtgärder från statens sida till bekämpande av arbetslösheten syntes dock alltjämt i viss mån tills vidare vara av behovet påkallade. Och även om man kunde begränsa nödhjälpsarbetena till förmån för motsvarande slags arbeten i den öppna marknaden, måste dock under tiden ett organ, sådant som arbetslöshetskommissionen, hava en viktig uppgift att fylla. Riksdagen anslöte sig därför till Kungl. Maj:ts förslag enligt vilket statens hjälpverksamhet för de arbetslösa under budgetåret 1930/1931 skulle bedrivas i samma huvudformer som dittills. Olämpligheten av att under pågående utredningar angående arbetslöshetsförsäkring och om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande vidtagna ändringar i de på förevarande område gällande bestämmelserna ansågs riksdagen nämligen ligga i öppen dag. Riksdagen framhöll vidare angelägenheten

av att, på sätt departementschefen uttalat, under det utredningarna påginge åtgärder, så långt möjligt vore, vidtoges i syfte att genom effektiv arbetsförmedling i den mån så kunde ske återföra arbetskraft till den allmänna arbetsmarknaden. Vad anginge frågan om anslagets storlek hade riksdagen ansett det av Kungl. Maj:t äskade beloppet vara för ändamålet tillfyllest. Riksdagen erinrade därvid om de år för år ständigt ökade belopp, som riksdagen anvisat till väganläggningar, vägförbättringar och vägunderhåll, vilka belopp tillsammans med vägskattemedel uppginge till cirka 75,000,000 kronor enbart för budgetåret 1929/1930. Tillika framhöll riksdagen, att riksdagen till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk samt till skogsavdikning anvisat anslag å tillhopa 1.5 miljoner kronor, genom vilka arbeten en avsevärd lättnad i arbetslösheten kunde förväntas inträda.

Gällande bestämmelser.

Gällande författningsbestämmelser angående statsbidrag till arbetslöshets-hjälp äro sammanfattade i en kungörelse av den 7 juli 1922 (nr 419), som länder till efterrättelse tills vidare, så länge anslag till ifrågavarande ändamål utgår. I denna kungörelse gjordes viss ändring genom kungörelse den 22 juni 1928 (nr 214). Ändringen avsåg väsentligen viss av Kungl. Maj:t föreslagen och av riksdagen godkänd jämkning i bestämmelserna rörande bidrag till s. k. statskommunala arbeten, d. v. s. hjälparbeten, som bedrivs av kommuner med bidrag av statsmedel från arbetslöshetsanslaget.

Därjämte har riksdagen vid särskilda tillfällen uttalat sig angående principerna för den statliga hjälpverksamheten för arbetslösa. Sålunda meddelade *1922 års riksdag* — efter det Kungl. Maj:t den 10 mars nämnda år fattat beslut, innefattande jämkning i vissa avseenden av dittills gällande regler — i skrivelse den 7 juni 1922, nr 291, nya direktiv för bedrivande av berörda verksamhet, därvid särskilt spörsmålet om arbetskonflikts inverkan å den av staten lämnade arbetslöshetshjälpen behandlades.

Vidare beslöt *1923 års riksdag* i anledning av en till riksdagen avlåten proposition, nr 52, att vid utövandet av omförmälda verksamhet skulle, utöver då gällande direktiv, tillämpas vissa av statsutskottet närmare angivna regler för yrkesbestämningen (riksdagens skrivelse den 13 april 1923, nr 79).

Med anledning av ett av Kungl. Maj:t meddelat beslut rörande hjälpverksamheten i ett speciellt fall av arbetskonflikt upptogs vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition nr 213 till *1926 års riksdag* frågan om riktlinjerna för utövande av hjälpverksamheten i fall av arbetskonflikt till förnyat skärskådande såväl i statsutskottet (utlåtande nr 168) som vid ärendets behandling i riksdagens kamrar. I överensstämmelse med vad statsutskottet i detta avseende hemställt, gjorde riksdagen i sin förut omförmälda skrivelse nr 344, i vilken riksdagen anmälde sitt beslut om anvisande av nytt anslag till bekämpande av arbetslösheten, vissa uttalanden i fråga om direktivens tillämpning. Beträffande dessa uttalanden tillåter jag mig att hänvisa till den redogörelse, som lämnats därför i 1927 års proposition i motsvarande fråga (nr 236 sid. 5).

Genom beslut den 18 juni 1926 förordnade sedermera Kungl. Maj:t, att ett exemplar av berörda riksdagsskrivelse skulle överlämnas till statens arbetslöshetskommission till kännedom och efterrättelse.

För användningen av det för innevarande budgetår anvisade anslaget gälla de för motsvarande anslag för budgetåret 1928/1929 fastställda grunderna.

Innan jag härefter övergår till att närmare behandla arbetslöshetskommis-
sionens framställning om anslag för budgetåret 1930/1931 till bekämpande av
arbetslösheten, anhåller jag att, i anslutning till vissa uttalanden som jag
gjorde i fjolårets proposition (nr 210) i samma ämne, få lämna en redogörelse
för en del sedan dess verkställda utredningar och inträffade förhållanden på
förevarande område.

*Utredningar
m. m. under
senaste året.*

Vad då först angår frågan om *arbetslöshetsförsäkring*, har jag redan i stats-
verkspropositionen redogjort för ett av Kungl. Maj:t den 29 november 1929
på min hemställan fattat beslut att åt socialstyrelsen uppdraga att i vissa
i statsrådsprotokollet för nämnda dag angivna hänseenden verkställa en kom-
pletterande utredning till 1926 års arbetslöshets-sakkunnigas betänkande. I
statsverkspropositionen återgavs också mitt uttalande till statsrådsprotokollet
vid behandling av sist avsedda fråga, och torde jag här få hänvisa till be-
rörda redogörelse. Jag vill endast tillägga, att ett av de hänseenden, i vilka
jag ansåg ytterligare utredning böra verkställas, var rörande den senaste tidens
erfarenheter i utlandet på området. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t
på min hemställan den 31 januari 1930 bemyndigat chefen för socialdeparte-
mentet att uppdraga åt högst fyra sakkunniga att i Danmark och Tyskland
bedriva studier i socialförsäkringsfrågor, däribland sådana som röra arbets-
löshetsförsäkring.

För övrigt må anmärkas, att detta års riksdag i anledning av väckt mo-
tion redan haft viss anledning att taga ställning till frågan om arbetslöshets-
försäkring. Den avsedda motionen, som gick ut på bland annat att riks-
dagen måtte besluta att i princip uttala sig för en arbetslöshetsförsäkring en-
ligt i motionen angivna grunder, föranledde icke till någon riksdagens åtgärd.
Andra lagutskottet uttalade i sitt utlåtande i frågan (nr 12), att utrednings-
arbetet ännu icke slutförts vare sig beträffande frågan om arbetslöshetsför-
säkring eller rörande frågorna om arbetslöshetens karaktär och orsaker samt
medlen för dess bekämpande, samt att utskottet vid sådant förhållande icke
ansett lämpligt att nu taga ståndpunkt till spörsmålets lösning i den av mo-
tionären förordade riktningen. Utskottet uttalade emellertid den förhopp-
ningen, att förslag i ämnet måtte inom den allra närmaste tiden kunna av
Kungl. Maj:t framläggas för riksdagen.

I anslutning till den redogörelse för *nödhjälpsarbetenas art och beskaffenhet*,
som lämnades i fjolårets proposition nr 210, må här lämnas följande siffror
ur numera framlagd statistik.

Datum	Arbeten åt domänstyrelsen		Arbeten åt andra statliga myndigheter		Arbeten åt vägstyrelser och kommuner		Arbeten åt flottningsföreningar och diverse uppdragsgivare		Summa	
	arbetsstyrka	arbetsplatser	arbetsstyrka	arbetsplatser	arbetsstyrka	arbetsplatser	arbetsstyrka	arbetsplatser	arbetsstyrka	arbetsplatser
Jan. 1929	1,522	37	79	1	985	15	953	12	3,539	65
Febr. »	1,598	36	148	1	881	15	1,251	15	3,878	67
Mars »	1,473	35	140	1	1,024	16	1,217	14	3,854	66
April »	948	28	82	1	917	17	918	13	2,865	59
Maj »	687	25	62	1	829	16	532	8	2,110	50
Juni »	412	17	45	1	732	17	398	6	1,587	41
Juli »	226	8	—	—	519	14	326	6	1,071	28
Aug. »	191	8	—	—	437	13	270	5	898	26
Sept. »	169	7	—	—	425	13	253	5	847	25
Okt. »	301	12	22	1	485	12	321	5	1,129	30
Nov. »	369	14	51	1	503	11	659	6	1,532	32
Dec. »	426	17	109	2	522	11	810	7	1,867	37
Jan. 1930	1,039	23	175	2	895	12	940	9	3,049	46

I propositionen nr 210 år 1929 berördes vidare frågan om *reservarbetarklientens beskaffenhet och sammansättning*. I detta hänseende har arbetslöshetskommissionen numera — liksom tidigare år 1925 och 1926 (se Sociala meddelanden år 1926 sid. 211 och 965) — verkställt en undersökning. Rörande denna undersökning, vilken ägde rum den 20 mars 1929 och kompletterades med uppgifter från september samma år, har kommissionen upprättat en redogörelse, som kommer att inom kort inflyta i Sociala meddelanden. Redan här må dock återgivas vissa siffror av intresse i förevarande sammanhang.

Vad angår *åldersfördelningen* hava de äldre årsklasserna företett en relativ ökning. I september 1929 voro omkring 25 % av reservarbetarna i åldern över 50 år. Detta förklaras i kommissionens redogörelse därmed, att när det ljusnat på arbetsmarknaden, kommunernas arbetslöshetsorgan torde hava haft lättare att placera de yngre arbetarna än de äldre. Det tillägges, att kommunerna själva torde hava haft ett visst intresse av att icke utan skäl hemkalla de äldsta arbetarna, av vilka flertalet måhända då skulle hava kommit att falla fattigvården till last. — Arbetarna voro i mars 1929 till ungefär samma antal hemmahörande *i städer och på landsbygd*; fram på sommaren lämnade däremot städerna ett större tillskott än landsbygden (56 resp. 44 %). Denna växande övervikt motsvarades av en successiv ökning av städernas relativa antal av arbetslösa. — Vad angår *yrkesfördelningen* utgjorde arbetarna inom grovarbetarfacket samt trä-, gruv- och metallindustrierna tillsammans cirka 80 % av hela arbetsstyrkan; övriga yrken företrädde endast med smärre kontingenter. Grovarbetarna ensamma uppgingo till nära hälften av arbetsstyrkan. I anslutning härtill heter det i redogörelsen, att arbetslöshetsfrågan, sådan den till sin karaktär avspeglade sig i arbetslöshetskommissionens verksamhet, till väsentlig del vore ett problem om beredande av tillfälligt tillgängliga utkomstmöjligheter för icke yrkeskunniga, särskilt yngre arbetare. — Beträffande *arbetslöshetstidens längd* framhålles, att de mera kortvariga arbetslöshetsfallen (intill ett års arbetslöshet) varit avsevärt starkare representerade vid 1929

¹ Rapport från 2 platser ej medtagna i styrkebeskedet.

års marsundersökning än under år 1926 (42 resp. 32 %). I september 1929 hade emellertid de kortvariga fallen gått ner till 24 % av antalet reservarbetare. Denna nedgång har ansetts bekräfta den redan vid undersökningen av åldersförhållandena gjorda iakttagelsen, att arbetsstyrkan efter den under sommaren genomförda reduceringen till stor del kommit att bestå av på den fria marknaden svårplacerade element. Vidare anföres, att av de i mars 1929 anställda familjeförsörjarna 55,7 % av samtliga försörjningspliktiga och 23,6 % av hela antalet reservarbetare åtminstone vid någon tidpunkt under åren 1926—1928 kommit i åtnjutande av *hjälp från fattigvården*. — Vissa uppgifter avse att belysa *anställningstid och platsrörlighet vid reservarbetena*. Av dessa uppgifter inhämtas, att i mars 1929 nära 65 % av reservarbetarna voro sådana, som tidigare varit anställda i dylika arbeten. Omkring 24 % hade varit där anställda mera än tre perioder. Om man uppdelar arbetarna med hänsyn till varaktigheten av deras anställning vid reservarbetena, finner man, att endast omkring $\frac{1}{6}$ av ifrågavarande anställningsperioder haft en längd överstigande 6 månader. Denna siffra såväl som övriga i samband därmed anförda uppgifter har ansetts vittna, att reservarbetena knappast utövade en så stor dragningskraft på de arbetslösa, att deras upprätthållande inneslöte någon egentlig risk för att en kår av permanenta kronoarbetare skulle på den vägen tillskapas.

I fjolårets proposition framhöll jag, att arbetslöshetskommissionen allt emellanåt borde liksom tidigare skett till kommunerna rikta en särskild hemställan om att verkställa noggrann *gallring vid uttagning av arbetslösa* till de statliga nödhjälpsarbetena, så att fattigvårdsklienter och moraliskt mindervärdiga element hölles borta från den statliga arbetslöshetshjälpen. I anslutning härtill har arbetslöshetskommissionen i sin skrivelse den 29 november 1929 anfört följande.

Kommissionen hade städse sökt förhindra hänvisning till reservarbete av dylika personer. Då samtliga reservarbetare vore uppförda å kort, varav bland annat framginge anställningstidens längd, orsaken till avgång från arbetet och dylikt, vore det möjligt för kommissionen att tillse, att inga ur angivna synpunkter olämpliga personer emottoges. Det kunde dock icke undvikas, att en eller annan arbetsovillig person erhöle tillträde till reservarbete, men det dröjde vanligen icke länge, förrän en dylik persons karaktär uppenbarades och han på grund härav skildes från statlig arbetslöshetshjälp. Äldre och sjukliga personer, som icke kunde försörja sig på arbetet, hemsändes under anmodan till respektive kommun att bringa dem hjälp i annan ordning. Kommissionen ansåge sig och kunna uttala, att reservarbetarklientelet i stort sett utgjordes av personer, som hade god arbetsvilja och som icke kunde sägas vara undermåliga varken till sin fysiska eller psykiska utrustning.

Ytterligare må i detta hänseende nämnas, att kommissionens sekreterare meddelat, att i de formulär till hänvisningsbrev, vari kommunerna meddelades, att platser beviljats vid kommissionens arbetsföretag funnes i tryck intagen en uppmaning att iakttaga de i fjolårets proposition i denna fråga anförda synpunkterna. Då och då gjorde dessutom kommissionen speciella undersökningar för att övervaka efterlevnaden av ifrågavarande direktiv.

I propositionen nr 210 år 1929 berördes även frågan om *ungdomsarbetslöshet och yrkesutbildning*. Jag redogjorde därvid för de uttalanden i frågan, som gjorts av kommerskollegium i dess den 5 mars 1929 inkomna utlåtande över

arbetslöshetssakkunnigas betänkande, i vilket yttrande förordats en vidsträckt användning av sådana reservarbeten, som avsåge att bereda de arbetslösa viss yrkesutbildning. På min hemställan uppdrog Kungl. Maj:t sedermera åt arbetslöshetskommissionen att avgiva yttrande över kommerskollegii utlåtande, i vad däri avhandlades frågor angående ungdomsarbetslösheten samt yrkesutbildning för arbetslösa. I anledning härav har kommissionen i dagarna inkommit med utredning i berörda frågor. I den skrivelse, varmed denna utredning överlämnades till Kungl. Maj:t, anförde kommissionen bland annat följande.

Arbetslöshetskommissionen
angående
ungdomsarbetslösheten.

»Såsom i utredningen påvisas, ansågs ungdomsarbetslösheten sistlidna vår hava haft en relativt betydande omfattning inom något mer än hälften av de tillfrågade kommunerna, företrädesvis inom sådana, där industrien förhärskade. Denna arbetslöshet var till sin huvudsakliga del koncentrerad till det bälte av mellan-Sverige, där den allmänna arbetslösheten ända sedan deflationskrisens tid med särskild styrka gjort sig gällande. Av skäl, som närmare utvecklas i utredningen, äro likväl de meddelade upplysningarna att betrakta såsom mindre tillfredsställande, och de lämna följaktligen ej heller några säkrare hållpunkter för ett fastställande av den sistlidne vår faktiskt rådande situationen på arbetsmarknaden för den arbetslösa ungdomen. Huruvida förhållandena sedan dess undergått någon förändring i den ena eller andra riktningen undandraget sig visserligen ett exakt bedömande, men då det *allmänna* läget på arbetsmarknaden avsevärt förbättrats under större delen av senare halvåret 1929, torde man vara berättigad antaga, att ljusningen även kommit att beröra ungdomen. Ett ytterligare stöd för denna uppfattning synes man kunna hämta av de upplysningar i frågan, som på basis av arbetsförmedlingskontorens uppgifter utarbetats inom socialstyrelsen, och som framlades vid den konferens angående ungdomsförmedling, vilken avhölls i Stockholm sistlidne maj månad (se härom Sociala Meddelanden nr 6/1929, sid. 458). Man torde nämligen hava fullgoda skäl att sluta till att den förbättring av ungdomens arbetsmöjligheter, som enligt nämnda uppgifter fortskridit ända från 1927, ytterligare accentuerats från och med inträdet av sommarsäsongen 1929.

Känt är, att det åtminstone i de större städerna vanligen icke förefinnes så stora svårigheter för ungdomar i de yngre åldersklasserna att erhålla anställning på den öppna marknaden som för samma ungdomselement, vilka hava sitt hemvist i de mindre städerna samt på landsbygden. Däremot synes den uppfattningen vara ganska allmänt utbredd, att den mognare ungdomen, d. v. s. företrädesvis ynglingar från 18 års ålder och däröver, hava att kämpa med betydande svårigheter under sina strävanden att vinna fäste inom industrien, beroende dels på den allmänna knappheten på arbetstillfällen, dels också på den bristande yrkeskunnigheten hos stora grupper av det uppväxande släktet. Man lärer sålunda kunna uttala, att ungdomsarbetslösheten — i den gestalt den numera huvudsakligen framträder — närmast utgör en sida av det allmänna arbetslöshetsproblemet och fördenskull intimt sammanhänger med frågan om lämpligaste metoderna för beredandet av hjälp eller arbetsanställning åt icke yrkeskunniga arbetare, respektive med spørsmålet om ökad yrkesutbildning åt den uppväxande ungdomen. Men medan samhället beträffande vuxna personer, som till följd av arbetslöshet råkat i nödställd belägenhet, inriktat sig på att bereda dem lindring i deras vanligen övergående svårigheter, ligger problemet i någon mån annorlunda till i vad det gäller den arbetslösa ungdomen. Om direkta hjälpåtgärder i viss utsträckning även påkallas för deras del — och sådan hjälp av växlande natur har också under kommissionens hela verksam-

hetstid kommit dem till godo — framstår likväl nödvändigheten av förebyggande åtgärder såsom den viktigaste faktorn, då det gäller att lösa ungdomens arbetslöshetsproblem. Härvid kommer av naturliga skäl spörsmålet om de ungas yrkesutbildning främst i fråga. Denna angelägenhet måste tillmätas betydelse även ur den synpunkten, att det av praktiska skäl icke skulle vara möjligt att bereda alla arbetslösa ynglingar, om dessa härom gjorde framställning, placering vid statliga reservarbeten.

Frågan om ungdomens yrkesutbildning kan emellertid ses ur många synpunkter och har även givit anledning till olika förslag och överväganden. I kommerskollegii här föreliggande yttrande uttryckes sålunda 'önskvärdheten av anordnandet i större utsträckning av reservarbeten i form av utbildningskurser för underlättande av överflyttning av ledig arbetskraft, särskilt ungdom, till annat arbetsområde'. Därest detta yttrande är att tolka såsom förord för åtgärder, syftande till ett mera stadigvarande och planmässigt sammanknytande av frågorna rörande yrkesutbildning och ungdomsarbetslöshet, nödgas arbetslöshetskommissionen framhålla vådorna av en sådan hopkoppling av dessa båda problem. Enligt kommissionens förmenande böra nämligen dessa spörsmål hållas strängt i sär. Frågan om ungdomens yrkesutbildning är ju en vital samhällsangelägenhet, vars betydelse även under fullt normala tider känsligt berör såväl näringslivet som den enskilde. Den utbildning, som ungdomen — mödosamt och ofta under stora uppoffringar från föräldrarnas sida — måste förskaffa sig för att stå rustad att möta livskampen, bör ungdomen nämligen enligt arbetslöshetskommissionens mening alltjämt huvudsakligen tillägna sig på de vägar, som härför utstakats, och i den mån några särskilda åtgärder anses påkallade för att förbättra den nuvarande yrkesutbildningen, torde det böra överlätas åt de ordinarie organ, som för ändamålet upprättats, att härvid gripa in med lämpliga reformer och supplerande åtgärder. Beträddandet av andra vägar skulle helt visst draga med sig konsekvenser av vittgående art och möjligen också förrycka en rationell lösning av industriens lärlingsfråga.

Då kommissionen redan i sitt utlåtande den 19 oktober 1928 över skolöverstyrelsens anslagsbehov beträffande yrkesutbildningen för budgetåret 1929/1930¹ framhållit svårigheten att förena mera brett lagda hjälpåtgärder för den ungdom, som är i behov av yrkes- och fackbildning, med de normer, efter vilka kommissionen har att bedriva sin hjälpverksamhet för de arbetslösa, torde kommissionen i detta sammanhang icke behöva närmare upptaga detta spörsmål till förnyad behandling. Kommissionen utgår sålunda ifrån, att det bistånd, som bör från dess sida tillhandahållas den arbetslösa ungdomen, måste såsom hittills bestämmas av gränserna för kommissionens egen uppgift. Den av kommissionen ledda kursverksamheten bör följaktligen även i fortsättningen bedrivas under aktgivande på arbetsmarknadens intresse av att, närhelst ett arbetstillfälle yppar sig, ledig arbetskraft så snabbt som möjligt ställas till förfogande. Det förhållandet, att en arbetslös person vid ett sådant tillfälle skulle vara bunden vid en pågående kurs, bör sålunda icke få i strid mot för verksamheten grundläggande principer inverka på huvuduppgiftens fullföljande.

Kursverksamheten bör vidare såsom hittills avse att bibringa den i kurserna deltagande ungdomen viss enklare yrkesutbildning, förkovra deltagarna i manuell färdigheter och liva deras insikter i och intresse för allmänt medborgerliga kunskapsämnen. Det må dessutom icke förbises, att en av kursernas viktigaste uppgifter legat och bör ligga på det moraliska planet: att under ledighetstiden bereda den arbetslösa ungdomen en sysselsättning, som tar den-

Arbetslöshetskommissionen om yrkesutbildning för de arbetslösa.

¹ Se 1930 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln sid. 601.

nas tid och ambition i anspråk. Men givet är att kurserna kunna ytterligare vidgas inom ramen av sina nödvändiga förutsättningar. Hinder böra enligt kommissionens mening sålunda icke möta för att anordna kurser på långt flera orter än hittills, och att göra en betydligt större del av den arbetslösa ungdomen delaktig av de förmåner, kurserna erbjuda. När så befinner lämpligt borde också, liksom hittills, kontanta understöd enligt gällande förordnings bestämmelser kunna tilldelas kursdeltagarna, varigenom dessa skulle intresseras för att bättre tillgodogöra sig undervisningen. Att utsträcka den av arbetslöshetskommissionen understödda kursverksamheten ännu längre, än som här antytts, synes kommissionen icke tillrådligt. Skulle det emellertid anses påkallat att ytterligare vidga åtgärderna för ungdomsarbetslöshetens lindrande, torde frågan härom i sådant fall böra göras till föremål för en noggrann undersökning av representanter för de olika meningar, intressen och erfarenheter, som bryta sig mot varandra i frågorna rörande arbetslösheten och de lämpliga metoderna för densammas förebyggande och lindrande.»

Utredningen
angående
ungdoms-
arbetslösheten.

Ur den vid arbetslöshetskommissionens skrivelse fogade berättelsen rörande ungdomsarbetslösheten i Sverige våren 1929 må här anföras följande uppgifter och omdömen utöver dem, som återgivits i arbetslöshetskommissionens nu citerade utlåtande.

Av de 350 kommuner, vilka besvarat utsända frågeformulär i ämnet, hade 72,3 % jakande och 25,4 % nekande besvarat frågan om förhandenvaro av ungdomsarbetslöshet. Återstående svar hade varit otydliga. Av de inkomna svaren att döma vore Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Gotlands län i stort sett oberörda av ungdomsarbetslöshet. I icke så få fall hade från jordbrukskommuner i dessa län gjorts gällande, att det i stället för arbetslöshet rådde en verklig arbetarbrist för jordbruket. I de allra flesta fall hade ungdomsarbetslösheten betecknats såsom nästan helt och hållet ett problem om beredande av sysselsättning åt ynglingarna, medan däremot flickorna hade lättare att få arbete. Såsom orsaker till situationen angivas stagnation inom industrien, rationalisering av den industriella driften, hämmad emigration, säsongarbetets växlingar, företagsamhetens förlamande på grund av arbetstvister m. m. Ungdomsarbetslösheten hade huvudsakligen framträtt inom industrikommuner med förhärskande gruv-, järnbruks- och sågverksindustri. Vad angår tendensen rörande arbetslösheten har som resultat angivits, att en försämring vore märkbar inom omkring en tredjedel av de tillfrågade kommunerna, medan oförändrat läge eller förbättring framträdde inom två tredjedelar av kommunerna.

I utredningen omnämnes vidare, att 38 av de tillfrågade kommunerna ansett sig böra positivt ingripa med särskilda åtgärder. De flesta av dessa kommuner hade tillgripit utvägen att anordna yrkeskurser, vilka omfattat utbildning i exempelvis träslöjd, korgflätning, snickeri, skomakeri, metallarbeten och sömnad, vidare chaufförs- och kockutbildning m. m. Lantbrukskurser hade också förekommit i åtskilliga fall. För att tillvarata arbetstillfällena, särskilt lämpade för den yngre arbetskraften, hade inom flera kommuner bildats speciella delegationer, upplysningsbyråer och beredningar. Dessutom planerade ytterligare ungefär 25 kommuner särskilda åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Bland de omständigheter, som åberopats som orsaker till ungdomsarbetslösheten, hava redan nämnts speciellt driftsinskränkningar, rationalisering inom industrien och den hämmade emigrationen. Bland i övrigt anförda dylika omständigheter må framhållas följande.

Gällande stränga bestämmelser rörande minderårigas skydd mot risker i arbetet hade enligt flera rapporter medfört, att arbetsgivarna droge sig för att

anställa ynglingar i vissa industriföretag, där för dem passande arbete skulle kunnat beredas. Detta verkade även så att genom att utförandet av dylikt arbete måste överlämnas åt fullt kvalificerade arbetare, arbetsprodukterna fördyrades och arbetstillgången minskades. Vidare hava fortsättningsskolorna på sina håll ansetts i sin nuvarande gestalt hindra ungdomen att få fast fot i ett yrke. Den begränsade och mångenstädes helt obefintliga tillgången till yrkesutbildning framhålles i ett mycket stort antal fall såsom en av grundorsakerna till den rådande ungdomsarbetslösheten. Därjämte har värnpliktstjänstgöringen i några yttranden påståtts lägga hinder i vägen för den manliga ungdomen att vinna stadigvarande anställning. Vad angår sådana omständigheter av betydelse för arbetslösheten, som sammanhånga med industriens allmänna ställning, har främst framhållits, att arbetarnas åldersförhållanden inverkat förryckande på möjligheten för de yngre arbetarna att i rimlig tid komma till en självständig ställning. Den talrika förekomsten av överåriga inom det industriella arbetet hade lett till att nyrekryteringen av yngre arbetskraft flerstädes avstannat, vilket givetvis medfört en ökning av arbetslösheten bland de yngre elementen. Även inom småindustrien hade anställandet av lärlingar på senaste tiden avstannat eller avtagit i huvudsak av ekonomiska skäl. På arbetslösheten bland de unga i städerna hade dessutom inverkat, att industrien i viss mån föredragit att intaga arbetare från landsorten framför att bereda anställning åt den infödda stadsungdomen.

I detta sammanhang har framhållits, att hela problemet om den industriella nyrekryteringen av arbetskraft intimt sammanhängde med de moderna avtalsbestämmelserna. I allmänhet förefölle det enligt utredningen, som om man inom kommunerna varit ense om att ungdomsarbetslösheten vore relativt obetydlig bland 15—17-åringarna, emedan särskilt ynglingarna i nämnda ålder hade lätt att erhålla diverse tillfälliga anställningar och, i den mån de icke droges in i industrien, därvid finge sina löner fastställda tämligen fritt efter arbetsgivarens bedömande. Annorlunda ställde sig saken för ungdom i åldersgruppen 18—20 år. Vid 18-årsåldern inträdde nämligen en kritisk tidpunkt för ynglingarna i så måtto, att lönerna för dem vid överskridandet av denna åldersgräns nödvunget intrangerades i kollektivavtalens löneschema. Det har nu framhållits, att arbetsgivarna av ekonomiska skäl nödgades låta de unga männen vika för äldre kamrater, enär den lön, som de från och med 18 år skulle erhålla enligt vederbörande kollektivavtal, ansåges för hög för 18-åringarnas kvalifikationer och kroppskrafter. För kvinnorna däremot hade denna åldersgräns ingen egentlig betydelse. Slutligen må nämnas, att i de avgivna svaren bristande allvar i föräldrarnas fostran av ungdomen till arbetsvilja icke sällan ansetts vara skulden till situationen. Även ren föräldraegoism eller önskan att hålla barnen hemma så länge som möjligt, om icke ett efter föräldrarnas mening tillfredsställande arbete kunde erhållas, hava uppgivits spela in.

I den föreliggande utredningen redogöres också för vissa uttalanden, som från de tillfrågade kommunerna gjorts beträffande åtgärder till motverkande av ungdomsarbetslösheten. Sålunda framkomna uppslag må här i största kortet angivas. De äro: åtgärder för att till jordbruket återbörda industriens övertaliga befolkningselement, ansträngningar för förbättrande av ungdomens moraliska brister, upptagandet av jordförbättringsarbeten inom jordbruket ävensom skogsgallring och trädgårdsarbete, yrkesutbildning och yrkeskurser i så stor utsträckning som möjligt, samarbete mellan de olika läroanstalterna och den offentliga arbetsförmedlingen, dennas praktiska inriktning på placering av ungdomlig arbetskraft eventuellt på annan ort där arbetsbrist råder. På sina håll har även framkastats förslag av mera politiskt betonad karaktär, såsom rörande arbetslöshetsförsäkring, förkortning av arbetstiden eller sänkning av den ålder, från vilken folkpensionerna utgå och höjning av pensionsbeloppen.

Bland åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagits för åstadkommande av förbättrad yrkesutbildning, må här erinras om det belopp av det allmänna arbetsförmedlingsanslaget, som årligen ställes till förfogande för särskilda åtgärder till motverkande av arbetslösheten bland ungdomen. Rörande användningen av detta särskilda belopp har jag lämnat vissa uppgifter i årets statsverksproposition (femte huvudtiteln sid. 30), vartill här må hänvisas. Vidare må nämnas, att socialstyrelsen och skolöverstyrelsen i ett gemensamt cirkulär i april 1929 lämnat anvisningar för användande av berörda anslag samt i övrigt för underlättande av yrkesval och anvisande av arbete åt ungdom. Därvid har understrukits, att arbetsförmedlingen har att bistå även åldersklasserna i och närmast efter skolåldern ävensom att den bör vid förmedling av arbete åt personer i dessa åldersklasser alldeles särskilt taga hänsyn till att sådant arbete anvisas, för vilket var och en bäst ägnar sig. Skolmyndigheterna läggas på hjärtat att lämna eleverna en allmän orientering rörande olika yrken och arbetsområden, ägnad att belysa vikten av ett verkligt väl genomtänkt yrkesval. Härvid bör arbetsförmedlingen medverka genom att tillhandagå lärarkrafterna med upplysningar rörande arbetsmarknadens mångskiftande grenar och aktuella tendenser. Skolans myndigheter böra även tillhandagå arbetsförmedlingen med upplysningar, som kunna tjäna till vägledning för bedömande av de ungas lämplighet på olika arbetsområden. Vid cirkuläret hava fogats detaljerade promemorior, dels för lokala skolmyndigheter, dels för offentliga arbetsförmedlingsanstalter rörande vad de hava att iakttaga i de avseenden, som behandlas i cirkuläret.

I fjolårets proposition berörde jag även riksdagens skrivelse nr 274 år 1928 angående *utredning om understöd åt behövande elever vid vissa anstalter för yrkesundervisning*. Jag framhöll, att den utredning, som igångsatts i anledning av denna riksdagsskrivelse, ännu icke vore avslutad. Så är nu fallet men vederbörande departementschef har ansett, att utredningen icke bör läggas till grund för något Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen (se 1930 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, sid. 591).

I 1929 års proposition erinrade jag vidare om att arbetslöshetskommissionen genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1928 fått i uppdrag att verkställa undersökning rörande vissa i en skrivelse från landssekreteriatet omförmälda frågor. De frågor, som sålunda skulle bliva föremål för undersökning, voro i huvudsak följande, nämligen *dels* huruvida nödhjälpsarbetena kunde anses lämpliga såsom dylika ur allmänna synpunkter och särskilt med hänsyn till arbetenas inflytande på arbetstillgången i den öppna marknaden, *dels* huruvida icke staten lämpligen borde genom understöd till kommuner och vägdistrikt, inom vilka arbetslöshet i större utsträckning förekomme, möjliggöra för dessa att i stället för nödhjälpsarbeten anordna arbeten i öppna marknaden, *dels* huruvida de vid nödhjälpsarbetena utgående lönerna kunde anses rimliga och lämpligt avvägda med hänsyn till arbetarnas möjlighet att bereda sig själva och sina familjer uppehälle, *dels* huruvida vid nödhjälpsarbete sysselsätta arbetare behövde anlita fattigvård samt, därest så vore förhållandet, i vilken utsträckning detta ägde rum jämfört med vad som i sådant hänseende förekomme beträffande lågt avlönade arbetare med arbete i öppna marknaden, *dels* huru-

vida bostads- och andra förhållanden å nödhjälpsarbetarnas arbetsplatser kunde anses vara tillfredsställande, *dels* huruvida den ekonomiska och tekniska ledningen av nödhjälpsarbetena och andra i samband därmed stående anordningar kunde anses vara tillfredsställande, *dels ock* huruvida de möjligheter, som borde stå nödhjälpsarbetarna till buds att påtala vid arbetena rådande missförhållanden, vore tillgodosedda eller om förhandlingsordning, vari medgäves rätt för ombud för fackförening att biträda nödhjälpsarbetarna vid förhandling, borde upprättas.

Enligt vad jag från arbetslöshetskommissionen inhämtat, är ifrågakvarande utredning numera avslutad och kommer kommissionen att inom den allra närmaste tiden överlämna en skrivelse, däri redogöres för ärendets behandling. I denna skrivelse komma att framför allt behandlas frågorna om avlöningsprinciperna vid reservarbetena, om bostadsförhållandena därstädes samt om arbetsledningen. Vissa positiva åtgärder torde komma att förordas, men dessa lära vara av beskaffenhet att kunna vidtagas av kommissionen, och i varje fall äro de icke av beskaffenhet att böra påverka direktiven för anslaget användning. Vid sådant förhållande torde anledning icke finnas att låta med avgivande av proposition i det nu behandlade ämnet anstå till efter utgången av den ordinarie tiden för propositioners avlämnande. Därest utredningen inom kort inkommer, torde densamma emellertid lämpligen kunna bringas till riksdagens vederbörande utskotts kännedom.

Vid min förberedande anmälan till årets statsverksproposition av förevarande ärende omförmälde jag (femte huvudtiteln, punkten 9), att statens arbetslöshetskommission i skrivelse den 29 november 1929 gjort framställning om anslag för budgetåret 1930/1931 till bekämpande av arbetslösheten. I denna skrivelse hade kommissionen efter en ekonomisk utredning, för vilken jag i korthet redogjorde, uppskattat det belopp, som utöver väntad behållning å redan anvisade medel skulle erfordras för budgetåret 1930/1931 till 800,000 kronor. Med hänsyn till behovet av viss medelsreserv samt rörelsekapital hade, anförde jag, kommissionen emellertid ansett behovet av nytt anslag för nästa budgetår böra uppskattas till 2,300,000 kronor.

Statsverkspropositionen 1930.

I fortsättningen av mitt anförande till statsverkspropositionen erinrade jag om att jag vid föredragning av förberörda proposition nr 210 till 1929 års riksdag samt vid riksdagens behandling av propositionen haft tillfälle att framlägga en del synpunkter beträffande arbetslöshetsfrågan, därvid jag på anförda skäl förklarar mig anse, att den statliga verksamheten till motverkande av arbetslösheten måste under det nu löpande budgetåret fortgå i samma huvudformer som tidigare. Jag framhöll vidare, att sedan den pågående utredningen av arbetslöshetens karaktär och orsaker samt medlen för dess bekämpande slutförts, man syntes hava större möjligheter att taga ställning till frågan om den nu rådande arbetslöshetens mer eller mindre permanenta natur, om den utvidgade rationaliseringens inflytande m. m. samt om de framtida formerna för den statliga hjälpverksamheten på förevarande område. Vidare påpekade jag, att ett fortsatt övervägande av frågan om de framtida formerna för arbetslöshetshjälpen föranlett mig att, på sätt redan anförts, genom social-

styrelsens försorg föranstalta om ytterligare utredning i vissa i statsrådsprotokollet för den 29 november 1929 angivna hänseenden.

Sammanfattningsvis yttrade jag därefter, att man med hänsyn till vad sålunda i olika hänseenden anförts hade att räkna med att statens verksamhet till bekämpande av arbetslösheten under nästa budgetår komme att bedrivas efter i huvudsak samma grunder som dittills.

Beträffande *beloppet av det för nästa budgetår erforderliga anslaget* framhöll jag i statsverkspropositionen, att det icke syntes lämpligt att redan vid tiden för nämnda propositions avlåtande fatta slutlig ståndpunkt till frågan därom. På sätt som ägt rum de senaste fyra åren syntes man nämligen före avlåtandet av förslag i ämnet till riksdagen böra så långt som möjligt avvakta utvecklingen på arbetsmarknaden. Denna utveckling vore av betydelse dels i vad anginge storleken av det belopp, som komme att disponeras under innevarande budgetår, varav berodde summan av de reserverade medel, som komme att finnas tillgängliga vid nästa budgetårs början, dels ock beträffande beräkningen över huvud av medelsbehovet för sistnämnda budgetperiod. Jag anhöll därför, att med framläggande av definitivt förslag i ämnet måtte få tills vidare anstå. Redan då ansåg jag mig kunna nämna, att jag, utan att ännu hava kunnat taga definitiv ståndpunkt till frågan, ansett viss minskning av det av arbetslöshetskommissionen föreslagna beloppet möjlig. Det ville nämligen synas, som om med den begränsade omfattning, som kommissionens verksamhet dåmera erhållit, det belopp, vilket ansetts behövt för medelsreserv och rörelsekapital, borde kunna något minskas. Dessutom höll jag före, att kommissionens kostnader under innevarande budgetår näppeligen skulle behöva uppgå till det belopp, varmed kommissionen räknat. Arbetslöshetskommissionen hade i sina kalkyler utgått från att dess verksamhet skulle under nästa budgetår behöva bedrivas i ungefär samma omfattning som innevarande budgetår. Jag framhöll, att man emellertid torde vara berättigad att för budgetåret 1930/1931 räkna med någon minskning av arbetslösheten och följaktligen även av kommissionens verksamhet. Vidare framhöll jag, att chefen för jordbruksdepartementet senare torde komma att framlägga förslag rörande anslag till avsevärt belopp till statsbidrag för nästa budgetår för vinnande av ökad skogsproduktion å vissa marker. Det torde vara att förvänta att — på samma sätt som förra året antogs beträffande då förordade höjningar av vissa anslag till skogsavdikning samt till nyodling och betesförbättring å ofullständiga jordbruk — även under nästföljande budgetår genom de arbeten, som med anvisande av nu omförmälda anslag skulle företagas, jämväl skulle vinnas någon lättnad i arbetslösheten. Därigenom torde också uppnås ett i och för sig önskvärt återförande av arbetslösa till den öppna arbetsmarknaden med åtföljande minskning av belastningen å förevarande anslag. I huvudsak på sålunda anförda grunder förklarade jag mig anse, att det av arbetslöshetskommissionen föreslagna beloppet skulle kunna minskas från 2,300,000 till 2,000,000 kronor. Jag hade därvid även räknat med, att medel kunde komma att erfordras från ifrågavarande anslag för åtgärder i anledning av arbetslösheten på Seskarö i Norrbottens län. I enlighet med vad jag sålunda förordade beräknades också i riksstaten ett anslag på 2,000,000 kronor till bekämpande av arbetslösheten för nästa budgetår.

Statens arbetslöshetskommission har sedermera på därom gjord anmodan i en till mig ställd skrivelse av den 7 mars 1930 inkommit med uppgifter till komplettering av vissa i kommissionens förenämnda skrivelse den 29 november 1929 meddelade siffror och beräkningar. Till dessa uppgifter har kommissionen knutit några uttalanden, föranledda av den utveckling av hithörande förhållanden, som ägt rum sedan sistnämnda skrivelse avläts.

Jag torde nu — i anslutning till vad jag vid min förberedande anmälan av ärendet yttrade — få lämna en redogörelse för de av kommissionen i berörda hänseende lämnade uppgifterna, i den mån de beröra arbetsmarknadens läge, kommissionens verksamhet under det nästförlutna året och kommissionens ekonomiska ställning. Härvid kommer jag att för större överskådliggheit skull i ett sammanhang behandla vad kommissionen anført i skrivelsen den 29 november 1929 och de kompletterande meddelanden, som kommissionen lämnat i förenämnda skrivelse den 7 mars 1930, varjämte med ledning av det senast tillgängliga siffermaterialet gjorts vissa tillägg till och jämkningar i de av kommissionen uppgjorda tabellerna.

Till belysande av *arbetsmarknadens utveckling och arbetslöshetens omfattning* under tiden januari 1925—januari 1930 har kommissionen meddelat de uppgifter, som återgivas i följande tabell, vilken för varje månad utvisar *dels* antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, *dels* det procentuella antalet arbetslösa bland de till fackföreningarna anslutna arbetarna, *dels ock* antalet anmälda hjälpsökande arbetslösa. Uppgifterna angående antalet arbetslösa hänföra sig till sista dagen i respektive månader och hava avrundats till närmaste 50-tal. I slutet av tabellen hava upptagits maximi- och minimisiffror för de särskilda åren.

Arbetslöshetskommissionen angående medelsbehovet m. m.

Månad	Antal arbetsansökningar på 100 lediga platser						Fackföreningarnas arbetslöshet i %						Antal hjälpsökande arbetslösa enligt arbetslöshetskommissionen					
	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Jan.	296	273	293	279	241	241	14.8	15.7	16.3	14.3	14.8	13.7	20,600	22,700	27,400	26,650	18,500	16,650
Febr.	256	247	258	260	215		13.6	14.8	15.6	13.3	14.6		21,600	22,300	25,400	26,300	17,700	
Mars	207	191	208	201	174		12.0	14.7	14.1	13.2	13.7		18,600	20,500	22,400	24,600	15,700	
April	166	163	171	165	150		10.8	12.3	12.3	11.7	11.4		14,800	16,600	22,200	19,600	12,250	
Maj	157	162	168	146	134		8.2	9.9	9.9	8.2	7.7		12,100	13,900	18,100	14,100	8,450	
Juni	159	166	161	157	135		8.2	9.6	9.4	7.6	6.8		10,300	11,750	15,200	11,150	5,850	
Juli	162	161	150	167	137		7.6	8.6	8.3	7.4	6.3		9,400	10,850	12,200	9,500	5,050	
Aug.	156	151	148	160	135		7.7	8.3	7.9	6.9	6.1		9,450	11,200	12,700	9,850	4,850	
Sept.	154	158	143	142	127		8.5	9.1	8.4	7.8	6.7		10,150	12,000	12,900	10,000	5,050	
Okt.	172	186	170	156	148		10.0	11.4	10.4	9.0	8.2		13,150	15,500	16,450	12,950	7,300	
Nov.	246	273	242	230	202		11.8	13.0	12.8	10.9	10.1		18,000	20,050	21,400	16,450	9,800	
Dec.	226	268	243	220	203		19.5	19.1	18.6	17.3	16.3		20,300	24,700	24,200	18,700	12,050	
Max.	jan. 296	jan. 273	jan. 293	jan. 279	jan. 241		dec. 19.5	dec. 19.1	dec. 18.6	dec. 17.3	dec. 16.3		febr. 21,600	dec. 24,700	jan. 27,400	jan. 26,650	jan. 18,500	
Min.	sept. 154	aug. 151	sept. 143	sept. 142	sept. 127		juli 7.6	aug. 8.3	aug. 7.7	aug. 6.9	aug. 6.1		juli 9,400	juli 10,850	juli 12,200	juli 9,500	aug. 4,850	

Vidare har kommissionen lämnat i följande tabell sammanförda uppgifter, likaledes för tiden januari 1925—januari 1930, rörande *antalet hjälpta personer samt huru dessa fördela sig på de olika hjälppormerna*. Till underlättande

av jämförelsen hava i tabellen upptagits jämväl siffrorna rörande antalet hjälpsökande arbetslösa, ehuru dessa siffror redan återfinnas i den nyss återgivna tabellen.

Tidpunkt		Antalet hjälpsökande	Antalet sysselsatta i			Antalet understödda		Hela antalet arbetslösa, som erhållit hjälp	Antalet hjälpta i % av hela antalet hjälpsökande
År	Sista dagen i månaden		statliga reservarbeten	statskommunala reservarbeten	kommunala reservarbeten	med statsbidrag	utan statsbidrag		
1925 . .	jan. . .	20,600	1,852	738	2,613	—	341	5,544	26.9
	april . .	14,800	3,094	1,076	2,496	—	348	7,014	47.4
	juli . . .	9,400	1,839	548	1,222	—	63	3,672	39.0
	okt. . . .	13,150	1,699	367	884	—	123	3,073	23.4
1926 . .	jan. . . .	22,700	3,433	598	2,204	—	2,033	8,268	36.4
	april . .	16,600	3,836	1,161	1,841	4	388	7,230	43.5
	juli . . .	10,850	2,101	363	1,200	—	64	3,728	34.3
	okt. . . .	15,500	1,991	251	1,303	—	—	3,915	25.2
1927 . .	jan. . . .	27,400	3,646	1,301	3,126	199	2,015	10,287	37.5
	april . .	22,200	3,499	1,446	2,668	214	1,060	8,887	40.0
	juli . . .	12,200	2,603	559	1,451	—	1,305	5,918	48.5
	sept. . .	12,900	2,088	494	1,241	—	1,194	5,017	38.8
	okt. . . .	16,450	2,085	517	1,317	29	2,006	5,954	36.1
	nov. . . .	21,400	2,872	859	1,576	34	2,473	7,814	36.5
1928 . .	dec. . . .	24,200	2,860	1,245	1,448	65	3,692	9,310	38.5
	jan. . . .	26,650	4,320	1,372	2,380	215	3,937	12,224	45.8
	april . .	19,600	3,993	1,192	1,907	336	2,590	10,018	51.0
	juli . . .	9,500	1,336	294	949	—	925	3,504	36.8
	sept. . .	10,000	1,040	208	1,173	—	592	2,954	29.5
	okt. . . .	12,950	1,385	347	1,035	—	693	3,460	26.7
	nov. . . .	16,450	2,549	713	1,084	7	739	5,092	31.0
	dec. . . .	18,700	2,915	780	1,558	190	1,350	6,793	36.3
1929 . .	jan. . . .	18,500	3,539	953	2,037	130	2,084	8,743	47.2
	april . .	12,250	2,865	1,048	1,352	188	1,277	6,730	54.9
	juli . . .	5,050	1,071	15	846	—	210	2,142	42.4
	okt. . . .	7,300	1,129	46	535	—	288	1,998	27.4
1930 . .	jan. . . .	16,650	3,049	694	1,702	214	2,109	7,768	46.7

Beträffande de sålunda lämnade statistiska uppgifterna har kommissionen i skrivelsen den 29 november 1929 erinrat, att kommissionen i motsvarande skrivelse den 26 november 1928 beträffande arbetsmarknadens och arbetslöshetens utveckling på grundval av det då föreliggande materialet anfört, att den sakta stegring av arbetslösheten, som ägt rum från år 1925 fram till 1927 års mitt, upphört och i stället förbytt i en tydlig nedgång. Under år 1929 hade denna förbättring blivit än mera markerad. Siffrorna för år 1929 understege dem för år 1925, och läget torde bäst betecknas genom att framhålla, att arbetslöshetens omfattning vore i det närmaste lika låg som under år 1924, det hittills gynnsammaste sedan den stora krisen åren 1921—1922. De hjälpsökande arbetslösas antal hade under år 1929 varit störst i januari, då 18,500 (26,650 år 1928) inrapporterats. I augusti hade 1929 års lägsta tal 4,850 (9,850 år 1928) uppnåtts, varefter den av säsongföreteelserna beroende regelbundet återkommande stegringen inträtt.

Vidare har kommissionen meddelat en tabell rörande *de anmälda arbetslösas procentuella fördelning på yrkesgrupper vid olika tidpunkter*. Tabellen i fråga är av följande utseende.

G r u p p	1925		1926		1927		1928		1929		1930
	febr.	juli	febr.	juli	febr.	juli	febr.	juli	febr.	juli	jan.
<i>Jordbruk och skogshushållning.</i>											
Jordbruk	3	2	3	4	3	2	4	2	3	1	3
Skogshushållning	7	4	2	3	1	2	1	2	1	1	1
<i>Industri och hantverk.</i>											
Gruvdrift o. malmförädling	9	15	11	14	7	11	6	11	6	10	5
Jord-, sten- o. glasindustri	5	5	4	7	8	3	3	3	3	4	3
Metall- o. maskinindustri	14	13	9	9	9	10	7	8	6	7	6
Trävaruindustri	13	8	13	9	13	12	12	10	12	12	13
Byggnadsverksamhet	9	5	11	6	9	7	10	6	11	5	10
Övriga industrier	4	6	5	5	5	6	5	5	6	6	6
Industri o. hantverk, ej specificerade	4	4	2	3	3	3	3	4	2	3	2
<i>Sjöfart och fiske</i>	3	6	3	1	1	1	1	1	1	1	1
<i>Handel och samfärdse</i> <i>m. m.</i>	7	6	6	6	6	8	8	9	6	7	7
<i>Arbete, ej hänförligt till annan grupp (grovarbetare)</i>	22	26	31	33	35	35	40	39	43	43	43
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal hjälpsökande arbetslösa	21,600	9,400	22,300	10,850	25,400	12,200	26,300	9,500	17,700	5,050	16,650

Med hänsyn till den starka ökning, som den senaste månadssiffran utvisar, kan det vara av intresse att här framlägga några siffror till belysande av huru denna ökning fördelar sig på olika yrken i förhållande till antalet arbetslösa inom samma yrken under respektive september, november och december år 1929.

G r u p p	Antal arbetslösa 31/1 1930	Denna siffra innebär ökning (+) eller minskning (-)		
		från sept. 1929 med	från nov. 1929 med	från dec. 1929 med
Jordbruk	427	+ 336	+ 176	+ 163
Skogshushållning	231	+ 115	+ 77	+ 45
Gruvdrift och malmförädling	910	+ 475	+ 307	+ 258
Jord-, sten- och glasindustri	517	+ 311	+ 247	+ 100
Metall- och maskinindustri	933	+ 628	+ 308	+ 192
Trävaruindustri	2,153	+ 1,571	+ 845	+ 590
Byggnadsverksamhet	1,620	+ 1,326	+ 893	+ 524
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	156	+ 126	- 12	+ 33
Textilindustri	142	+ 84	+ 55	+ 26
Beklädnadsindustri	139	+ 106	+ 63	+ 53
Närings- och nyttningsmedelsindustri	216	+ 115	+ 71	+ 76
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	86	+ 9	+ 22	+ 13
Trämasse- och pappersindustri	222	+ 205	+ 142	+ 126
Grafisk industri	35	+ 20	+ 13	+ 17
Industri och hantverk ej särskilt specificerade	385	+ 284	+ 149	+ 102
Sjöfart och fiske	182	+ 129	+ 87	+ 84
Handel och samfärdse m. m.	1,112	+ 909	+ 481	+ 391
Husligt arbete	38	+ 19	+ 27	- 577
Arbete, ej hänförligt till annan grupp	7,143	+ 4,843	+ 2,903	+ 2,390
Summa	16,647	+ 11,611	+ 6,854	+ 4,606

Beträffande *förhållandet inom de särskilda yrkesgrupperna* har kommissionen i sin skrivelse den 29 november 1929 erinrat, att kommissionen år 1928 i fråga om läget inom olika industrier uttalat, att arbetslöshet ännu vore rådande inom gruv-, järn- och sågverksindustrierna, ehuru en förbättring kunde konstateras. Minskad arbetstillgång hade även förmärkts inom textilindustrien och vid skofabrikerna. Vidare framhölls, huru starkt grovarbetargruppen framträdde i arbetslöshetsstatistiken. Detta sistnämnda förhållande gäve också förklaringen till arbetslöshetens och de därmed sammanhängande åtgärdernas säsongartade karaktär. Angående utvecklingen av arbetsmarknaden sedan dess har kommissionen nu anført, att densamma torde, så långt ledning kunde vinnas genom inkomna rapporter och befintlig statistik, i korthet kunna tecknas sålunda.

Arbetstillgången inom *gruv- och järnindustrierna*, som under lång tid varit knapp, torde nu för första gången kunna angivas som relativt god, och arbetslöshet inom dessa grupper uppträdde endast sporadiskt. På några orter torde dock alltjämt finnas ett svårplacerat lokalt arbetskraftsoverskott, huvudsakligen bestående av äldre arbetare.

Inom *sågverksindustrien*, som fortfarande lede av de låga priserna på sågade varor, hade arbetstillgången ditintills varit tillfredsställande med undantag för några orter i övre Norrland. Sålunda krävde förhållandena på Seskarö i Nedertorneå socken alltjämt en omfattande verksamhet.

Textil- och skoindustrierna uppvisade någon förbättring, men läget torde ännu böra betraktas som tryckt inom dessa industrier.

Inom *övriga industrier* och även inom *handel* och *samfärdsel* syntes normala förhållanden vara rådande.

Skogsbruket hade god arbetstillgång, och någon direkt arbetslöshet inom *jordbruket* torde icke förefinnas, trots de svårigheter denna näring hade att kämpa med.

I avseende å gruppen *grovarbetare i allmänhet* hänvisade kommissionen till vad som därom anfördes i kommissionens framställning i detta ärende av den 26 november 1928 (se proposition nr 210 år 1929 sid 11). Därtill borde endast böra i anslutning till tabellen angående de arbetslösas fördelning på yrkesgrupper framhållas, att den stegring i grovarbetargruppens relativa omfattning, som förut kunnat konstateras, alltjämt fortsatte. Procentuellt utgjorde densamma i februari 1925—1929 resp. 22, 31, 35, 40 och 43 %.

Härefter har kommissionen anført, att de synnerligen goda konjunkturer, som en längre tid varit rådande i landet, nedbragt arbetslösheten under den gångna sommaren till en relativt låg nivå. Vad nu anginge tiden intill detta budgetårs utgång, ansåge kommissionen de rådande ekonomiska förhållandena icke giva något säkert underlag för ett bedömande. Medan arbetstillgången för närvarande vore god och inom vissa industrier till och med mycket god, torde man icke kunna undgå att taga hänsyn till den oro, som vore rådande på det finansiella området. Det syntes därför kommissionen, att försiktigheten bjöde att icke räkna med någon mera avsevärd förbättring. Kommissionen utginge sålunda i sina kalkyler för medelsätgången intill budgetårets slut därifrån, att den statliga verksamheten för arbetslöshetens bekämpande

skulle bliva av något mindre omfattning än under sistförflutna verksamhetsår.

I sin skrivelse den 7 mars 1930 har kommissionen beträffande *förhållandena på arbetsmarknaden efter det kommissionen avgav sin framställning av november 1929* framhållit följande.

Läget på arbetsmarknaden hade under tiden november 1929—februari 1930 icke undergått några mera anmärkningsvärda förändringar. På grund av den för årstiden ovanligt blida väderleken syntes arbetstillfållen hava erbjudit sig i större utsträckning än vanligt. De från senhösten stigande siffrorna över antalet hjälpsökande arbetslösa kunde som vanligt betecknas såsom utslag av säsongarbetslöshetens inträde. Anmärkningsvärd vore emellertid den ganska avsevärda stegringen av arbetslöshetssiffran från december 1929 till januari 1930. De registrerade hjälpsökandes antal steg nämligen med 4,600 personer eller 38.3 %, en siffra, som visserligen vore lägre än den för januari 1928 (18,700) antecknade liksom också motsvarande för januari 1929 (18,500), men som likväl företedde det för utvecklingen på arbetsmarknaden under de senaste åren ovanliga förhållandet av en stegring av arbetslösheten vid ett nytt års början. Att den något kyligare väderlek, som inträtt under senaste hälften av januari, bidragit till den siffermässiga ökningen av arbetslösheten i slutet av samma månad torde emellertid kunna tagas för givet. Huruvida man här hade att göra med en företeelse av tillfällig natur eller om den iakttagna förändringen vore att tolka såsom symptom på en begynnande allmän försämring i konjunkturerna på arbetsmarknaden, vore däremot än så länge omöjligt att avgöra. I varje fall syntes det icke berättigat att ur den statistiska lägesförskjutningen utläsa tendenser till vikande konjukturer inom näringslivet. De arbetslösa i landet, som hos stat och kommuner påkallade det allmännas hjälp, vore nämligen alltfört spridda över hela fronten av skilda yrken, och arbetslösheten uppträdde alltför jämt mest markerad inom samma yrken, som tidigare under hela den sista tiden besvärats av dålig arbetsmarknad, nämligen bland arbetarna, tillhörande trävaruindustrien samt grovarbetarna. Den ihållande svåra situationen särskilt för trävaruindustriens arbetare torde bero på att koncentrations- och rationaliseringsprocessen inom denna industri ännu ej avslutats. Jämväl i betraktande av det otillfredsställande prisläget på trävarumarknaden och därav följande drifts begränsningar syntes man böra tills vidare räkna med viss bestående arbetslöshet inom denna bransch. Om också räntabiliteten vore svag och arbetsmöjligheterna knappa inom en eller annan av vårt lands övriga större industrier, torde dock i stort sett — av tillgängliga uppgifter att döma — läget kunna betraktas såsom huvudsakligen tillfredsställande och i varje fall för närvarande icke ägnat att ingiva någon oro för den närmaste framtiden.

Den kris, som jordbruket genomgick, medförde obestridligen minskad köpkraft hos denna närings talrika idkare i vårt land, vilket, om krisen icke övervunnits eller mildrades till sina verkningar, i längden måste komma att oförmånligt påverka även arbetsmarknadens gestaltning en avsevärd tid framåt. Den allmänna oklarheten i uppfattningen om läget och utvecklingstendenserna uteslöte emellertid möjligheten av ett mera bestämt uttalande rörande den närmaste framtidens utveckling inom industrien och å arbetsmarknaden.

I sin förberörda framställning av den 29 november 1929 har kommissionen beträffande *gestaltningen av den statliga hjälpverksamheten* anfört följande.

Under sommaren 1929 hade kommissionen tack vare det förbättrade läget på arbetsmarknaden kunnat nedbringa verksamheten så avsevärt, att densamma i stort sett endast omfattat dels vissa avslutningsarbeten och dels sådana arbeten, som varit nödvändiga för att under vintern kunna anbringa så stora arbetsstyrkor som möjligt å de kontraherade arbetsföretagen. Kommissionen framhöll i detta sammanhang, att en arbetslöshets hjälp, som uteslutande bestode i att bereda de arbetslösa hjälp genom placering vid särskilt anordnade reservarbeten, svårligen medgäve ett fullständigt nedläggande av verksamheten under sommaren, även om arbetsmarknadens läge ur andra synpunkter medgäve en dylik åtgärd. De flesta arbetsföretagen kunde icke av klimatiska skäl helt färdigställas under vintern, emedan det ur teknisk synpunkt vore oundgängligt att före den kallare årstidens inträde utföra vissa arbeten såsom öppnande av skärningar, vattenavledningsarbeten o. d., för att därigenom möjliggöra utförande av arbeten vintertid, då arbetslösheten vore störst. Med hänsyn därtill vore man, därest det hjälpbehov, som även under sommaren föreläge i åtskilliga kommuner även för närvarande, icke tillgodosåges, hänvisad att härför använda den öppna marknadens arbetskraft. Det innebure under alla förhållanden ett fördyrande av hjälpverksamheten, att anläggningsarbetena, vilka torde vara det enda slag av arbete, som kunde komma i fråga, huvudsakligen utfördes under vintern. Från dessa ekonomiska synpunkter syntes man böra överväga, om icke en starkt begränsad understödsverksamhet för familjeförsörjare borde medgivas vid mera omfattande arbetslöshet. Därigenom vunnnes, att kommissionen icke behövde igångsätta så stort antal arbeten som under motsatta förhållanden, och att således företagens färdigställande kunde ske snabbare och för mindre kostnad. Någon ändring i valet av arbetsobjekt syntes för de statliga reservarbetena icke böra ske. I den mån framställningar därom gjordes och lämpliga arbetsföretag föresloges, torde statsbidrag till statskommunala arbeten böra beviljas. Kommissionen såge även med intresse, att inom kommunerna utbildningskurser för arbetslösa anordnades, till vilka statsbidrag kunde lämnas.

Beträffande *kostnaderna för kommissionens verksamhet under det löpande budgetåret* har kommissionen i sin skrivelse den 29 november 1929 anfört i huvudsak följande.

Behållningen enligt kommissionens bokslut utgjorde efter avdrag av för vissa ändamål reserverade belopp per den 30 juni 1929 3,349,162 kronor 62 öre, varav hos statskontoret innestode 2,409,447 kronor 48 öre. 1929 års riksdag hade för nu löpande budgetår anvisat för hjälpverksamhetens bedrivande 2,800,000 kronor, varför vid budgetårets ingång stått till disposition för verksamheten i runt tal 6,650,000 kronor.

Över kommissionens faktiska utbetalningar under tiden juli—oktober 1929 samt de beräknade utbetalningarna under tiden november 1929—juni 1930 har kommissionen i skrivelsen den 29 november 1929 lämnat följande sammanställning.

Månad	A. K:s arbetsplatser, förvaltning och revision	Statskommunala arbeten	Understöd och kurser	Summa	Antal anställda reservarbetare
1929 juli	268,552	2,037	3,262	273,851	1,086
ang.	254,930	40,918	—	295,848	908
sept.	233,677	—	—	233,677	867
okt.	208,540	42,637	6,828	258,005	1,175
nov.	225,000	10,500	—	235,500	1,800
dec.	270,000	14,000	5,000	289,000	2,200
1930 jan.	345,000	21,000	35,000	401,000	2,900
febr.	420,000	28,000	35,000	483,000	3,600
mars	450,000	28,000	30,000	508,000	3,800
april	300,000	—	10,000	310,000	2,600
maj	210,000	—	5,000	215,000	1,800
juni	150,000	—	—	150,000	1,200
Summa	3,335,699	187,092	130,090	3,652,881	

Härtill komme beräknade utgifter för utredningen angående arbetslöshetens orsaker och medlen för dess bekämpande **110,000**

Summa 3,762,881

Rörande dessa beräkningar har kommissionen anfört, att kommissionen därvid utgått från att kommissionen skulle vid den tidpunkt, då arbetslösheten förmodligen nådde sin höjdpunkt, genom arbete bisträcka cirka 3,800 personer. Därtill torde komma cirka 500 arbetslösa huvudsakligen i Norrbottens län, som kommissionen i brist på lämpliga arbeten nödgats hjälpa genom kontanta understöd. I detta sammanhang erinrade kommissionen om att Kungl. Maj:t genom beslut den 14 juni 1929 bestämt, att den nyss nämnda s. k. arbetslöshetsutredningens kostnader skulle föras på arbetslöshetsanslagets konto. Av för sådant ändamål uppförda 110,000 kronor vore 74,677 kronor 60 öre redan disponerade.

I anslutning till de sålunda beräknade utgifterna har kommissionen framhållit att då, såsom redan blivit nämnt, vid nu löpande budgetårs ingång funnits i runt tal 6,650,000 kronor tillgängliga för hjälpverksamheten och densamma enligt förenämnda beräkning under samma budgetår kunde antagas draga en kostnad av cirka 3,765,000 kronor, skulle för nästkommande budgetår omkring 2,885,000 kronor förväntas vara disponibla.

Vad sedan angår frågan om *erforderliga medel för budgetåret 1930/1931* anförde kommissionen vidare, att arbetsmarknaden, som förut framhållits, sedan tre år tillbaka utvecklats till det bättre och att arbetslösheten i samma mån minskats. Kommissionen hade för det innevarande budgetåret icke vågat räkna med någon nämnvärd, ytterligare förbättring av läget. Vad angående det kommande budgetåret, vore det icke möjligt för kommissionen att nu uttala sig med anspråk på tillförlitlighet om dess ekonomiska läge och därav följande arbetstillgång. Konjunkturerna inom affärlivet hade städse företett en tämligen regelbunden växling mellan goda och dåliga tider, och vissa tecken tydde på, att den nu rådande konjunkturen, vilken otvivelaktigt måste betecknas som

god, under nästa budgetår kunde komma att avmattas. Kommissionen vågade därför icke räkna med minskade kostnader för den statliga verksamheten till arbetslöshetens bekämpande.

Kommissionen hade, som nyss nämnts, beräknat kostnaderna för kommissionens egen verksamhet innevarande budgetår till i runt tal 3,655,000 kronor. Utgående från nyss gjort antagande skulle nästa budgetår draga minst lika stor kostnad. Då kommissionen beräknat, att ett belopp av 2,885,000 kronor torde kunna överföras från det nu löpande budgetåret, skulle förutom den medelsreserv, som krävdes för rörelsen och som kommissionen funnit icke böra understiga 1.5 miljoner kronor, behövas ytterligare 800,000 kronor. Beträffande behovet av en medelsreserv och dess lämpliga storlek hade kommissionen i skrivelsen av den 26 november 1928 anfört följande:

»Utöver kommissionens mera fasta utgiftsstat torde behov föreligga för kommissionen att disponera en viss medelsreserv eller rörelsekapital. Som motiv härför vill kommissionen i första hand hänvisa på den osäkerhet, som alltid måste vidlåda ett bedömande av arbetsmarknadens framtida gestaltning. Vidare har kommissionen vid kostnadernas beräkning utgått därifrån, att de bidrag, som inflyta från vissa kommissionens uppdragsgivare för nödhjälpsarbetens utförande, komma att bli i stort sett oförändrade. Någon säkerhet härför föreligger dock ej. Kommissionens verksamhet är därjämte av sådan natur, att ett visst rörelsekapital kräves för att tagas i anspråk för inventarier, utestående fordringar m. m.

Erfarenheterna beträffande medelsreservens storlek giva vid handen, att densamma vid hjälpverksamhetens nuvarande omfattning icke bör understiga 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor.»

Enligt uppgift från arbetslöshetsutredningen beräknades dess kostnader för ifrågavarande verksamhetsår till cirka 30,000 kronor.

I *skrivelsen den 7 mars 1930* har arbetslöshetskommissionen emellertid sedermera vidtagit vissa jämkningar i beräkningarna av medelsbehovet. Kommissionen har nämligen anfört, att intill den 1 februari 1930 kostnaderna för hjälpverksamheten något överskridit det belopp, som beräknats i förberörda skrivelse av den 29 sistlidne november. Antalet i statliga reserverbeten anställda torde sålunda under vintermånaderna komma att ligga cirka 500 över det beräknade. Den 1 februari 1930 hade inalles (inkl. inventarier m. m. och utestående fordringar) 5,112,232 kronor varit disponibla för den statliga hjälpverksamheten. För tiden februari—juli 1930 hade medelsåtgången förut angivits till 1,700,000 kronor, men torde denna med hänsyn till vad förut anförts beträffande antalet anställda vid statliga reserverbeten böra höjas till 1,950,000 kronor. Följaktligen skulle vid nästa budgetårs ingång ett belopp av i runt tal 3,187,000 kronor finnas tillgängligt för arbetslöshetens bekämpande. Kommissionens föregående beräkning hade utmynnat i att 2,885,000 kronor skulle kunna balanseras över till nästkommande budgetår. Att detta belopp kunnat sålunda stegras, berodde i första hand därpå, att 174,000 kronor överförts från färdigställningsanslagen för av södra Sveriges statsarbeten och Norrlands statsarbeten ofullbordade arbeten och från anslag, som anvisats till statsbeställningar från industrien, men även på att vissa fordringar, som förut icke varit till beloppet kända, numera kunnat uppföras som tillgångar.

Enligt kommissionens åsikt har efter det kommissionen avlät sin skrivelse av den 29 november 1929 intet förekommit på det ekonomiska livets område, som föranledde kommissionen att ändra sin då intagna ståndpunkt. I varje fall torde inga tecken finnas, som tydde på minskade krav på arbetslöshetsanslaget.

Vidare har kommissionen anmält, att densamma efter budgetförslagets avgivande nödgats tillstyrka utanordning från arbetslöshetsanslaget till järnvägsstyrelsen av ett belopp å 54,300 kronor, varmed kostnaderna för vissa automobilvägsbyggnader i Bohuslän överskridit anvisade anslag.

I berörda skrivelse den 7 mars 1930 har kommissionen framlagt *förslag till finansplan för budgetåret 1930/1931*. Denna finansplan är av följande utseende.

<i>Utgifter:</i>	K r o n o r	
Beräknade utgifter för arbetslöshetskommissionen . . .	3,937,000	
Arbetslöshetsutredningen	30,000	
Medelsreserv	<u>1,500,000</u>	5,467,000
<i>Inkomster:</i>		
Överfört från 1929/1930	3,187,000	
Nyanvisning	<u>2,280,000</u>	5,467,000

Slutligen har kommissionen förklarat sig anse, att vad kommissionen förut framhållit om ovissheten rörande nästkommande budgetårs utveckling knappast syntes medgiva, att en så extraordinär utgift som de eventuella kostnaderna för avveckling av arbetslösheten på Seskarö inrymdes i den av kommissionen beräknade medelsåtgången.

Under hänvisning till det sålunda anförda har kommissionen hemställt, att ett belopp av 2,300,000 kronor måtte beviljas för bestridande av kostnaderna för den statliga hjälpverksamheten för de arbetslösa under budgetåret 1930/1931.

Vid behandlingen av frågan om anslag till bekämpande av arbetslösheten för innevarande budgetår anförde jag (proposition nr 210), att enligt min uppfattning även för detta budgetår erfordrades en statlig verksamhet genom arbetslöshetskommissionen för åtgärder i dylikt syfte. Jag utvecklade därvid grunderna för denna min uppfattning. På de skäl, som jag sålunda åberopade, anser jag, att även för nästa budgetår en motsvarande verksamhet är behövlig. Av mitt i årets statsverksproposition återgivna anförande till statsrådsprotokollet den 29 november 1929 framgår, att jag icke anser frågan om omläggning av arbetslöshetshjälpen ännu vara färdig att upptagas till prövning.

Departementsefven.

Emellertid vill jag ånyo understryka vad jag redan förra året framhöll därom, att de s. k. reservarbeten, som bedrivs av arbetslöshetskommissionen eller med bidrag från denna såsom s. k. statskommunala arbeten, böra undan för undan inskränkas genom att arbetarna i så stor utsträckning som

möjligt föras över till likartade arbeten, bedrivna i den öppna arbetsmarknaden och mot därstädes gällande löner. Utvecklingen i sådant hänseende måste emellertid ske organiskt och successivt. Tillgången till arbeten av ifrågavarande slag är icke obegränsad, och genom alltför hastiga åtgärder riskerar man ett bakslag, som åter kunde föra stora skaror av arbetare ut i arbetslöshet. Härtill kommer, att bland de arbetslösa liksom även bland reservarbetarna finnas stora grupper, som icke torde lämpa sig för grovarbete av den art, som här kommer i fråga. Förhållandet torde också vara, att många grovarbetare från städerna, som till stor del rekrytera arbetslöshetsklientelet, endast ogärna frivilligt begiva sig ut i arbeten, som endast i viss mån beträffande avlöningen skulle komma att skilja sig från de nuvarande reservarbetena. En annan svårighet möter därutinnan, att de arbeten som här ifrågakomma till stor del äro sådana, som för landsbygdsbefolkningen plåga utgöra utfyllnad i jordbruksarbetet och bereda en inkomst, vilken särskilt under nuvarande svåra förhållanden för jordbruksnäringen är av stor betydelse och icke lärer böra röna intrång från annat håll. Därjämte bör beaktas, att ifrågavarande arbeten framför allt äro sådana, som lämpligare utföras under sommar-månaderna, under det att hjälpverksamhet beträffande de arbetslösa framför allt påkallas under vinterhalvåret.

Till belysande av att utvecklingen emellertid går i den riktning, som jag nu och tidigare framhållit såsom lämplig och önskvärd, må här meddelas några sifferuppgifter ur en inom socialdepartementet gjord sammanställning rörande anslag av beskaffenhet att bereda arbetstillfällen för grovarbetare. Vid denna sammanställning har hänsyn tagits icke blott till statsanslagen utan även till de bidrag från annat håll, som äro en förutsättning för att dessa statsanslag skola utgå. Sammanställningen utvisar, att — med av riksdagen beslutade höjningar — anslagen och bidragen för nästa budgetår av denna natur under sjätte huvudtiteln överstiga motsvarande anslag och bidrag för innevarande budgetår med närmare 5.5 miljoner kronor. Här avsedda anslag äro framför allt sådana, som avse vägarbeten av olika slag. Den anslagsökning, inbegripet bidrag från annat håll, under nionde huvudtiteln, som kan väntas medföra ökade arbetstillfällen för grovarbetare, uppgår till omkring 1.2 miljoner kronor. Ifrågavarande ökning avser det av mig i statsverkspropositionen berörda nya anslaget till skogsodlingar. Slutligen böra här medräknas anslag under utgifter för kapitalökning, i den mån dessa anslag kunna antagas utgå till arbetslöner till grovarbetare. Härutinnan föreligger en höjning i förhållande till innevarande budgetår med över 600,000 kronor. Sammanlagda *ökningen* av anslag och bidrag av nu ifrågavarande natur för nästkommande budgetår utgör alltså omkring 7.3 miljoner kronor; statsanslagens ökning utgör omkring 8 miljoner kronor, medan de avsedda bidragen från annat håll utvisa en sammanlagd minskning av omkring 0.5 miljoner kronor.

Vad härefter angår frågan om ungdomsarbetslösheten är detta tydligen ett spörsmål, som alltjämt påkallar det livligaste intresse. Då utredningen i ämnet så nyligen inkommit, har jag emellertid ännu icke varit i tillfälle att fatta ståndpunkt till frågan rörande vad i ämnet kan och bör åtgöras. Så mycket synes emellertid vara klart, att någon ändring i direktiven för arbetslöshets-

anslagets användning icke erfordras ur förevarande synpunkt, något som även varit arbetslöshetskommissionens uppfattning. Att i fråga om understödjan- de av yrkeskurser gå längre än för närvarande gäller, d. v. s. så att av arbets- löshetsmedel bestridas utgifter för lärare och i vissa fall underhåll av elever, torde icke böra ifrågasättas. Därjämte bör emellertid erinras att, såsom jag i annat sammanhang får tillfälle att utveckla, arbetslöshetskommissionen har möjlighet att bidra till anordnandet av kommunala yrkeskurser.

Arbetslöshetskommissionen har i sin skrivelse av den 29 november 1929 även framkastat tanken på att kommissionen, för att kunna undvika anord- nandet av en del reservarbeten, vilka sedermera under sommarhalvåret måste uppehållas eller avslutas och därigenom vålla överflödiga kostnader, skulle i viss begränsad omfattning lämna kontantunderstöd åt familjeförsörjare. Ej heller för en dylik omläggning, vilken under vissa speciella förhållanden synes vara ur ekonomiska synpunkter berättigad, kräves någon ändring i de gällan- de direktiven.

Då det sålunda gäller att med utgångspunkt från oförändrade grunder för arbetslöshetsanslagets användning beräkna storleken av det för nästa budget- år erforderliga anslagsbeloppet, är det två omständigheter av grundläggan- de betydelse, som böra tagas i betraktande. Först må erinras om vad jag nyss anfört rörande ökningen av de arbeten i fria marknaden, i vilka grovarbetare böra finna avsevärt stegrad sysselsättning. Även med beaktande av vad där anförts beträffande omständigheter, som inskränka betydelsen av dylika arbe- ten ur arbetslöshetssynpunkt, är det uppenbart, att den påpekade starka öknin- gen av dessa arbeten måste komma att hava ej ringa inverkan på omfattningen av de statliga och statskommunala reservarbetena. Det må ihågkommas att, enligt vad förut anförts, icke mindre än nära hälften av reservarbetarna utgö- ras av grovarbetare. Vidare vill jag understryka vad som redan i statsverks- propositionen framhölls därom, att med den begränsade omfattning, som ar- betslöshetskommissionens verksamhet numera erhållit, det knappast synes be- hövligt att räkna med så stor medelsreserv som arbetslöshetskommissionen förutsatt eller 1.5 miljoner kronor. Av denna summa är ett belopp av ungefär 700,000 kronor avsett att tagas i anspråk för inventarier, utestående fordrin- gar m. m. ävensom för att tjäna som reserv för det fall att påräknade bidrag från vissa kommissionens uppdragsgivare komme att nedgå. Återstoden av medelsreserven är avsedd att motsvara det belopp, som erfordras för kommissio- nens löpande kostnader. I fråga om dessa slag av behov synes gälla, att en minskning bör kunna ske i förhållande till nedgången i verksamhetens omfatt- ning. Därest mot all förmodan en sålunda reducerad medelsreserv skulle be- finnas otillräcklig, lära utvägar icke saknas att täcka ett därav påkallat till- fälligt behov av likvida tillgångar.

Emellertid har arbetslöshetskommissionen i sin senaste skrivelse vidhållit sin tidigare beräkning av anslagsbehovet till 2.3 miljoner kronor, därvid kom- missionen pekat dels på osäkerheten i de ekonomiska utsikterna för nästa bud- getår, dels ock på den starka ökningen i antalet anmälda arbetslösa från decem- ber 1929 till januari 1930. Vad sålunda förekommit synes mig emellertid un- der ovan återopade förhållanden icke utgöra tillräcklig anledning till ändring

i den preliminära anslagsberäkningen i statsverkspropositionen. Något skäl att nu bedöma de ekonomiska utsikterna annorledes än som då skedde torde knappast förefinnas; i detta sammanhang må bland annat påpekas, att senast tillgängliga månadssiffror för produktionen inom den svenska industrien voro högre än någonsin tidigare för motsvarande period. Vad angår stegringen i arbetslöshetssiffran torde densamma icke i och för sig böra tillmätas betydelse såsom angivande en oväntad uppgång i arbetslöshetens omfattning; snarare lär densamma, såsom kommissionen också berört, bero på att på grund av den blida väderleken säsongarbetslösheten denna vinter inträdde ovanligt sent. I detta sammanhang må påpekas att, såsom framgår av en i det föregående återgiven tabell, arbetslösheten inom fackföreningarna som vanligt visade en avsevärd *nedgång* från december till januari och nu är lägre än något år sedan 1925. Av en annan tabell i det föregående framgår också, att en övervägande del av de nytillkommande arbetslösa tillhörde grovarbetarnas kategori.

Vid den preliminära anslagsberäkningen i statsverkspropositionen anförde jag, att jag vid densamma även tagit hänsyn till att behov kunde uppkomma att av arbetslöshetsanslaget för nästa budgetår bestrida utgifter för särskilda åtgärder i anledning av arbetslösheten å Seskarö. I detta avseende kommer jag i det följande att förorda åtgärder, vilka kunna beräknas under nästa budgetår draga en kostnad av omkring 120,000 kronor. Det bör emellertid beaktas, att denna summa icke i sin helhet representerar en nytillkommande utgift. Även om arbetslöshetskommissionen kan behöva i nära nog samma omfattning som för närvarande bispringa Seskaröarbetare med reservarbeten, böra dock i anledning av de åtgärder, som i det följande komma att förordas eller som av chefen för kommunikationsdepartementet i annat sammanhang förut i dag föreslagits, de nu utgående kontantunderstöden till Seskaröarbetare kunna till största delen upphöra. I sådant understöd utbetalade kommissionen under tiden oktober 1928—september 1929 sammanlagt över 45,000 kronor. Med hänsyn bland annat härtill synas utgifterna i anledning av arbetslösheten på Seskarö kunna rymmas inom den anslagsram, som beräknades i statsverkspropositionen.

Jag förordar alltså, att för ifrågakvarande ändamål av riksdagen äskas ett anslag av 2,000,000 kronor.

Särskilda åtgärder i anledning av arbetslösheten å Seskarö.

Historik
m. m.

I detta sammanhang anhåller jag att få till behandling upptaga frågan om vidtagande av särskilda åtgärder i anledning av den svåra arbetslöshet, som sedan länge varit rådande å Seskarö i Norrbottens län. Till en början må lämnas följande faktiska upplysningar, därvid jag i huvudsak följer ett i det följande omförmält sakkunnigbetänkande.

Ön Seskarö med en areal av cirka 2,000 hektar tillhör Nedertorneå skärgård och är belägen fem km. från fastlandet i sydvästlig riktning från Haparanda och Torneälvens mynning, dit närmaste avståndet är omkring två mil. Till allra största delen består ön av mager, glest skogbeväxt sandhed, som endast å spridda ställen efter den norra stranden övergår i något bördigare jordmån.

På denna sida bildar ön, som i övrigt har öppna och oskyddade kuster, ett flertal långt utskjutande uddar, mellan vilka finnas goda naturliga hamnlägen. Södra delen av ön med en areal av cirka 800 hektar tillhör Haparanda stad och är helt obebodd. Den norra delen upptages av ett antal smärre skattehemman, för närvarande uppdelade i sju brukningsenheter, från vilka under årens lopp avsondrats dels de områden, som upptagas av Granviks och Sandviks numera nedlagda sågverk med brädgårdar, kajanläggningar och bostadsbyggnader, och dels ett betydande antal bebyggda lägenheter.

Före sågverkens tillkomst i början av 1890-talet bestod befolkningen på ön av hemmansägarna och ett fåtal arbetare och fiskare jämte deras familjer. År 1889 funnos sålunda på ön mantalsskrivna endast 65 personer.

Emellertid hade under senare delen av 1880-talet ett par sågverksägare i Tornedalen börjat begagna sig av de goda hamnlägena på öns norra sida för utskeppning av sågat virke, som från sågarna vid Svanstein m. fl. platser i fasta flottor fördes ned utefter älven och bogserades vidare till Seskarö. Snart nog kom man dock underfund med att det skulle vara i många hänseenden fördelaktigare att försåga virket på den plats, där utskeppningen ägde rum, och detta i förening med de vid denna tid rådande gynnsamma konjunkturerna för sågverksindustrien torde hava föranlett anläggningen vid ungefär samma tidpunkt av de båda sågverk, som skulle komma att helt omskapa förhållandena på ön och utveckla den oansenliga bebyggelsen på öns norra strand till ett jämförelsevis betydande industrisamhälle.

Granviks ångsåg anlades 1893, och rörelsen fortsatte till år 1924, då verket nedlades. Ramantalet var från början 4, men ökades sedermera till 8. Produktionen, som under den första tiden var mycket ojämn, ökades undan för undan och torde under krigsåren hava uppgått till cirka 15,000 standards med bortåt 350 mer eller mindre fast anställda arbetare. Efter driftsnedläggelsen överfördes en del byggnader och maskiner till Finland, och övriga anläggningar hava undan för undan rivits eller fått förfalla, så att verket numera är att anse som fullständigt demolerat.

Samma år, som Granvik byggdes, anlades en mindre ångsåg vid Sandvik å Seskarö. Verket hade varit i ett flertal olika ägares hand, då det 1910 övertogs av det finska Kemibolaget, i vars ägo det fortfarande befinner sig. Verkets kapacitet var under de första åren mycket begränsad, men tillverkningen steg dock 1897 efter utvidgning till 3,000 standards. Sedermera hava särskilt under det finska bolagets ledning ytterligare utvidgningar och moderniseringar ägt rum, så att produktionen under de senaste åren före nedläggelsen vid full drift med tre dubbelramar uppgick till cirka 9,000 standards. Verket sysselsatte då cirka 200 arbetare. På våren 1928 nedlades driften. Denna åtgärd ingick som ett led i den av bolaget beslutade koncentrationen av rörelsen till Kemiverken, och nedläggelsen är sålunda att betrakta som definitiv. Emellertid hava ännu inga åtgärder vidtagits för verkets utrivning, men större delen av prämparken och en del annan materiel har överförs till Finland.

Uppkomsten av en så omfattande industri medförde givetvis en kraftig ökning av den bofasta befolkningen på Seskarö. Ännu år 1894 funnos där mantals-

skrivna endast 187 personer, men i samma mån industrien växte och stabiliserades steg folkmängden undan för undan, delvis genom inflyttning av sågverksarbetare från Ådalen och andra sydnorrländska sågverksdistrikt och även till icke ringa del genom rekrytering från Finland. Det sista året av drift vid båda sågverken eller 1923 uppgick öns folkmängd till 1,746 personer, varav 418 finska medborgare. År 1928 hade dessa siffror nedgått till respektive 1,408 och 121. Minskningen träffar som synes huvudsakligen det finska elementet, varav en stor del i samband med driftsnedläggelserna beretts arbete vid finska verk eller på annat sätt återbördats till sitt hemland.

Sedan år 1924, då Granvik nedlades, har på Seskarö rått konstant arbetslöshet. Under somrarna har denna varit mindre framträdande, beroende dels på de fortsatta skeppningarna från Granvik under åren närmast efter nedläggelsen och dels på att ett ej obetydligt antal arbetare under sommarmånaderna funnit sysselsättning vid de flottläggningar och propskapningsarbeten, som i viss omfattning alltjämt bedrivs på ön. Vintertid har däremot arbetslösheten varit mycket tryckande. Ett ganska avsevärt antal arbetslösa, företrädesvis yngre personer, hava väl kunnat beredas sysselsättning vid statliga reservarbeten å skilda platser inom eller utom länet, varjämte under de sista åren kontantunderstöd av arbetslöshetsmedel förekommit. I övrigt hava fattigvården och den enskilda hjälpverksamheten i stor utsträckning måst träda emellan. Av siffror, som meddelats av arbetslöshetskommissionen, framgår, att antalet anmälda arbetslösa var störst i januari 1929, då det utgjorde 420, att antalet i november 1929 var 282, att under sistnämnda månad 212 arbetslösa åtnjöt statlig arbetslöshetshjälp, därav 112 i form av reservarbete och 100 genom kontant understöd. Under mars—maj 1929 var antalet reservarbetare omkring 150; lägsta siffran var i september med endast 67 reservarbetare.

Verkligt brännande blev arbetslöshetsproblemet med år 1928, då även Sandviks sågverk nedlades. Antalet genom sågverksindustriens nedläggande arbetslösa sprang därmed upp till cirka 300 man, motsvarande över 92 procent av hela arbetarstammen på ön. De nuvarande befolkningsförhållandena och arbetslöshetens omfattning framgår av följande uppgifter, sammanställda med ledning av en av länsstyrelsen i maj 1929 verkställd undersökning.

Yrkesgrupper	Män	Kvinnor	Barn	Summa
F. d. arbetare vid Granvik	121	99	234	454
” ” ” Sandvik	167	119	272	558
	Summa 288	218	506	1 012
Övriga arbetare och med dem likställda, ej tidigare anställda i sågverksindustrien	24	38	33	95
	Summa 24	38	33	95
Inspektorer och förmän	7	5	10	22
Handlande	10	7	12	29
Hantverkare	12	8	12	32
Hemmansägare	7	8	21	36
I allmän tjänst anställda	9	16	22	47
Övriga	3	6	9	18
	Summa 48	50	86	184
Summa summarum	360	306	625	1,291

Av öns till i runt tal 1,300 personer uppgående befolkning har således omkring 1,000 eller 77 procent direkt drabbats av sågverksdriftens nedläggning. Givet är emellertid, att arbetslösheten indirekt gör sig kännbar även för större delen av den övriga befolkningen, vars existensmöjligheter på ön varit och äro mer eller mindre beroende av industrien.

Intill årsskiftet 1929—1930 hade folkmängden minskats till 1,226 personer, därav 651 voro män och 575 kvinnor. Antalet finska undersåtar utgjorde vid samma tidpunkt 94 och antalet familjeförsörjare 208. Arbetsoförmögna voro på grund av sjukdom 24 personer och på grund av ålderdom 19 personer. Såsom f. d. arbetare vid sågverken redovisades vid samma tid 248 personer. Av dessa voro 19 i åldern 18—21 år, 172 i åldern 21—50 år, 35 i åldern 50—60 år och 22 i åldern 60 år och däröver.

Under tiden från och med den 1 oktober 1928 till och med den 30 september 1929 utbetalades genom statens arbetslöshetskommission i kontantunderstöd till arbetslösa sågverksarbetare å Seskarö sammanlagt 45,810 kronor. Till under samma tid vid statliga reservarbeten sysselsatta arbetslösa från Nedertorneå kommun, i huvudsak Seskaröarbetare, utgick under perioden avlöning av arbetslöshetsmedel med 191,700 kronor. Kommunens kostnader för kontantunderstöd, reshjälp och utrustning samt direkt fattigvård åt de arbetslösa och deras familjer uppgick under samma tidsperiod till 36,160 kronor. Sammanlagda beloppet av statens och kommunens av arbetslösheten föranledda direkta utgifter under nyssnämnda period av ett år kan således uppskattas till närmare 275,000 kronor.

För Nedertorneå kommuns finanser har driftsnedläggelsen och den därav framkallade arbetslösheten medfört mycket svåra förhållanden. Den till bevillning beskattningsbara inkomsten har nedgått från 2,864,000 kronor år 1921 till 846,900 kronor år 1928. Utgifterna för fattigvården stego under samma tid från 49,800 kronor år 1921 till 122,460 kronor år 1928 och över 140,000 kronor år 1929. Till den borgerliga och kyrkliga kommunen uttaxerades år 1921 kronor 12.70 och år 1928 kronor 20.33 för inkomsthundra. Uttaxeringen för år 1930 har fastställts till kronor 34.14, vartill kommer vägskatt kronor 4.66 och landstingsskatt kronor 3.16, så att sammanlagda skatte-talet blir kronor 41.96.

Flera omständigheter medverka till att göra arbetslösheten på Seskarö särskilt elakartad och försvåra dess avveckling i normal ordning. Nedertorneå kommun liksom Tornedalen i övrigt har, bortsett från Seskarö, karaktären av ren jordbruksbygd med en befolkning av huvudsakligen småbrukare, ofta i blygsamma ekonomiska villkor. Den övervägande delen av befolkningen är för sin utkomst hänvisad till jordbruket och de mer eller mindre tillfälliga förtjänster i skogsbruk och trävaruhantering, som kunna stå till buds. De begränsade resurserna i förening med en relativt stark folkökning hava fört med sig vissa svårigheter i försörjningshänseende, och temporär arbetslöshet är numera en tämligen regelbundet återkommande företeelse i de nedre Tornedalssocknarna. Under sådana förhållanden saknar bygden betingelser för att kunna absorbera någon nämnvärd del av den lediga arbetskraften på Seskarö. För-

bises bör ej heller, att Seskaröbefolkningen på grund av sin övervägande industriella verksamhet, isoleringen från bygden i övrigt och delvis annan härstamning företer många olikheter mot den övriga Tornedalsbefolkningen och saknar djupare rotfäste i bygden. Detta bidrager givetvis i sin mån till att försvåra övergången till annat förvärvsarbete inom orten.

De sålunda rådande svåra förhållandena hava föranlett *ett flertal framställningar till Kungl. Maj:t*. I skrivelse den 14 augusti 1928 hemställde Nedertorneå arbetslöshetskommitté, att Kungl. Maj:t måtte bereda möjlighet för de arbetare å Seskarö, som åt sig uppfört egna bostäder, att få till självkostnadspris försälja sina byggnader, exempelvis till länets egnehemsnämnd, samt att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en arbetsförmedling, som beredde arbetsplats vid arbetsföretag inom andra delar av riket åt arbetslösa industriarbetare i socknen. I skrivelse den 18 december 1928 hemställde vidare Nedertorneå sockens industrikommitté, att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga förslag om ett statslån å 400,000 kronor till ett företag, som skulle återupptaga driften vid Sandviks sågverk, ävensom ålägga domänstyrelsen att igångsätta avverkning av virke, avsett för nämnda sågverk. I skrivelse den 11 mars 1929 hemställde sedermera kommittén, att Kungl. Maj:t måtte omedelbart låta igångsätta avverkning av visst för Seskaröindustriens räkning utstämplat timmer samt giva domänstyrelsen i uppdrag att med ägarna till Sandviks sågverk träffa avtal om förhyrande eller inköp av berörda sågverk för att där återupptaga driften. Den 14 i samma månad ingav industrikommittén en ny skrivelse i frågan.

Över de ingivna framställningarna inhämtades utlåtanden från vederbörande myndigheter.

Frågan var jämväl föremål för uppmärksamhet vid *1929 års riksdag*, i det att i särskilda motioner yrkades dels åtgärder i olika hänseenden för återupptagande av driften vid Sandviks sågverk, dels ock att staten skulle själv upptaga träförädlingsindustri på Seskarö eller på annan plats i Norrbotten. I utlåtande i frågan (nr 23) vitsordade statsutskottet, att öbefolkningens belägenhet genom nedläggandet av rörelsen vid de båda sågverken blivit synnerligen bekymmersam. Öns isolering och de ringa möjligheterna till annat inkomstbringande arbete kunde ej undgå att skärpa svårigheterna. För den av skatter redan förut hårt tyngda fastlandsbefolkning — mestadels mindre jordbrukare, hantverkare eller andra inkomsttagare i knappa omständigheter — som bildade gemensam kommun med ön, måste ock fattigvårdsbördorna bliva synnerligen tryckande. Det syntes alltså utskottet finnas anledning, att staten ägnade särskild uppmärksamhet åt det ovedersägliga nödläge, som inträtt för befolkningen å Seskarö. Härefter fortsatte utskottet:

»Motionsvis har nu framförts tanken på sågverksdriftens fortsättning vid Sandvik genom ett nybildat aktiebolag med tidigare anställda tjänstemän och arbetare som huvudintressenter samt dettas stödande medelst statsanslag. Utskottet finner redan av principiella skäl betänkligt att förorda statshjälp på sätt, som begärts, och tveksamheten ökas med hänsyn till hysta tvivel, huruvida syftet med understödet skall ernås genom ett företag med de ekonomiska förutsättningar, som synas vara att påräkna. Gentemot det alternativt framkomna yrkandet på igångsättande av en statlig sågverksrörelse på Seskarö kan invän-

das att, i den mån överhuvud en statens träförädlingsindustri finnes böra igångsättas, det lärer vara önskligt att detta kan ske under gynnsammare betingelser för en rationell framtida drift än de, som här torde föreligga.

Enligt vad utskottet inhämtat, hava emellertid vederbörande myndigheter sin uppmärksamhet fäst på Seskaröbefolkningens nödläge, och inom socialdepartementet övervägas för närvarande de utvägar av skilda slag, som kunna stå till buds för att bringa hjälp; därvid lära ock få ytterligare undersökas här motionsvis framförda uppslag om sågverksdriftens återupptagande antingen i direkt statlig form eller ock under statens ekonomiska medverkan.»

I avvaktan på den sålunda omförmälda utredningen hemställde utskottet, att de väckta motionerna ej måtte av riksdagen bifallas.

Riksdagen godkände denna utskottets hemställan, dock med den ändringen i motiveringen att lydelsen av de båda nyss ordagrant återgivna styckena skulle vara följande:

»Motionsvis har — — — som synas vara att påräkna. Däremot torde ett upptagande genom domänverkets försorg av sågverksdrift å Seskarö vara förtjänt av ett skyndsamt och ingående övervägande.

Enligt vad utskottet inhämtat hava också vederbörande myndigheter sin uppmärksamhet fäst på Seskaröbefolkningens nödläge, och inom socialdepartementet övervägas för närvarande de utvägar av skilda slag, som kunna stå till buds för att bringa hjälp; därvid lära få ytterligare undersökas här motionsvis framförda uppslag om sågverksdriftens återupptagande.»

Genom *beslut den 22 mars 1929* uppdrog därefter Kungl Maj:t åt länsstyrelsen i Norrbottens län att under medverkan av sakkunniga personer till ett antal av högst fem, vilka länsstyrelsen hade att efter samråd med chefen för socialdepartementet tillkalla, skyndsamt verkställa och till Kungl. Maj:t inkomma med utredning rörande de i nyss omförmälda skrivelser från ortsbefolkningen berörda omständigheter, som kunde inverka på bedömandet av frågan om lämpliga åtgärder för att bereda industriarbetarna å Seskarö arbetstillfällen därstädes eller å annan ort ävensom i sist avsedda fall för att underlätta en överflyttning till ny arbetsplats. Med den ämbetskrivelse, vari underrättelse om detta Kungl. Maj:ts beslut lämnades länsstyrelsen i Norrbottens län, överlämnades de vid riksdagen väckta motionerna i frågan jämte statsutskottets däröver avgivna utlåtande med av riksdagen beslutade ändringar.

Sedan genom länsstyrelsens försorg viss förberedande utredning ägt rum, tillkallades den 31 maj 1929 för att i egenskap av sakkunniga deltaga i utredningen överjägmästaren i övre Norrbottens distrikt B. A. J. Wallmark, kanslichefen vid statens arbetslöshetskommission E. O. Hagman, direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman och ombudsmannen i svenska sågverksindustriarbetarförbundet K. A. Lindberg. Med *skrivelse den 16 december 1929* överlämnade länsstyrelsen och de sakkunniga av dem utarbetat betänkande med förslag till statsåtgärder i anledning av rådande arbetslöshet å Seskarö.

Över ifrågavarande betänkande hava yttranden avgivits av socialstyrelsen, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens egnahemsstyrelse och statens arbetslöshetskommission. Därjämte hava i anledning av betänkandet skrivelser inkom-

mit från en av Nedertorneå kommunalfullmäktige tillsatt kommitté ävensom från ett större antal av de å Seskarö bosatta svenska undersåtarna.

**1929 års
sakkunnig-
betänkande.**

*Allmänna
synpunkter.*

I omförmälda betänkande har länsstyrelsen och de sakkunniga först gjort följande, här i någon förkortning återgivna allmänna uttalanden rörande förhållandena på Seskarö, försörjningsmöjligheterna därstädes utan industri samt betingelserna för sågverksdrift å ön.

Den nuvarande till i runt tal 1,300 personer uppgående Seskaröbefolkningen har för sin existens varit nästan helt beroende av den nedlagda sågverksindustrin, och utan denna industri har endast en bråkdel av befolkningen möjlighet att finna sin utkomst på platsen. Bristen på odlingsbar mark omöjliggör någon nämnvärd utvidgning av jordbruket, och fisket torde sannolikt aldrig kunna få betydelse annat än som mer eller mindre osäker biförtjänst. I övrigt inskränka sig de försörjningsmöjligheter, med vilka man med någon grad av visshet kan räkna, till arbete med flottläggning av virke samt kapning och skeppning av props och slipers etc., som sedan lång tid tillbaka bedrivits å ön och väl även för framtiden åtminstone i viss omfattning kan påräknas. Stadigvarande och full försörjning för något större antal arbetare kan emellertid icke denna rörelse beräknas lämna. Allt som allt torde det icke bliva möjligt för mer än högst ett 70-tal arbetsföra personer med familjer, motsvarande en befolkning på 2 å 300 personer, att hålla sig kvar på Seskarö, därest industrien fortfarande kommer att vara nedlagd. För befolkningen i övrigt — cirka 1,000 personer — skulle under sådana förhållanden icke återstå annat än att utflytta från ön och söka sin utkomst på annat håll.

Givet är, att ett sådant perspektiv måste te sig i hög grad motbjudande och ödesdigert, först och främst för den befolkning, saken närmast gäller, men även för kommunen och det allmänna. Det är därför också naturligt, att intresset hittills huvudsakligen inriktat sig på möjligheterna av att återuppbygga industrien och därmed skapa förutsättningar för befolkningen eller i varje fall för en väsentlig del av densamma att även i fortsättningen finna sin utkomst på ön. För det försök, som i sådant avseende gjorts på initiativ av kommunen, är utförlig redogörelse lämnad i den av herr Lövgren i Nyborg vid 1929 års riksdag i andra kammaren väckta motionen nr 313, till vilken länsstyrelsen och de sakkunniga hänvisa. I full insikt om att industriens återupptagande skulle innebära den ur de arbetslösas och ortens synpunkt lyckligaste lösningen av frågan hava också länsstyrelsen och de sakkunniga ägnat detta spörsmål en ingående uppmärksamhet. Det har alltså i första hand synts vara av vikt att söka klarlägga förutsättningarna för fortsatt sågverksdrift på Seskarö. Först därigenom kan vinnas en utgångspunkt för bedömande av vilka åtgärder, som från det allmännas sida kunna och böra vidtagas för att på ett stadigvarande sätt bringa hjälp åt Seskaröbefolkningen.

**Betingelserna
för sågverks-
drift å
Seskarö.**

De nu nedlagda sågverken å Seskarö startades under en av goda konjunkturer betingad expansionsperiod för sågverksindustrin, då tillgången på lämplig och billig råvara i dessa trakter ännu var praktiskt taget obegränsad. Sedan denna tid och särskilt under efterkrigsåren hava de förhållanden, under vilka den svenska sågverksindustrin arbetar, undergått en genomgripande förändring. Denna industri, som i hög grad är beroende av den manuella arbetskraften, har icke i samma utsträckning som många andra industrier kunnat anpassa sina tillverkningskostnader efter marknadsläget. En kraftig expansion av den finska och ryska sågverksindustrin har dessutom framkallat en allt starkare konkurrens på trävarumarknaden med ty åtföljande prisfall, samtidigt som råvarutillgången särskilt i fråga om de grövre, för sågning mest

lämpliga dimensionerna undan för undan försämrats och priset på råvaran ökats. De svårigheter, med vilka sågverksindustrien sålunda allt sedan krigsåren haft att kämpa och vilka av allt att döma icke äro av övergående art, hava framtvingat den nu pågående rationaliseringsprocessen inom trävaruindustrien, vars förnämsta yttring är driftskoncentration till större sågverk i direkt samband med sulfatmassetillverkning för avfallets tillgodogörande. En mängd smärre sågverk hava under de senaste åren blivit offer för denna utveckling. Inom Norrbottens län tenderar denna utveckling tydligt mot en koncentration av industrien till mynningarna av de två största virkesförande vattendragen: Piteå för de södra delarna av länet och norra Västerbotten, och Kalix för övre Norrbotten. På den senare platsen har ju nyligen genom statsmakternas medverkan ett industriföretag återuppbyggts efter moderna principer. Allt tyder också på, att denna plats är det naturliga centrum för träförädlingsindustrien i övre Norrbotten, och att utvidgning av driften därstädes är den mest rationella linjen för ökad produktion.

Det är mot bakgrunden av denna utveckling, som man enligt länsstyrelsens och de sakkunnigas mening bör se orsakerna till Seskaröindustriens nedläggande och bedöma möjligheterna för dess återuppbyggande. Betingelserna för denna industri torde på sin tid, d. v. s. när verken startades och under de närmaste årtiondena därefter, få anses hava varit ganska gynnsamma. Läget ungefär mitt emellan de stora timmerförande Torne- och Kalixälvarna samt de goda hamnförhållandena voro härvid viktiga faktorer. Möjligheten av virkesfångst till billiga priser från de närbelägna delarna av Finland var också av stor betydelse, något som bäst belyses därav, att verken under hela sin tillvaro företrädesvis arbetat med finsk råvara. Denna fördel kunde naturligtvis, så länge verken drevos av finska företagare, till fullo utnyttjas oberoende av den prohibitiva försäljningspolitik, som sedan några år tillbaka tillämpas i Finland och som fört med sig, att de svenska skogsspekulanterna praktiskt taget utestängts från den finska timmermarknaden. Genom denna politik har emellertid den naturliga rayonen för råvarutillførseln för en svensk industri på Seskarö högst avsevärt beskurits, samtidigt som konkurrensen om råvaran på den svenska sidan blivit allt skarpare. En olägenhet, som är mindre framträdande så länge det gäller en industri i mindre skala men som blir av desto större betydelse för en modern storindustri, är det insulära läget, som vissa tider på året försvårar eller rent av omöjliggör förbindelse med fastlandet. Redan bristen på sötvatten torde i och för sig utesluta möjligheten av en sulfatfabriksanläggning på Seskarö. För uppkomsten av en rationell träförädlingsindustri efter moderna linjer saknas sålunda förutsättningar, och även utsikterna till att en fristående sågverksrörelse i mindre skala skall bli lönsamma äro nu väsentligt mindre än tidigare. Till den antydda begränsningen av området för råvarutillførseln komma nämligen svårigheterna att uppnå något tillfredsställande utbyte av sågverksavfallet. För detta kan visserligen erhållas avsättning vid sulfatfabriken i Kalix, men transportkostnaderna bli mycket höga, vartill komma lagringskostnader, då på grund av naturförhållandena transporter vintertid måste anses nära nog uteslutna. Prissättningen blir under sådana omständigheter även ofördelaktigare än vid kontinuerlig leverans.

Med hänsyn till frågans stora betydelse för nu föreliggande uppgift hava länsstyrelsen och de sakkunniga emellertid ansett det vara av vikt att även söka siffermässigt belysa förutsättningarna för fortsatt sågverksdrift å Seskarö. För detta ändamål har ingenjörsfirman Löf & Nordström i Stockholm på uppdrag av länsstyrelsen och de sakkunniga verkställt undersökning av sågverket och framlagt kostnadsförslag för nödvändiga kompletteringsarbeten i och för driftens upptagande, jämte beräkningar å tillverkningskost-

nader. På grundval härav har en av de sakkunniga, direktören J. L. Ekman, uppgjort alternativa beräkningar rörande driftsresultatet under olika tänkbara förutsättningar.

De sålunda gjorda beräkningarna giva vid handen, att man vid en eventuell drift av Sandviks sågverk under nuvarande förhållanden har att emotse en årlig förlust, varierande allt efter olika förutsättningar från, i runda tal, 19,000 till 90,000 kronor. Dessa resultat synas vinna bekräftelse genom den brist på intresse, som från enskilda företagens sida visats för ett återupptagande av driften. Ett anbud avseende drift vid Sandvik för en årlig produktion av 4,000 standards har visserligen gjorts av ett konsortium inom Nedertorneå socken, men detta anbud förutsätter koncession å kronovirke motsvarande hela råvarubehovet till priser, som ligga drygt 25 % under nuvarande prisnivå och därför av domänstyrelsen måste betraktas som fullkomligt oacceptabla. Styrelsen för Kalix träindustriaktiebolag, med vilken länsstyrelsen och de sakkunniga på sätt längre fram kommer att beröras fört vissa förhandlingar, har också efter verkställd undersökning bestämt förklarar sig icke under några omständigheter kunna reflektera på att övertaga och driva Sandvik, då en sådan drift för bolaget skulle ekonomiskt ställa sig avsevärt mera ogynnsam än en motsvarande utvidgning av bolagets sågverk vid Karlsborg.

Beträffande betydelsen för arbetslöshetens avveckling av en drift vid Sandvik bör framhållas, att en produktion av 9,000 standards förutsätter arbete i dubbelskift året runt med en styrka av cirka 125 man. Vid halv produktion (4,000 å 4,500 standards) kan kontinuerlig sysselsättning beredas för omkring 70 man. Härtill kommer i båda fallen säsongarbete under skeppningsperioden för respektive cirka 45 och 25 man. Driften vid Sandvik skulle således *även i gynnsammaste fall* icke kunna beräknas bereda stadigvarande sysselsättning för mer än ungefär hälften av de nuvarande arbetsföra sågverksarbetarna på ön. Ehuru detta givetvis i och för sig skulle betyda en avsevärd lättnad i det nuvarande läget, kan alltså någon slutgiltig lösning av Seskaröproblemet icke ernås enbart genom igångsättande av driften vid Sandvik.

Nödvändig-
heten av
evakuering.

Då länsstyrelsen och de sakkunniga sålunda kommit till den uppfattningen, att Seskaröindustrien icke kan väntas återupptagen utan statens bistånd, att sådant bistånd icke bör lämnas *samt att* största delen av befolkningen icke har möjlighet att utan industri kunna försörja sig på ön, har konsekvensen för länsstyrelsens och de sakkunnigas del blivit, att de anse, att praktiskt taget hela den nuvarande sågverksarbetarstammen eller i varje fall den fullt arbetsföra delen därav, vilken uppskattats till 250 man med 650 familjemedlemmar eller inalles cirka 900 personer, måste utflytta från ön och söka sin utkomst på annat håll. Härom har i betänkandet vidare anförts följande.

Givet är, att en så genomgripande evakuering icke kan ske i en handvändning, utan måste beräknas taga relativt lång tid. Den utflyttning, som hittills ägt rum, har varit ganska obetydlig och huvudsakligen omfattat finska medborgare, vilka återvänt till sitt hemland. Det torde dock kunna antagas, att ett negativt ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om industriens återuppbyggande skall komma att öka arbetarnas eget intresse av att söka sig sysselsättning på annan ort och därmed påskynda utflyttningen. Med den trängsel, som för närvarande råder på arbetsmarknaden och som till följd av redan vidtagna eller planerade driftsomläggningar synes vara särskilt starkt framträdande inom sågverksindustrien, är det emellertid icke tänkbart, att evakueringsprocessen skall kunna inom rimlig tid genomföras utan stöd och medverkan från statsmakternas sida. För en dylik medverkan tala även mycket starka humanitära skäl.

I de avgivna utlåtandena förekomma följande uttalanden rörande nu åter- Avgivna yt-
givna delar av betänkan- randen.

Arbetslöshetskommissionen ansluter sig till de i betänkan- det framlagda syn- punkterna, därvid kommissionen särskilt framhåller, att en betydande arbets- löshet uppstått i Finland just inom sågverksindustrien. Då förhållandena inom denna förvärvsgren torde vara ganska likartade i de båda länderna, ansåge kommissionen det icke kunna försvaras att genom bidrag av statsmedel animera till ökad produktion inom en industri, vars läge vore så ytterligt osäkert. De arbetslösa på Seskarö borde snarast beredas arbete i den öppna arbetsmarknaden på andra orter.

Socialstyrelsen har i sitt yttrande anfört följande.

Till en början vore att påpeka, att arbetsmarknaden i övre Norrland ut- märktes av vissa säregna drag, varmed vore förknippade problem av vanskelig art. Dessa speciella arbetsmarknadsproblem hade närmare belysts i den av styrelsen utgivna redogörelsen för arbetslöshetsräkningen och de lokala arbets- löshetsundersökningarna i Sverige år 1927, sid. 125—131, till vilken redogörelse nu hänvisades. Frågan om förbättrade och jämnare försörjningsmöjligheter i dessa nordliga landsdelar framstode såsom en betydelsefull socialpolitisk upp- gift, som jämväl framdeles syntes komma att påkalla statsmakternas särskilda uppmärksamhet.

Den nu uppkomna situationen å Seskarö utgjorde, betraktad i sitt större sam- manhang, en akut yttring av Norrlandsproblemen i allmänhet. Av den i betänkan- det förebragta utredningen syntes framgå, att det aktuella nödläget å Seskarö vore svårartat ävensom att, såvitt nu kunde bedömas, förutsättnin- gar ej vore för handen för återupptagande av en affärsmässig industriell pro- duktion på platsen. Redan därav syntes det påkallat, att staten icke undan- droge sig att träda hjälpande emellan. Härtill komme, att de bekymmersamma förhållandena på ön återverkat i hög grad menligt på hela det ekonomiska läget inom Nedertorneå socken. Det kommunala skattetrycket hade därstädes nu- mera nått en sådan styrka, att all ekonomisk företagsamhet inom bygden därav måste förlamas. Om effektiva medel icke utfunnes till botande av den så att säga akuta sjukdom, som Seskaröproblemet i sig innebure, syntes denna hota att sprida sig och bliva av kronisk karaktär. Extraordinära åtgärder syntes därför böra snarast möjligt vidtagas i syfte att råda bot för det onda.

De särskilda hjälpåtgärder, som sålunda måste anses påkallade från det all- männas sida, syntes böra så anordnas, att därav åvägabringades en definitiv sanering av förhållandena på ön och icke endast ett palliativ. En ganska rik erfarenhet föreläge från krisåret 1921 och närmast efterföljande år angående verkningarna av åtgärder, inriktade på tillfällig lokal hjälp. När industriella företag nedlagts och arbetarstammen vid desamma klart insett, att driften ej komme att återupptagas, hade sålunda arbetarna relativt snabbt sökt sig till andra orter och arbetstillfällen. I andra fall åter hade det visat sig, att hjälp- verksamhet på platsen och förhoppningar — stimulerade av allehanda rykten och vaga projekt — om den industriella driftens återupptagande eller igång- sättandet av ny sådan å vederbörande ort eller i dess närhet motverkade arbe- tarnas intresse att söka sig till en annan marknad och gjorde det praktiskt ta- get omöjligt att med vanlig arbetsförmedlingsverksamhet bringa dem över till en mera gynnsam arbetsmarknad. Det torde med hänsyn till sådana erfaren- heter vara angeläget, att precisa och bestämda besked lämnades angående de föreslagna hjälpåtgärdernas räckvidd och deras begränsning, så att industri- arbetarbefolkningen å Seskarö visste, vad den hade att rätta sig efter.

Det torde vara klart ådagalagt, att Seskaröborna icke, såvitt nu kunde bedömas, kunde påräkna arbete inom sina hittillsvarande fack i de angränsande norrbottensbygdernas trävaruindustri. Med hänsyn till denna industris rationalisering i samband med övergången till en kombinerad cellulosaindustri syntes en viss knapphet på arbetstillfällen inom facket göra sig gällande även söderut. En varaktig lösning av Seskaröproblemet syntes sålunda icke kunna vinnas, med mindre man dels åstadkomme en evakuering av ön och dels medverkade till Seskaröbornas överflyttning i större eller mindre utsträckning till andra fack. Det torde ligga i sakens natur, att en sådan kombinerad lokal omplantering och yrkesövergång mötte stora svårigheter. Likaledes vore det psykologiskt förklarligt, om Seskaröborna ivrigt spanade efter och med begärighet måste gripa varje tillfälle, som kunde bereda dem möjlighet att få kvarstanna på platsen.

I detta sammanhang vill jag även nämna, att i den förut omnämnda skrivelserna från *en av kommunalfullmäktige i Nedertorneå socken tillsatt kommitté* — vilken skrivelse går ut på att provisorisk drift å Seskarö måtte igångsättas genom domänstyrelsen och att för de arbetare, som icke på så sätt kunde syssetsättas, borde i enlighet med föreliggande betänkande anordnas arbete med hamnbygge vid Karl Johans stad — göres gällande, att de i sakkunnigbetänkandet framlagda beräkningarna rörande räntabiliteten av sågverksdrift å Seskarö vore alltför ogynnsamma. Under åberopande av kalkyler, verkställda av disponenten A. Suopanki, vilken tidigare varit anställd vid Sandviks sågverk, har kommittén kommit fram till den slutsatsen, att en provisorisk drift vid sågverket skulle giva en årlig nettovinst på nära 70,000 kronor. Denna differens mot de sakkunnigas beräkning har framför allt framkommit därigenom att ortskommittén i motsats mot länsstyrelsen och de sakkunniga ansett sig icke behöva räkna med några kostnader för ombyggnad av sågen eller omändring av brädgården, samt att kommittén utgått från att avfallet skulle kunna på ekonomiskt fördelaktigt sätt användas till träkolstillverkning. Dessutom har kommittén räknat med andra priser för råvara samt ett högre försäljningspris å den färdiga varan.

I de inkomna *skrivelserna från ortsbefolkningen* framhålles att, sett från de arbetslösas och ortens synpunkt, ett återupptagande av full drift vid Sandviks sågverk givetvis vore den lyckligaste lösningen av arbetslöshetsproblemet. Skulle en sådan lösning icke kunna vinnas, vore förslaget om provisorisk drift vid sågverket att föredraga framför andra tillfälliga arbeten. Ytterst små utsikter syntes föreligga att bereda hela den arbetsföra befolkningen lämplig och stadigvarande sysselsättning inom andra orter.

I detta sammanhang torde jag böra återgiva vad i betänkandet anföres i ett par speciella frågor av mera principiell betydelse, vilka frågor direkt sammanhänga med spørsmålet om beredande av arbete i en eller annan form åt Seskaröarbetarna. Av dessa frågor avser den ena möjligheten till arbetsanskaffning genom *utvidgning av de anläggningar i Karsborg vid Kalix*, som tillhöra det år 1928 under statens medverkan bildade Kalix träindustriaktiebolag. Den andra frågan rör *domänstyrelsens politik beträffande försäljning av virke från statens skogar* och den inverkan denna politik har på möjligheten för

trävaruindustrien i Norrbotten att förskaffa sig råvaror. Betänkandet innehåller i dessa delar följande.

För en snabb avveckling av Seskaröproblemet skulle det givetvis vara av den allra största betydelse, om ett något större antal av de arbetslösa på en gång kunde beredas stadigvarande sysselsättning på annan ort. Med tanke härpå hava länsstyrelsen och de sakkunniga inlett underhandlingar med det år 1928 under statens medverkan bildade Kalix träindustriaktiebolag i syfte att utvärna möjligheterna av att vid bolagets anläggningar å Karlsborg placera ett antal Seskaröarbetare. Driften vid Karlsborg, som för närvarande är beräknad för en årsproduktion av 8,000 standards sågade trävaror och 18,000 ton sulfatcellulosa, skulle för detta ändamål behöva utvidgas. En sådan utvidgning skulle lämpligen kunna ske genom att i sågverket insätta ytterligare ett rampar. Härigenom och genom viss omläggning av arbetsfördelningen skulle produktionen kunna ökas till 12,000 standards. I samband härmed skulle sulfatfabriken utbyggas till en kapacitet av 22,000 ton. Genom dessa utvidgningar skulle den fast anställda arbetsstyrkan kunna utökas med mellan 60 och 70 man. Kostnaderna för en sådan utvidgning hava beräknats till 216,000 kronor för sågen och 450,000 kronor för sulfatfabriken eller tillhopa 666,000 kronor, vartill skulle komma kostnader för uppförande av nödiga arbetarbostäder. Utan att ställa sig direkt avvisande mot denna tanke har bolagets styrelse likväl betonat svårigheterna för det tämligen nystartade företaget att redan nu inlåta sig på kapitalslukande utvidgningar. Särskilt mötte starka betänkligheter mot utvidgning av sågverksrörelsen, som under nu rådande konjunkturer icke kunde lämna något tillfredsställande utbyte. Då driften först helt nyligen kommit i gång i full utsträckning, vore bolagets krediter för närvarande utnyttjade till det yttersta. Bolaget ägde sålunda ingen möjlighet att själv uppbringa det för en utvidgning erforderliga anläggnings- och förlagskapitalet, utan måste detta i sin helhet tillskjutas av staten. För råvarubehovets tillgodoseende måste även förutsättas koncession å kronovirke till priser, ej oväsentligt understigande de i gällande kontrakt med domänverket stipulerade. Slutligen har styrelsen framhållit, att Kalixortens befolkning genom aktieinnehav i stor utsträckning vore intresserad i företaget och att det, bland annat med hänsyn härtill, kunde antagas komma att möta vissa svårigheter att vid Karlsborgs- verken mottaga arbetare från annat håll, så länge ledig arbetskraft funnes att tillgå på platsen.

Beträffande frågan om ytterligare koncession å kronovirke för Karlsborgs- industrien har domänstyrelsen förklarat sig beredd att genom leveranskontrakt för en tid av fem år säkerställa det för den ifrågasatta driftsutvidgningen erforderliga råvarubehovet, dock endast under villkor, att priserna bestämdes fullt i nivå med de priser, som för varje särskilt år kunde uppnås i den öppna marknaden.

Då en sådan prisbasis icke kunnat accepteras av Kalixbolagets styrelse och de av styrelsen i övrigt framförda betänkligheterna mot att nu gå in för någon driftsutvidgning givetvis måste tillerkännas berättigande, hava länsstyrelsen och de sakkunniga nödgats uppgiva tanken på att framlägga något förslag i nämnda syfte. Emellertid synes dem planen värd att framdeles återupptagas. Bortsett från de lättnader för Seskaröproblemet avveckling, som skulle kunna ernås genom en driftsutvidgning vid Karlsborg, måste nämligen med hänsyn till den antydda utvecklingen inom trävaruindustrien en sådan utvidgning anses vara ett steg i rätt riktning och därför förtjänt av staten-skogsägarens intresse. För en rationell skötsel av kronoskogarna i övre Norrbotten torde särskilt en utvidgning av sulfatfabriken vara mycket önskvärd. Sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande den nuvarande driften vid Karlsborg, torde väl även, under förutsättning av en sund konjunktur och någorlunda tillfredsstäl-

*Ifrågasatt
utvidgning
av Kalix-
industrien*

lande driftsresultat, styrelsens betänkligheter mot en driftsutvidgning komma att hävas. Största svårigheten torde måhända möta, när det gäller att få till stånd en godtagbar uppgörelse med domänverket angående virkesleverans. Denna svårighet står i visst samband med frågan om domänstyrelsens allmänna försäljningspolitik, som länsstyrelsen och de sakkunniga därför ansett sig i detta sammanhang böra något närmare beröra.

Domän-
styrelsens
försälj-
ningspolitik

Vad alltså angår domänstyrelsens försäljningspolitik innehåller betänkandet därom följande.

Under det att inom södra och mellersta Norrland huvudparten av skogsarealen innehaves av bolag och självägande bönder och de allmänna skogarna endast upptaga en ringa bråkdel av arealen, råder i övre Norrland ett alldeles motsatt förhållande. Inom Norrbottens län utgöres sålunda ej mindre än 68 % av hela skogsmarksarealen av stats- och allmänningsskogar. Återstoden fördelar sig mellan bolag och andra enskilda ägare med respektive 11 % och 21 %.

De sydnorrländska sågverken disponera sålunda merendels över betydande arealer egna skogar, från vilka de tillgodogöra sig den huvudsakliga delen av sitt råvarubehov. Inom Norrbottens län finnes däremot endast ett sågverksföretag (Munksunds aktiebolag), som i någon nämnvärd grad är skogsägande. I övrigt är trävaruindustrien därstädes helt hänvisad till att genom inköp av enskilda eller kronan täcka sitt råvarubehov. Då nu staten är den ojämförligt största skogsägaren, blir industrien här nästan helt och hållet beroende av möjligheterna att å de årliga kronoskogsauktionerna inköpa sitt virkesbehov till priser, som stå i skäligt förhållande till priserna på den färdiga varan. Domänstyrelsen ställer sig visserligen icke avvisande mot fleråriga leveranskontrakt men fasthåller vid att de priser, som kunna uppnås å auktionerna, skola ligga till grund för prisbestämningen vid kontraktens uppgörande.

Flera faktorer medverka emellertid till att hålla dessa priser på en synnerligen hög nivå, ofta överstigande vad som med hänsyn till läget på exportmarknaden kan anses sunt och skäligt. De sydnorrländska sågverken kunna i allmänhet på grund av sitt läge och delvis även på grund av det egna virkets högre kvalitet betinga sig något fördelaktigare priser för sina varor än de norrbottniska verken. Redan härav följer en möjlighet för de förra att uppträda som konkurrenter på den övernorrländska timmermarknaden, under det att en motsvarande konkurrens inom sydligare ådalar från de norrbottniska företagens sida är helt utesluten. För dessa sydnorrländska konkurrenter, vilka taga huvudparten av sitt råvarubehov från egna skogar, gäller det i regel endast att å auktionerna här uppe komplettera årsbehovet med vissa poster, vilkas åtkommande emellertid kan vara av den största vikt för uppehållande av full produktion med lämpliga sortiment. Priserna kunna tydligen under sådana omständigheter komma att uppdrivas till en onaturlig höjd, och dessa toppriser bliva i stor utsträckning normerande för hela försäljningen. De norrbottniska trävaruföretag, som icke disponera över egna skogar och som hava en mycket begränsad inköpsrayon, måste under dessa förhållanden komma i en ytterst ogynnsam ställning, särskilt som numera de tidigare i stor utsträckning utnyttjade möjligheterna till virkesinköp från Finland praktiskt taget bortfallit och minskad tillgång på grövre dimensioner i de sydnorrländska skogarna år för år skärper konkurrensen.

Förklaringen till de särskilda svårigheter, för vilka den norrbottniska trävaruindustrien under en följd av år varit utsatt, torde till en väsentlig del vara att finna i nu berörda förhållanden. För en rationell skötsel av kronoskogarna i Norrbotten torde dock, om man ser frågan på längre sikt, en livskraftig lokal industri vara av så stor betydelse, att redan häri borde ligga en anledning för staten att icke gent emot denna industri allt för kraftigt utnyttja sin monopol-

ställning som virkesleverantör. Härtill komma de stora allmänna intressen, som sammanhånga med industriens betydelse för folkförsörjningen och den kulturella utvecklingen i dessa bygder. En trävaruindustri i Norrbotten, byggd på sunda ekonomiska och tekniska grunder, bör därför, när det gäller att säkerställa dess behov av råvara, kunna räkna med stöd från det allmännas sida. För detta ändamål synes böra övervägas, om icke en viss modifikation i domänverkets hittills följda försäljningspolitik borde iakttagas, så att Norrbottensindustriens råvarubehov åtminstone i viss utsträckning tryggas. En närmare utredning av hithörande frågor framstår som en angelägenhet av största betydelse för Norrbottensindustriens framtid.

I den sist behandlade frågan har *domänstyrelsen* yttrat sig och därvid anfört i huvudsak följande.

Domänstyrelsen.

Domänverket vore framför andra statens verk affärsdrivande, i det att verkets driftsresultat vore helt och hållet beroende av världsmarknaden och de priser å råvara för trävaruindustrien, som å de skilda lokala marknaderna uppkomme av förhållandet emellan tillgång och efterfrågan. Styrelsens politik i fråga om skogsskötsel och virkesförsäljning hade varit och vore alltjämt att, med aktgivande å såväl de avverkningsbelopp, som med hänsyn till statsskogarnas ändamålsenliga skötsel borde uttagas, som även de å världsmarknaden rådande priserna på förädlade trävaror, å de lokala råvarumarknaderna vid olika tillfällen icke i den allmänna konkurrensen utkasta större partier virke, än att ett skäligt rotnetto med hänsyn till alla därpå vid en viss tidpunkt inverkande omständigheter kunde erhållas. Att domänstyrelsen såsom representerande den största skogsägaren inom Norrbottens län skulle intaga en viss monopolställning på trävaruindustriens i dessa orter råvarumarknad, kunde ju visserligen påstås, men att styrelsen skulle hava utnyttjat denna sin ställning till förfång för denna industri, syntes innebära en ej så ringa överdrift. Kunde ej den i Norrbotten förefintliga trävaruindustrien på den öppna marknaden härda ut i konkurrensen om virket från kronoskogarna, berodde detta av andra orsaker än styrelsens prispolitik i fråga om nyssnämnda virke. Att på denna anlägga sådana synpunkter som länsstyrelsen och de sakkunniga ifrågasätta eller hänsyn till folkförsörjningen och den kulturella utvecklingen å vissa orter, hade styrelsen ansett ligga helt utanför dess uppgift såsom ledare av domänverkets affärsdrift. I varje fall hade styrelsen ansett sig ej självmant kunna gå in för en sådan prispolitik.

Till belysande av för närvarande rådande priser å såväl sågtimmer som försågad vara inom skilda skeppningsdistrikt i Norrland hänvisade styrelsen till en yttrandet bifogad sammanställning, varav ansetts framgå, att de sakkunnigas påstående, att en i förhållande till övriga sågverksdistrikt onaturlig prisfördyring av råvaran skulle förefinnas för de inom Norrbotten arbetande sågverken, icke vore rätt väl överensstämmande med verkliga förhållandet. Av sammanställningens siffror framginge nämligen, att det från statsskogarna inom Norrbotten försålda sågtimret i medeltal och i förhållande till den inom de olika sågverksdistrikten gängse f. o. b.-prisnivån ställde sig — ej endast relativt utan absolut — billigare per standard sågad vara än inom de sydligare sågverksdistrikten.

Den åberopade sammanställningen är av följande utseende.

Jämförande sammanställning beträffande å ena sidan erhållna genomsnittliga sågtimmerpriser för Domänverkets försäljningar hösten 1929 inom olika Norrlandsdistrikt och å andra sidan inom samma distrikt gängse differenser i exportpriserna för sågade trävaror.

Överjägmästare-distrikt	Inom de särskilda överjägmästare-distrikten år 1929 försålt sågtimmer i toppm. kubikfot.		Summa kubikfot	Erhållna medelpriser för 8" furutimmer, beräknat utsorterat vid kusten i öre pr toppm.-cyl. kbft.	Motsv. efter en virkesåtgång av 250 cyl. kbft. pr sågad std., pr såg. std.	Differens i råvarupriset pr såg. std.	Gängse prisdifferens för 7" o/s furubatt. f. o. b. resp. skeppn.-distr.	Emot överjägmästare-distrikten ungefärligen svarande skeppnings-distrikt
	Rotstående	Avverket						
Mell. Norrlands	3,000,000	200,000	3,200,000	65	162: 50	—	—	Sundsvall
Härnösands	3,300,000	900,000	4,200,000	60.5	151: —	11: 50	5: —	Härnösand
Umeå	5,900,000	1,250,000	7,150,000	58.5	146: —	16: 50	5: — à 6: 50	Umeå
Skellefteå	4,400,000	300,000	4,700,000	55	137: 50	25: —	7: — > 8: —	Skellefteå
Nedre Norrbotten	10,000,000	1,100,000	11,100,000	Pite älv 56 Luleå > 54	140: — 135: —	22: 50 27: 50	7: — > 10: —	Piteå-Luleå
Övre Norrbotten	6,700,000	2,000,000	8,700,000	54.5	136: —	26: 50	10: — > 15: —	Luleå-Kalix Haparanda

*Översikt
över länsstyrelsens
och de sakkunnigas
förslag.*

De åtgärder för underlättande av avvecklingen av den rådande arbetslösheten å Seskarö och för den förordade utflyttningen därifrån, som länsstyrelsen och de sakkunniga föreslå, äro följande, nämligen

flyttningshjälp och inlösning av egna hem för dem, som utflytta från ön; anordnande av en effektiv arbetsförmedling och arbetsanskaffning med särskild tanke på de utökade arbetstillfällena, som kunna förväntas uppstå inom skogsbruket;

iordningställande och bebyggande av ett antal kolonat å Keräsjokiområdet i Karl Gustavs socken för att på billiga villkor tillhandahållas de arbetslösa, som befinnas lämpliga och villiga att övergå till jordbruk;

befordrande av ungdomens yrkesutbildning genom anordnande av slöjdkurser m. m.; samt

uppdrag för statens arbetslöshetskommission att under medverkan av socialstyrelsen och länsstyrelsen handhåva och leda avvecklingsarbetet.

Utöver de rena administrationskostnaderna beräknas avvecklingsarbetet komma att kräva följande utgifter:

för flyttningshjälp	100,000: —
» inlösning av egna hem	245,000: —
» yrkesutbildning	10,000: —

Summa kronor 355,000:—.

Dessa kostnader torde liksom nödiga administrationskostnader enligt länsstyrelsen och de sakkunniga bära beräknas utgå av reservationsanslaget till bekämpande av arbetslösheten, och lämpligen fördelas på en tid av *tre år*.

För beredande av möjligast effektiva hjälp åt befolkningen under avvecklingstiden ifrågasättes därjämte

igångsättande snarast möjligt av planerad hamnbyggnad vid Karl Johans stad med tillfartsväg och järnväg eller, i andra hand, av den föreslagna ban-

byggnaden Morjärv—Kalix, i båda fallen med viss företrädesrätt till arbete för arbetslösa från Seskarö;

samt, i sista hand och under förutsättning att icke något av nämnda arbetsföretag kan igångsättas, *provisorisk* drift genom domänverket av Sandviks sågverk.

Jag övergår nu till att särskilt för sig behandla vart och ett av de sålunda framlagda förslagen.

Vad angår frågan om flyttningshjälp och inlösnings av egna hem anföres i betänkandet följande.

I följd av den långvariga arbetslösheten befinna sig flertalet Seskaröarbetare i ett utblottat läge, som nödvändiggör ekonomiskt bistånd för bestridande av de med utflyttning förenade kostnaderna. Hjälpen synes böra begränsas till förutvarande sågverksarbetare och deras familjer och beräknas för varje särskilt fall efter självkostnaderna för flyttningen samt utgå under villkor, att vederbörande styrker sig hava erhållit stadigvarande anställning å den ort, dit flyttningen sker, eller eljest gör sannolikt, att han där kan finna sin utkomst. I vilken utsträckning en sådan hjälp kan komma att tagas i anspråk är givetvis svårt att för närvarande bedöma, men sammanlagda kostnaderna därför torde dock icke under några förhållanden behöva beräknas högre än till 100,000 kronor.

Av de arbetslösa sågverksarbetarna äro 94 ägare av egna hem, varav 20 å friköpt tomt och övriga 74 å ofri grund. Vid en massutflyttning komma givetvis värdena å dessa egna hem att nedgå till ett minimum, och de avflyttande ägarna skulle sålunda komma att förlora större delen av den sparpenning, de nedlagt i byggnader och tomtmark. Det synes länsstyrelsen och de sakkunniga skäligt, att staten åtager sig att hålla dessa egnahemsägare skadeslösa genom att inlösa lägenheter och byggnader till skäliga priser. För detta ändamål har länsstyrelsen genom två opartiska och sakkunniga personer låtit verkställa beskrivning och värdering av de egna hemmen. Till grund för denna värdering hava lagts fastigheternas värden vid värderingstillfället (maj 1929) med den förutsättning att sågverksdriften då varit i gång. De sålunda uppskattade värdena torde i huvudsak kunna läggas till grund för inlösnings, som i så fall skulle kräva ett belopp av cirka 245,000 kronor.

Möjligheten att få lägenheter och byggnader inlösta av staten synes böra begränsas till f. d. sågverksarbetare, vilka vid värderingstillfället ägde och vid avflyttning fortfarande äga eget hem.

Arbetslöshetskommissionen och *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* finna de av de sakkunniga sålunda föreslagna åtgärderna väl lämpade för ändamålet.

I yttrande till statens egnahemsstyrelse har *länets hushållningssällskaps egnahemsnämnd* upplyst, att å Seskarö förekomme endast ett egnahemslån, å vilket skulden vid utgången av år 1929 uppgått till 985 kronor 89 öre. Egnahemsrörelsen såsom sådan berördes således ej nämnvärt av eventuella statsåtgärder för inlösen av egnahem å Seskarö. Den ifrågasatta statshjälpen för inlösnings av egna hem vore ägnad att i ej oväsentlig mån förbättra de avflyttande arbetarnas möjligheter att på andra orter, där arbete eventuellt kunde beredas dem, anskaffa nya egna hem. Egnahemsnämnden hade ingenting att erinra mot de föreslagna inlösningsåtgärderna.

Statens egnahemsstyrelse anför, att flertalet av de till inlösen avsedda lägenheterna torde vara besvärade av in-teckningar till säkerhet för lån. Styrelsen framhåller vidare, att genom den föreslagna inlösen av åsyftade fastigheter in-teckningshavarna i regel komme att erhålla fördelen av full täckning för

Flyttningshjälp och inlösnings av egna hem.

fordringar, som vid en eventuell avfolkning av Seskarö eljest sannolikt bleve för in-teckningshavarna så gott som värdelösa. Styrelsen ifrågasätter, huruvida icke — därest statsinlösen av egna-hem å Seskarö anses böra komma till stånd — vederbörande statsorgan borde söka erhålla uppgörelse med in-teckningshavarna (framför allt banker) och andra fordringsägare på så sätt, att staten till *nedsatta pris* tillöste sig in-teckningarna och övriga i samband med egna-hemsföretagen tillkomna fordringar hos egna-hemsägarna. Träffades dy-lik-t ackord, syntes in-lösningsbeloppet kunna nedbringas i motsvarande mån, utan att det önskade sociala syftet behöfve eftersättas. Detta syfte torde vara, att egna-hemsägarens *egen* tillgång i lägenheterna icke ginge till spillo samt att egna-hemsägarna befriades från betalningsansvaret för här åsyftad gäld. (Sta-ten skulle naturligen icke i sin tur göra de in-lösta fordringarna gällande mot vederbörande.) Slutligen ifrågasätter styrelsen, huruvida icke de belopp, som genom den eventuella in-lösningen skulle tillfalla egna-hemsägarna, borde dispo-neras och utbetalas i sådan ordning, att beloppen så vitt möjligt komme till an-vändning för den ifrågasatta nya bosättningen och vad därmed sammanhängde.

I särskild skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 januari 1930 hava åtta perso-ner, som uppgivit sig vara affärsmän och näringsidkare å Seskarö, ifrågasatt, huruvida icke möjligheten att få lägenheter och byggnader in-lösta av staten borde utsträckas att omfatta jämväl affärsmän och övriga näringsidkare, vil-ka vid tidpunkten för den verkställda värderingen av egna hem ägde och vid en eventuell avfolkning av ön ännu ägde lägenheter och byggnader därstädes. In-lösningen borde ske på enahanda grunder, som gällde för sågverksarbetarna. De ekonomiska förlusterna vid evakuering av ön bleve för ifrågavarande fastighetsägare större än för sågverksarbetarna. Förutom bostäder och af-färslokaler med inventarier tillkomme här sådana förluster, som alltid måste följa med en affärsrörelses upphörande. Den situation, i vilken affärsmän-ten och näringsidkarna skulle ställas genom en avfolkning av Seskarö, vore fullt lika brydsam som sågverksarbetarnas belägenhet.

Beträffande frågan om arbetsförmedling och arbetsanskaffning heter det i betänkandet på följande sätt.

Arbetsför-
medling och
arbets-
anskaffning.

Det kommer givetvis att möta stora svårigheter att under nuvarande förhål-landen bereda platser med utsikt till stadigvarande försörjning för det bety-dande antal arbetslösa, som här är i fråga. Länsstyrelsen och de sakkunniga hava genom cirkulärskrivelse till de mera betydande trävaruindustrierna och en del andra företag landet runt sökt bilda sig en föreställning om möjlighe-terna att få Seskaröarbetare utplacerade. Av de inkomna 50 svaren äro fler-talet rent avböjande, och det framhålles allmänt, att tillgången på lokal arbets-kraft är mer än tillräcklig. Några hava dock förklarat sig beredda att i den mån arbetstillfällena uppstå hava Seskaröarbetarna i åtanke. För att till-varataga alla möjligheter, som kunna yppa sig såväl inom sågverksrörelsen som å andra arbetsområden, och i övrigt biträda arbetarna med råd och dåd i av-seende å övergången till annat arbete synes det vara av största betydelse att få till stånd en för denna uppgift särskilt inrättad arbetsförmedling. Genom samverkan mellan arbetslöshetskommissionen och socialstyrelsen har denna fråga kunnat provisoriskt ordnas genom att vid arbetsförmedlingen i Luleå från och med den 15 november 1929 anställts en person med särskild uppgift att förmedla arbetsansättning åt arbetslösa inom länet. Tanken har därvid närmast varit att söka få ut så många arbetslösa som möjligt i skogsarbete, där under den senaste tiden en viss brist på arbetskraft gjort sig förnimbar.

Den sålunda vidtagna anordningen torde emellertid icke komma att visa sig tillräckligt effektiv för nu ifrågakvarande ändamål, varför länsstyrelsen och de sakkunniga föreslå, att verksamheten framdeles övertages av det särskilda organ för avvecklingens handhavande, varom länsstyrelsen och de sakkunniga i det följande komme att framlägga förslag.

Länsstyrelsen och de sakkunniga upptaga därefter till särskild prövning fråga om möjligheten att bereda de arbetslösa arbete inom skogsbruket. Där-om anföra de i huvudsak följande.

Ett arbetsområde, där det synes föreligga knapphet på arbetskraft, är skogsbruket. Särskilt har för drivningar inom lappmarken under de senaste åren rätt stark efterfrågan på huggare, och behovet därav har icke alltid kunnat helt fyllas. Då numera till följd av cellulosaindustriens utveckling barkning av virket i allt större utsträckning torde komma att eftersträvas, lär det kunna antagas, att behovet av arbetskraft för drivningarna skall komma att än ytterligare stegas. Åt dessa arbetsmöjligheter synes den planerade arbetsförmedlingen böra ägna särskild uppmärksamhet och inrikta sig på att i skogsarbete söka få ut största möjliga antal särskilt av de yngre årsklasserna, vilka torde äga de bästa förutsättningarna att vänja sig vid och komma till rätta med de säregna förhållanden, under vilka skogsarbetet bedrivs. Länsstyrelsen och de sakkunniga anse sig böra fästa så mycket större vikt vid denna gren av arbetsförmedlingen, som det på goda grunder kan antagas, att skogsbruket i övre Norrland står inför en kraftig utveckling i riktning mot rationell skötsel med därav följande ökade arbetstillfällen, även av mera permanent beskaffenhet.

Enligt av jägmästaren E. W. Ronge gjorda beräkningar skulle i Norrbottens lappmark finnas cirka 6,700 skogs- och jordbruksarbetare, medan för ett rationellt skogsbruk fordrades omkring 14,500 arbetare. Även om en så vittgående rationalisering av skogsbruket, som dessa beräkningar förutsätta, icke är praktiskt genomförbar inom överskådlig tid, torde det vara tydligt, att ett intensifierat skogsbruk öppnar rika möjligheter till nya arbetstillfällen av mera stadigvarande beskaffenhet än tidigare stått till buds.

Frågan om övergång till rationell skogsdrift, som för närvarande allmänt synes vara föremål för mycket livligt intresse, torde för Norrbottens vidkommande äga särskild aktualitet genom de möjligheter till avsättning för småvirket, som de senaste årens uppsving inom sulfatindustrien fört med sig. Länsstyrelsen och de sakkunniga anse sig därför äga grundad anledning antaga, att inom de närmaste åren skall kunna beredas stadigvarande utkomst för ett betydligt större antal skogsarbetare än för närvarande. I den mån sådana nya arbetstillfällen uppstå å kronoparkerna, bör tillfälle att därav begagna sig beredas för de Seskaröarbetare, som visa sig lämpliga och dugliga för skogsarbete. För att tillvarataga alla möjligheter, som här kunna yppa sig, är det av vikt, att det blivande organet för avvecklingen söker ernå god kontakt och samarbete med den statliga skogsförvaltningen.

I de avgivna yttrandena anföres i denna del följande.

Arbetslöshetskommissionen framhåller, att det viktigaste avsnittet i verksamheten uppenbarligen vore förmedlandet av nya anställningar. Härvid anser kommissionen det vara nödvändigt att begagna sig av alla de utvägar, som kunde stå till buds, såväl hela det befintliga arbetsförmedlingsnätet som personliga förbindelser med arbetsgivare och arbetare samt deras organisationer.

I detta sammanhang framhåller arbetslöshetskommissionen följande.

Åtgärder för beredande av arbetstillfällen i skogsbruket.

Påståendet om knapphet på arbetskraft inom skogsbruket ägde sin riktighet, om man inskränkte sig till den tid under högvintern, då timmerdrivningarna påginge som bäst och till förhållandena under de senaste åren. Med hänsyn till vad som anförts om sågverksindustriens prekära läge kunde man möjligen befara en blivande inskränkning av produktionen och därmed minskade arbetstillfällena i skogarna. Skogstorpäre, mindre jordbrukare och lösarbetare på landsbygden torde för närvarande finnas i mer än tillräckligt antal för skogsbrukets behov, därest förekommande arbeten vore mera jämnt fördelade över arbetsåret. Dessa kategoriers sammanlagda årsfortjänster torde i allmänhet vara så låga, att en höjning måste anses i hög grad önskvärd. En förbättring härutinnan syntes kunna påräknas, och de sakkunniga hade även erinrat om den stegring i skogsbrukets behov av arbetskraft, som de ökade kraven på en mera intensiv och rationell skogsvård kunde medföra. Sulfatindustrien spelade härvid en väsentlig roll. Den utökning av arbetsförmedlingen med direkt sikte på skogsbrukets arbetsmarknad, som åvägabragts och till vilken även kommissionen medverkat, torde därför böra tillmätas stor betydelse för dessa trakter. Men även för de arbetslösa på Seskarö omförande i stadigvarande anställning i skogsbruket eller för anskaffande av tillfälligt skogsarbete syntes denna omedelbara anslutning till den offentliga arbetsförmedlingen vara synnerligen ändamålsenlig.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finner de i betänkandet i förevarande avseende föreslagna åtgärderna lämpliga.

Domänstyrelsen förklarar sig villig att för sin del befordra ett samarbete med det blivande organet för avvecklingen i all den omfattning, som är möjlig, utan att arbetskostnaderna höjas eller arbetstillfällena minskas för den på vissa orter redan bofasta befolkning, vilken varit van att hämta sin inkomst från arbete å kronans skogar.

Socialstyrelsen har i denna del anført följande.

Den offentliga arbetsförmedlingens resurser syntes vid behandlingen av Seskaröproblemet böra omsorgsfullt utnyttjas. I samförstånd med styrelsen hade en särskild assistent den 15 november 1929 anstälts vid arbetsförmedlingen i Luleå med uppgift att under vintersäsongen medverka vid arbetsförmedling för skogsbruket i länet. Anordningen hade karaktären av ett försök och hade sålunda träffats såsom ett provisorium att gälla till den 15 maj 1930. Med stöd av gällande författningar hade styrelsen genom beslut den 14 januari 1930 principiellt gått in för att kostnaderna för denne assistents avlöning samt för hans av uppgiften föranledda resor inom länet skulle bestridas av statsmedel. Jämväl av det med Seskarös evakuering föranledda ökade arbetet vid länsförmedlingen i Luleå kunde behov av ytterligare arbetskraft därstädes föranledas, varvid kostnaderna härför likaledes syntes böra bestridas av statsmedel. Styrelsen vore givetvis beredd att i vad på styrelsen kunde ankomma medverka till träffande av erforderliga och lämpliga anordningar inom den offentliga arbetsförmedlingens ram.

*Förmedling
av jordbruk.*

Vad angår frågan om förmedling av jordbruk åt Seskaröarbetarna har i länsstyrelsens och de sakkunnigas betänkande anförts följande.

Ett par arbetare från Seskarö hava genom kolonisationsnämndens bemedling nyligen beretts tillfälle att övertaga lediga kolonat, och uteslutet torde ej vara, att ytterligare något mindre antal skola befinnas lämpliga och villiga att övergå till jordbruk. Länsstyrelsen och de sakkunniga hava tänkt sig, att för detta ändamål skulle reserveras ett antal kolonat å det G. E. Broms'

egnahemsstiftelse tillhöriga Keräsjokiområdet i Karl Gustavs socken. Kolonaten skulle få en areal av c:a 20 hektar, nästan uteslutande odlingsbar jord. Uppodlingen av några hektar å varje kolonat (förslagsvis 5 till 6) samt uppförandet av nödvändiga åbyggnader skulle ombesörjas av arbetslöshetskommissionen som reservarbete, i vilket företrädesvis de blivande kolonisterna skulle sysselsättas.

Lämpligt byggnadsmaterial torde, åtminstone till en del, kunna erhållas av de inlösta byggnaderna å Seskarö. Kolonaten skulle sålunda tillhandahållas bebyggda och delvis uppodlade, och då stiftelsen icke beräknar någon gottgörelse för själva jorden, skulle försäljningspriserna kunna sättas ytterst låga och omfatta endast stiftelsens egna kostnader för material och arbetsledning vid reservarbetena. Upplåtelse skulle ske på arrende mot en årlig arrendeavgift, motsvarande skälig ränta å den beräknade köpeskillingen, och med rätt för arrendatorn att framdeles inlösa kolonaten. Styrelsen för egnahemsstiftelsen har förklarat sig beredd att i vad på densamma ankommer medverka till frågans lösning enligt förut angivna linjer, och enligt vad länsstyrelsen och de sakkunniga under hand inhämtat torde det kunna påräknas, att även arbetslöshetskommissionen, i den mån reservarbeten bliva erforderliga, kommer att ställa sig välvillig mot förslaget. Denna sak lärer sålunda kunna ordnas genom överenskommelse mellan styrelsen för egnahemsstiftelsen och arbetslöshetskommissionen.

Arbetslöshetskommissionen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anse de för förmedling av jordbruk föreslagna åtgärderna lämpliga.

Styrelsen för G. E. Broms' egnahemsstiftelse har i avgivet yttrande anfört följande.

Enligt den gjorda planen för jordförmedling genom stiftelsen åt personer från Seskarö skulle de för upplåtelse avsedda lägenheterna bebyggas och deras jord, åtminstone delvis, uppodlas av statens arbetslöshetskommission, varefter de sålunda bebyggda och uppodlade kolonaten skulle upplåtas till en början åt en och en av Seskaröborna för ett antal av intill 5—6 stycken. För att i möjligaste mån förekomma misstag vid valet av för uppgiften lämpliga personer skulle överlåtelsen till en början endast avse nyttjanderätt för ett visst antal år med utsikt för vederbörande arrendatorer att, ifall de visa sig kunna gå i land med uppgiften att sköta ett jordbruk, få övertaga lägenheterna med äganderätt. Den sålunda skisserade planen kunde alltså närmast karakteriseras som plan till ett kolonisationsförsök med industriarbetare på stiftelsens ägor, och allt syntes tala för att man borde gå till väga med största möjliga varsamhet, då utsikterna till ett misslyckande syntes vara ganska stora.

Under den närmaste tiden, medan kolonaternas bebyggande och uppodling påginge, torde inga särskilda anslag utöver arbetslöshetsunderstöden vara av behovet påkallade. Längre fram, sedan det blivit fråga om att Seskaröborna skulle övertaga kolonaten, kunde saken naturligtvis komma att ställa sig annorlunda. De av Seskaröborna, som ägde egna hem å Seskarö och finge dessa inlösta av staten, torde väl i många fall få en del medel lösa, som de sedan kunde använda som rörelsekapital för det egna hemmets startande vid Keräsjoki: till anskaffande av inventarier, konstgödsel och utsäde m. m. Andra åter — och dit hörde väl de allra flesta av Seskaröarbetarna — som under den långa arbetslösheten på ön blivit fullständigt medellösa, måste tydligen få hjälp för starten med jordbrukshemmet. De måste sättas i stånd att anskaffa levande och döda inventarier, utsäde, konstgödsel och få medel för att leva under den tid, de arbetade med det nya egna hemmets startande och till dess att jordbruket började avkasta något.

Detta projekt med kolonisation vid Keräsjoki hade nämligen den svagheten t. ex. i jämförelse med kolonisationsföretag på kronoparkerna, att det här vid Keräsjoki saknades arbetstillfällen för kolonisterna inom den närmaste omgivningen, vartill komme att skogstillgången på stiftelsens ägor vore mycket knapp. Det vore också med hänsyn bl. a. till dessa faktorer, som stiftelsens styrelse ansåge stor försiktighet vara av nöden, när det gällde kolonisation därstädes med utblottade industriarbetare.

Hjälp till anskaffande av inventarier torde för övrigt bliva nödvändig för de obemedlades del även för att de skulle bliva berättigade att komma i åtnjutande av egnahemslån, när det bleve fråga om att övertaga lägenheterna med äganderätt.

Det vore alltså styrelsens uppfattning, att den planerade jordförmedlingens realiserande genom egnahemsstiftelsen för de obemedlade industriarbetarnas vidkommande tydligen kunde komma att kräva det allmännas mellankomst i de avseenden, som av styrelsen angivits.

I övrigt torde planens realiserande icke komma att kräva särskilda anslag vare sig för egnahemsstiftelsens eller egnahemsnämndens räkning, då köpesumman för lägenheterna vid deras överlåtande med äganderätt vore avsedd att likvideras med egnahemslån, som torde komma att lämnas med tillämpning av samma grunder med hänsyn till säkerheten för lånets återfående, som egnahemsnämnden eljest tillämpade vid sin låneförmedling.

Med anledning av vad egnahemsstiftelsens styrelse sålunda anfört har *statens egnahemsstyrelse* framhållit, att styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 22 oktober 1929 framlagt förslag om s. k. räntefria jordbrukslån i syfte bl. a. att underlätta för vissa mindre bemedlade eller obemedlade att skaffa sig jordbruk. Utöver de åtgärder, som föreslagits i denna skrivelse vore styrelsen icke beredd att inom ramen för den statsunderstödda egnahemsorganisationen föreslå någon speciell ekonomisk hjälpform för denna särskilda arbetargrupps egnahemsbildning.

Lantbruksstyrelsen hänvisar i sitt yttrande till sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 november 1929 angående åtgärder till underlättande för lantarbetare m. fl. att erhålla jordbruk m. m. samt framhåller sin tveksamhet angående lämpligheten av nu ifrågavarande åtgärd i andra fall än där förutsättningarna med hänsyn till såväl det blivande jordbruket som dess innehavare vore särskilt goda.

*Främjande
av yrkes-
utbildning.*

De sakkunniga och länsstyrelsen anse, att under evakueringsarbetet särskild uppmärksamhet bör ägnas åt ungdomen och åtgärder böra vidtagas för att genom yrkesutbildning underlätta dess möjligheter att komma ut i förvävsarbete.

Under vintern 1928/1929 hade på Seskarö med bistånd av hushållningssällskapet anordnats kurs i träslöjd för manlig ungdom ävensom tvenne sömnadskurser för husmödrar och unga flickor. Dessa kurser syntes hava medfört goda resultat och syntes böra upprepas under de närmaste åren. Önskligt vore emellertid, att kurserna kunde utvidgas att omfatta även metallslöjd och eventuellt andra lämpliga slöjdgrenar, varjämte möjlighet till mera grundlig yrkesutbildning borde beredas dem, som kunde befinnas äga förutsättningar härför. För dessa ändamål torde under avvecklingsperioden böra beräknas ett belopp av förslagsvis 10,000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetslöshetskommissionen anse den sålunda föreslagna yrkesutbildningen väl lämpad för ändamålet, därvid kommissionen särskilt erinrat, att en stor del av de arbetslösa utgjordes av ungdomar, som aldrig eller endast i ringa grad haft anställning inom industrien. För dessa borde anordnas yrkeskurser, vilka syntes icke böra enbart förläggas till hemkommunen. Ett utsändande till lämpliga skolor å andra orter torde vara fördelaktigt och väl motivera i samband härmed uppstående extra kostnader. Det vore av utomordentlig betydelse för denna gren av verksamheten, att platser verkligen kunde ställas i utsikt. Särskild uppmärksamhet borde därför ägnas åt valet av utbildningsgrenar, så att den lämnade yrkesundervisningen kunde bliva effektivt utnyttjad.

Skolöverstyrelsen har i fråga om den i betänkandet föreslagna yrkesutbildningen anfört följande.

Den i betänkandet uttalade tanken, att åtgärder böra vidtagas för att genom yrkesutbildning underlätta såväl den manliga som den kvinnliga ungdomens möjligheter att komma ut i förvärvsarbete, synes överstyrelsen vara värd allt beaktande, ehuruval det undandraget sig överstyrelsens bedömande, huruvida åtgärder, som förutsätta befolkningens kvarblivande å Seskarö under ett eller flera år utan att utkomstmöjlighet där förefinnes, kunna i nämnvärd omfattning bidraga till lösandet av det föreliggande arbetslöshetsproblemet.

Den ungdom, som växer upp i ett isolerat samhälle med i hög grad ensidigt inriktade förvärvsmöjligheter, har givetvis mycket svårt att anpassa sig efter de krav, som framträda, då dessa förvärvsmöjligheter upphöra och andra sådana möjligheter — i regel å främmande ort — måste uppsökas. Ensidigheten i den föregående inriktningen har till följd, att den unge icke själv kan finna några anknytningspunkter, som kunna vara honom till ledning eller hos honom påkalla något initiativ vid valet av nytt arbetsområde i stället för det gamla, som han tillhört eller avsett att söka sig till. Yrkesutbildning, om ock kanske mycket elementär, har här visat sig vara av stort värde, i det att den dels hos den unge påvisat förefintliga anlag, dels även väcker hans intresse att fortsätta på den väg, som motsvarar hans anlag.

Syftet med dylik yrkesutbildning kan vara, åtminstone till det yttre, ganska olika.

Utbildningen kan sålunda för det första avse att meddela färdighet att i form av hemslöjd utföra enklare produkter, som kunna vinna avsättning, och därigenom giva tillverkaren, hemslöjdaren, ett bidrag till hans bärgning.

För det andra kan utbildningen avse att vara en förberedande hantverks- eller industriell utbildning av sådan omfattning, att den för den unge underlättar att vinna anställning inom hantverk eller vissa industrier för fortsatt utbildning eller anställning för enklare momentarbeten inom industrien.

För det tredje kan utbildningen avse att giva en mera fullständig färdighet inom något yrke, så att den unge efter avslutad kurs kan anses såsom »utlär» arbetare inom ifrågavarande yrke.

Den skolform inom yrkesundervisningens område, som närmast är avsedd för meddelandet av här ifrågavarande utbildning, är verkstadsskolan. När sådan skola är inrättad av kommun eller landsting, är den underkastad de bestämmelser, som äro intagna i kap. III av Kungl. Maj:ts förnyade stadga för den kommunala yrkesundervisningen den 4 november 1921 (nr 706), vanligen kallad »yrkesskolstadgan», och statsunderstöd utgår då enligt bestämmelserna

i § 1 punkt 1 e) i Kungl. Maj:ts kungörelse angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning den 4 november 1921 (nr 705) med den ändrade lydelse, som denna paragraf har enligt Kungl. Maj:ts kungörelser nr 309/1924 och 238/1928. Verkstadsskolor, som äro att hänföra till enskilda anstalter för yrkesundervisning, äro underkastade de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t i ecklesiastikdepartementet för varje särskilt fall bestämmas och vilka i huvudsak bruka vara desamma, som gälla för kommunala verkstadsskolor.

För både kommunala och enskilda skolor av hithörande slag gäller, att reglemente och undervisningsplan skola fastställas av skolöverstyrelsen, som ävenså har att bevilja understöd till de kommunala skolorna, varemot de enskilda skolornas understöd tilldelas av Kungl. Maj:t. Till landstings- och kommunala skolor utgå understöden från ordinarie förslagsanslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning och till enskilda skolor från ordinarie reservationsanslaget till understöd åt enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Såsom exempel på skolor av hithörande slag, anordnade för tillgodoseende av ungdomens utbildningsbehov utan att något intresse förelegat att tillgodose ett lokalt behov av utbildad arbetskraft, må nämnas Kiruna praktiska ungdomsskola och Byske kommuns anstalter för yrkesundervisning.

Den förra, som är statsunderstödd såsom enskild anstalt för yrkesundervisning, omfattar för närvarande verkstadsskolor för metallarbete, snickeri och skrädderi ävensom husmodersskola och har alltsedan de två förstnämnda verkstadsskolornas och husmoderskolans tillkomst år 1910, på grund av omöjligheten att inom Kiruna samhälle bereda den där uppväxande talrika ungdomen tillräckliga tillfällen till ordnad sysselsättning, varit inriktad på meddelandet av sådan praktisk yrkesutbildning, som kunnat sätta eleverna i stånd att å annan ort bereda sig förvärvsmöjlighet.

Skolorna i Byske hava anordnats under betingelser, som så gott som identiskt överensstämma med de förhållanden å Seskarö, som nu påkallat statsmakternas särskilda uppmärksamhet. Där hava varit anordnade verkstadsskolor för järn- och metallarbetare samt för snickare ävensom lärlingskurser i kvinnlig hemslöjd. Statsunderstöd från anslaget till kommunala anstalter för yrkesundervisning har av överstyrelsen beviljats enligt för verkstadsskolor gällande bestämmelser. Den del av kostnaderna, som icke täckts av sålunda beviljat understöd utan som i normala fall skolat täckas av kommun, har här på grund av förhandenvarande särskilda förhållanden ävenledes i det väsentliga täckts av statsmedel genom anslag från statens arbetslöshetskommission och manufakturförslagslånefonden.

I nu föreliggande betänkande rörande förhållandena å Seskarö har föreslagits, att ett belopp å förslagsvis 10,000 kronor borde beräknas för ordnande av yrkesutbildning. Då länets hushållningssällskap redan lämnat bistånd till anordnande på Seskarö av en kurs i träslöjd för manlig ungdom ävensom tvenne sömnadskurser för husmödrar och unga flickor, skulle det kanske synas naturligt, att här ifrågavarande yrkesutbildningsverksamhet anordnades genom utvidgning av samma hushållningssällskaps ambulande slöjdskola, som redan är statsunderstödd. En sådan utvidgning skulle dock förutsätta, att möjlighet funnes att bereda denna skola ökat understöd i den ordning gällande författning föreskriver. På grund av den starka begränsningen av det för enskilda anstalter för yrkesundervisning avsedda anslaget synes en dylik möjlighet icke vara att räkna med åtminstone för närvarande, enär detta anslag icke på långt när är tillräckligt ens för redan befintliga skolor av hithörande slag. Det synes därför överstyrelsen lämpligast, att de ifrågavarande kurserna på Seskarö anordnas under målsmanskap av vederbörande kommun, eventuellt landstinget.

i vilket fall, såsom redan nämnts, understöd skulle utgå från förslagsanslaget till kommunala anstalter för yrkesundervisning. För att anstalten skall anses såsom kommunal sådan är erforderligt, att vederbörande kommun, respektive landsting, genom laga kraftvunnet beslut åtagit sig erforderliga kostnader för lärares avlöning samt för lokaler och undervisningsmateriel (kungörelsen nr 705/1921 § 3 mom. 2 med däri gjord ändring enligt kungörelsen nr 238/1928), ävensom att anstaltens styrelse väljes på sätt i yrkesskolstadgan nr 706/1921 § 37 sägs om val av lärlingsskolstyrelse, vilken bestämmelse enligt annan ordning anvisade statsmedel, när extra ordinära förhållanden synas påkalla en dylik åtgärd.

Det åtagande av anstaltens kostnader, som enligt det sagda måste beslutas av vederbörande kommun, för att understöd skall kunna utgå som för kommunal anstalt för yrkesundervisning, torde, såvitt överstyrelsen kan finna, icke böra anses utgöra hinder för att den del av anstaltens kostnader, som icke täckas av författningen enligt statsunderstöd, ändock helt eller delvis täckes av i annan ordning anvisade statsmedel, när extra ordinära förhållanden synas påkalla en dylik åtgärd.

På grund av det sålunda anförda har skolöverstyrelsen, med avseende å det i nu ifrågavarande betänkande framförda förslaget att anvisa 10,000 kronor till kurser för yrkesutbildning å Seskarö, för sin del tillstyrkt, dels att åtgärder vidtagas för inrättande av kommunala skolor för yrkesundervisning å Seskarö, huvudsakligen omfattande verkstadsskolor och med dessa jämförbara kortare lärlingskurser inom de yrkesområden och med den lärotid, som med hänsyn till de förhandenvarande förhållandena kunna anses lämpliga, dels att utöver det statsunderstöd, som författningen enligt kan utgå till dylika skolor, ett anslag å 10,000 kronor må göras tillgängligt för täckande av den del av skolornas kostnader, som icke kan täckas av nyssnämnda understöd.

Beträffande det eller de organ, som borde handhava arbetet med avvecklingen, hava länsstyrelsen och de sakkunniga anført, att för att giva sammanhållning och planmässighet åt detta arbete, handhava arbetsanskaffning och arbetsförmedling, upptaga frågor om flyttningshjälp och inlösnings av egna hem, verkställa utbetalningar av medel, som för ändamålet kunde komma att anvisas, m. m. torde erfordras ett särskilt organ, som syntes böra underställas arbetslöshetskommissionen och vara underkastad dess föreskrifter och direktiv i avseende å arbetets bedrivande. Om för denna uppgift kunde erhållas en fullt kvalificerad person med energi och förutsättningar att komma i god kontakt såväl med de arbetslösa som med arbetsgivare och myndigheter, vore detta enligt länsstyrelsens och de sakkunnigas mening den lämpligaste formen för detta organ. Det torde emellertid böra överlåtas åt arbetslöshetskommissionen att efter eget beprövande härutinnan träffa närmare bestämmelser.

Länsstyrelsen och de sakkunniga förutsätta, att arbetslöshetskommissionen vid handhavandet av denna uppgift, särskilt i fråga om arbetsförmedlingen, kan påräkna erforderlig medverkan av socialstyrelsen, varförutom länsstyrelsen givetvis är beredd att lämna det biträde, som kan påkallas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och arbetslöshetskommissionen finna förslaget jämväl i denna del lämpligt. Kommissionen anser det för sin del vara väl motiverat att förlägga det centrala arbetet till Stockholm, samtidigt som det tor-

Organ för
avvecklings-
arbetet.

de vara nödvändigt, att kommissionen åtminstone tidvis är representerad i orten. Kommissionen torde, med hänsyn till sina övriga åligganden närmast böra anförtros ett sådant uppdrag, på sätt av länsstyrelsen och de sakkunniga föreslagits. Ett verksamt stöd torde härvid kunna påräknas av främst socialstyrelsen och länsstyrelsen, men även andra statliga myndigheter och verk, vilka senare, i den mån de vore arbetsgivare i någon mera avsevärd grad, torde böra anmodas att medverka vid beredande av arbetsanställningar. Kommissionen tänkte därvid speciellt på domänstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och järnvägsstyrelsen.

Socialstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit, att evakueringsarbetet syntes i betydande omfattning påkalla verkställighetsåtgärder på platsen, vilka visserligen komme att stå i direkt samband med Seskaröbornas förflyttning till andra arbetsplatser men som dock icke vore av beskaffenhet att kunna hänföras till den offentliga arbetsförmedlingens uppgifter. Då det syntes hava förutsatts, att ett lokalt verkställighetsorgan på Seskarö skulle tillskapas, ville styrelsen särskilt understryka nödvändigheten av att detta organ göres rustat att med egna krafter effektivt fylla här åsyftade arbetsuppgifter, utan att därmed belasta den offentliga arbetsförmedlingens specialorgan, låt vara att ett intimt samarbete dem emellan givetvis bör äga rum.

Slutligen har socialstyrelsen framhållit, att det med hänsyn till de exceptionella förhållandena i förevarande fall vore önskligt, om statens arbetslöshetskommission vid dess handhavande av ifrågakommande uppgift icke bundes vid alltför snävt dragna direktiv, utan att åt kommissionen bevarades frihet att för uppnående av det avsedda resultatet laga efter lägligheten efter vad som kunde befinnas praktiskt och framkomligt i enskilda fall.

*Åtgärder
för arbets-
löshetens
tändrande
under av-
vecklingen.*

Efter det i länsstyrelsens och de sakkunnigas betänkande på nu återgivna sätt behandlats frågan om åtgärder för att definitivt avveckla Seskaröproblemet, anföres i betänkandet, att åtgärder borde vidtagas för att för befolkningen mildra läget under övergångstiden genom mera givande, tillfälliga arbetsmöjligheter. En avveckling av arbetslösheten å Seskarö efter de linjer, som länsstyrelsen och de sakkunniga funnit riktiga och därför måst förorda, beräknades taga en ganska lång tid i anspråk. Man måste sålunda räkna med, att den arbetslöshet, varunder befolkningen nu redan i flera år lidit, komme att för flertalet bliva utsträckt ytterligare utöver en längre eller kortare tid. De svårartade olägenheterna av långvarig arbetslöshet vore allt för påtagliga för att behöva närmare framhållas. Den hjälp, som hittills kunnat lämnas av arbetslöshetskommissionen vid reservarbeten, hade ofta på grund av arbetsplatsernas avlägsenhet visat sig otillräcklig för att hindra nöd och umbäranden i de av arbetslösheten drabbade familjerna.

De möjligheter till provisoriska arbeten, som länsstyrelsen och de sakkunniga ansett böra i första hand ifrågakomma, äro, såsom nämnts, dels en hamnanläggning vid Karl Johans stad utanför Haparanda med tillhörande vägförbindelser, dels påbörjande av en järnvägsbyggnad mellan Morjärv och Kalix. Om dessa frågor anföres i betänkandet följande.

En möjlighet till mildrande av nödläget under övergångstiden erbjöde sig, därest det föreliggande förslaget till uthamn för Haparanda och Tornedalen vid Karl Johans stad jämte vägförbindelse och järnväg nu komme till utförande. Utredningen i denna fråga, som länge stått på dagordningen, föreläge nu klar, så att proposition i ämnet torde kunna avlätas till 1930 års riksdag. Detta arbete erbjöde ur här ifrågavarande synpunkter den fördelen, att arbetsplatsen vore belägen på relativt kort avstånd från Seskarö. Därest, såsom länsstyrelsen i sitt nyligen avgivna yttrande över förslaget förordat, arbetet såväl med hamnen och tillfartsvägen som med järnvägsspåret samtidigt påbörjades, torde under förutsättning av treårig byggnadstid vid arbetena kunna sysselsättas första året 150 och de båda sista åren 175 icke särskilt kvalificerade arbetare. Denna arbetsstyrka borde huvudsakligen kunna rekryteras med Seskaröarbetare. Länsstyrelsen och de sakkunniga förordade livligt, att detta även i övrigt motiverade företag med det snaraste påbörjades, och att vid arbetena i största möjliga utsträckning lämnades företräde åt de arbetslösa från Seskarö.

Hamnanläggning vid Karl Johans stad.

Vad angår förslaget om järnväg mellan Morjärv och Kalix hava länsstyrelsen och de sakkunniga anfört i huvudsak följande.

Järnväg Morjärv—Kalix.

Ett arbete, som ävenledes skulle kunna bli till mycket stort gagn i nu ifrågavarande hänseende, vore den planerade järnvägsbyggnaden Morjärv—Kalix, om vilken järnvägsstyrelsen och vederbörande departementschef redan år 1921, då fråga förelegat om banbyggets igångsättande som nödhjälpsarbete, uttalat, att banans betydelse vore så stor, att densamma förr eller senare måste komma till stånd. Banan skulle få en längd av 47.4 km. och vore kostnadsberäknad till 6,300,000 kronor. Med en beräknad arbetstid av fyra år skulle vid arbetet kunna sysselsättas i medeltal 300 män, vadan här måhända skulle erbjuda sig större möjligheter att placera arbetslösa från Seskarö än vid hamnbygget och i samband därmed stående arbeten.

Beträffande sättet för bedrivande av de berörda arbetsföretagen hava länsstyrelsen och de sakkunniga framhållit, att företagen för att bli till avsedd hjälp för Seskaröbefolkningen borde utföras som arbeten i den öppna marknaden.

I de avgivna yttrandena hava rörande dylika provisoriska arbeten anförts följande:

Arbetslöshetskommissionen finner åtgärder i nu antydd riktning önskvärda och instämmer även i uttalandet att dessa arbeten böra utföras på den öppna arbetsmarknaden, därest de överhuvud taget ansåges lämpliga och nödvändiga, varom det icke ankomme på kommissionen att avgiva yttrande. Härigenom skulle även vinnas en lättnad i kommunens ekonomiska betryck. Det vore dock av vikt att alltid hava för ögonen, att huvudsyftet med de planerade statliga åtgärderna vore att bereda varaktiga anställningar även för de personer, som på nu angivet sätt erhöle tillfälliga anställningar i orten.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finner den rådande arbetslösheten på Seskarö icke i och för sig innebära tillräckliga skäl för igångsättande av denna grund av vare sig den planerade hamnbyggnaden i Karl Johans stad eller banbyggnaden Morjärv—Kalix. Även om av andra skäl något av dessa arbeten skulle komma att beslutas, skulle åtminstone vad beträffade hamnanläggningen den tillfälliga hjälpen bli förhållandevis liten, i det att vid detta byggnadsarbete högst ett 50-tal av de arbetslösa skulle erhålla anställning.

Järnvägsstyrelsen har hänvisat till sitt den 4 januari 1930 rörande ifrågavarande hamnbyggnad till kommunikationsdepartementet avgivna yttrande.

I förevarande utlåtande har järnvägsstyrelsen anfört, att det förhållandet att en del av de arbetslösa å Seskarö skulle under något år framåt kunna beredas arbete vid ifrågavarande byggnadsarbeten icke förefallit styrelsen vara av natur att böra framdriva ur samfärdselsynpunkt icke motiverade kommunikatoriska anläggningar, vilkas trafikerande för all framtid skulle åsamka det allmänna ekonomiska förluster och detta utan att därvid bereddes fördelar, som icke kunde vinnas på annat, vida billigare sätt. De kostnader, som skulle vållas för det allmänna, stode icke i rimlig proportion till den temporära lindring i arbetslösheten, som skulle kunna vinnas genom arbetenas återupptagande.

Vad angår *järnvägen mellan Morjärv och Kalix* har järnvägsstyrelsen hänvisat till ett av styrelsen år 1921 avgivet utlåtande i motsvarande fråga, i anledning av då rådande synnerligen omfattande arbetslöshet. Härefter har järnvägsstyrelsen anfört följande.

Verkställda undersökningar visade, att trafiken på banan finge förväntas bliva svagare än på någon annan infartsbana till kusten och att banan alltså måste bliva i hög grad förlustbringande. Numera hade för övrigt biltrafiken utvecklats på ett sätt, som ännu år 1921 icke kunnat beräknas. Vad tidigare uttalats angående behövligheten förr eller senare av en bana till Kalix syntes icke vara alltfört gällande. Frågan om en järnväg till Kalix föreläge således för närvarande i helt outrett skick, och största sannolikhet föreläge uppenbarligen för att dylika anläggningar numera icke kunde anses ur samfärdsel- och ekonomiska synpunkter berättigade. Att företaga anläggningen blott för att därmed bereda vissa arbetslösa sysselsättning under kortare tid måste styrelsen beteckna som i princip felaktigt. I detta sammanhang har järnvägsstyrelsen erinrat, att som en följd av järnvägsbyggnadsarbetenas fortgående minskning ett stort antal yrkesskickliga och drivna järnvägsbyggnadsarbetare under senare år måst uppsägas. Senaste höst hade sålunda vid statens järnvägsbyggnader cirka 1,400 man drabbats av sådan uppsägelse utan återanställningsmöjligheter. Skulle nu nya järnvägsbyggnadsarbeten upptagas, torde stort tilllopp av arbetssökande komma att ske från sådana arbetare. Då i betänkandet avsetts, att arbetena skulle bedrivas i öppna marknaden, och då tidigare järnvägsbyggnadsarbetare, ävenledes i stor utsträckning arbetslösa, givetvis ägde större skicklighet i ifrågavarande arbeten än de arbetslösa å Seskarö, torde företräde få lov att givas de förra. Även därest mot styrelsens avstyrkande järnvägsbyggnader till Karl Johans stad eller Kalix skulle upptagas, torde sålunda härmed liten lättnad beredas de arbetslösa å Seskarö.

Under hänvisning till det sålunda anförda har järnvägsstyrelsen avstyrkt, att de utvägar till beredande av tillfälligt arbete åt Seskaröbefolkningen under en avvecklingstid skulle tillgripas, som skulle bestå i igångsättande snarast möjligt av arbeten för anläggande av hamn vid Karl Johans stad med tillfartsväg och hamnspår eller av järnväg mellan Morjärv och Kalix.

Socialstyrelsen slutligen har anfört, att frågan huruvida de projekterade anläggningarna ur andra synpunkter, närmast ur ekonomisk, vore försvarliga och lämpliga, undandroge sig styrelsens bedömande. Påpekas kunde dock, att om dessa arbetsprojekt ur sådana synpunkter befunes kunna komma till stånd, detta vore, oavsett det speciella Seskaröproblemet, synnerligen välkommet med hänsyn till arbetsmarknadsläget i Norrbotten i övrigt.

Provisorisk drift vid Sandvik.

Slutligen hava de sakkunniga i sitt betänkande berört frågan om ett *provisoriskt återupprättande av driften vid Sandvik*. Därom har i betänkandet anförts följande.

För en drift, avsedd att nedläggas om ett eller annat år, kunde givetvis icke ifrågasättas några omändrings- och moderniseringsarbeten, utan borde verket drivas i befintligt skick enligt det alternativ i de gjorda beräkningarna, som grundade sig på denna förutsättning d. v. s. med enkelskift (70 man) och en beräknad årlig tillverkning av 4,000 standards. Den årliga driftförlusten hade i detta fall beräknats till cirka 90,000 kronor, vartill dock måste läggas den högre avskrivning, som betingades av att verket komme att drivas endast under en kortare tid.

Denna synpunkt syntes dock ej i och för sig böra få vara utslagsgivande när det gällde att avgöra frågan om provisorisk drift vid Sandvik. Kunde genom en sådan åtgärd avsevärda lättnader beredas befolkningen utan allt för stora olägenheter i andra hänseenden, borde en driftförlust inom rimliga gränser icke få verka avskräckande. Att en provisorisk drift för de arbetare, som lyckades vinna anställning vid sågen, skulle innebära den bästa möjliga hjälpen vore uppenbart. Men härtill inskränkte sig också i stort sett fördelarna därav. För det övervägande flertalet av de arbetslösa skulle förhållandena förbli oförändrade. Möjligheten av att låta olika lag växelvis under viss tid arbeta vid sågen vore väl icke helt utesluten, men en sådan ransonering av arbetet måste alltid i praktiken ställa sig svår, och ingen bleve på detta sätt effektivt hjälpt. Den förr eller senare oundvikliga nödvändigheten även för dem som vunne anställning vid sågen att utflytta skulle bortskymmas genom driftens igångsättande. Befolkningen skulle haka sig fast vid förhoppningen om fortsatt drift, och det bleve säkerligen förbundet med mycket stora svårigheter att å avsedd tid nedlägga verket. I varje fall skulle med all sannolikhet provisorisk drift vid Sandvik avsevärt försvåra och förlänga evakueringsprocessen.

Under förutsättning att ettdera av förut berörda tvenne arbetsföretag vid Karl Johans stad och i Kalix inom den närmaste tiden igångsattes och dreves som arbete i öppna marknaden med företräde för arbetslösa från Seskarö, syntes detta kunna förväntas komma att bereda den arbetslösa befolkningen å Seskarö i dess helhet en verksammare hjälp under avvecklingstiden än provisorisk drift vid Sandvik. Under denna förutsättning borde därför enligt länsstyrelsens och de sakkunnigas åsikt provisorisk drift icke ifrågakomma.

I särskilt yttrande hava två av de sakkunniga, herrar *Wallmark* och *Ekman*, på anförda skäl bestämt avstyrkt, att genom domänverket skulle upptagas provisorisk sågverksdrift vid Sandviks sågverk.

Domänstyrelsen ansluter sig till den sålunda avgivna reservationen.

Arbetslöshetskommissionen anser, att en dylik åtgärd endast i yttersta nödfall bör upptagas till prövning.

Vad angår *sättet för bestridande av kostnaderna för de i betänkandet ifrågasatta åtgärderna* har arbetslöshetskommissionen anført, att kommissionen icke hade någon erinran att göra mot att de beräknade kostnaderna anvisades från reservationsanslaget till bekämpande av arbetslöshet. Kommissionen har dock, som förut omnämnts, framhållit, att utgifterna vore så pass avsevärda — cirka 120,000 kronor per år under 3 år — att desamma näppeligen kunde inrymmas i den kostnadsram, som kommissionen i sin skrivelse den 29 november 1929 angivit för verksamheten för nästkommande budgetår.

Departementschefen.

Det råder icke tvivel om att det nödläge, som till följd av arbetslösheten uppkommit på Seskarö, kräver exceptionella åtgärder. Många omständigheter bidra till att göra förhållandena därstädes särskilt svåra; jag vill här endast erinra om det oerhörda kommunala skattetrycket, om öns avskilda läge samt om arbetslöshetstidens långvarighet. Man bör visserligen icke förglömma, att de arbetslösa även under den gångna tiden erhållit bistånd i en utsträckning, som överstiger den eljest vanliga. Av förut anförda siffror framgår, att såväl från statens som kommunens sida mycket betydande belopp utgivits till de arbetslösa och deras familjer samt att nödhjälpsarbete och tillgång till yrkesutbildning i stor utsträckning beretts dem.

Vad som gör att frågan om speciella åtgärder ändock måste upptagas till särskilt avgörande, är den omständigheten, att arbetslösheten å Seskarö icke kan väntas därförutan upphöra. Den numera förebragta utredningen ger nämligen tydligt vid handen, såväl att försörjning på annat sätt än genom sågverksindustrien icke kan där beredas mer än en ringa del av den nuvarande befolkningen, som ock att det icke under nuvarande förhållanden kan förväntas, att sågverksindustrien kan komma att på enskilt initiativ återupptagas därstädes. Rörande de av de sakkunniga framlagda kalkylerna, enligt vilka sågverksdrift å Seskarö icke skulle kunna bli lösningsbara, hava visserligen olika meningar framkommit; i stort sett torde beräkningarna dock få anses riktigt belysa de ekonomiska utsikterna. Större betydelse än dessa beräkningar synes mig emellertid vid ifrågavarande bedömande böra tillmätas det faktiska förhållandet, att flera sågverk i övre Norrbotten, vilka äro belägna på fastlandet och därigenom samt på grund av andra omständigheter hava bättre möjlighet att vinna avsättning för avfallsprodukterna ävensom i övrigt driva sin rörelse under gynnsammare förhållanden, veterligen dragas med stora svårigheter. Utvecklingen går i den riktningen, att sågverksindustrien bör bedrivas i kombination med tillverkning av sulfatcellulosa och alltmera tenderar ifrågavarande industri i Norrbotten att koncentrera sig vid mynningarna av Pite och Kalix älvar. Även om man enligt min mening på allt rimligt sätt bör medverka till att sågverksindustrien i övre Norrland kan hållas uppe, måste man taga hänsyn till den sålunda av tekniska och ekonomiska förhållanden påkallade utvecklingen. Lika med de sakkunniga anser jag därför icke riktigt, att staten vare sig genom subventionering av ett enskilt företag eller genom upprättande av statsdrift medverkar till sågverksindustriens upprättande på Seskarö.

På sålunda anförda skäl har jag i likhet med länsstyrelsen och de sakkunniga kommit till den slutsatsen, att ett slutgiltigt avhjälpande av arbetslösheten på Seskarö icke kan ske på annat sätt än att de förutvarande sågverksarbetarna överflytta till verksamhet på andra orter.

För åstadkommande av ett sådant resultat hava länsstyrelsen och de sakkunniga, framhållande nödvändigheten av att staten härvid lämna ett kraftigt bistånd, föreslagit ett sammanhängande system av åtgärder, för vilka jag i det föregående redogjort. Av de lämnade referaten har också framgått, att länsstyrelsens och de sakkunnigas förslag i allt väsentligt vunnit anslutning i de däröver avgivna yttrandena. I huvudsak kan även jag ansluta mig till

de framlagda förslagen. Jag anhåller emellertid att något få uppehålla mig vid vart och ett av dessa.

Vad först angår den av länsstyrelsen och de sakkunniga behandlade frågan om *sågverksarbetarnas å Seskarö överflyttning till Kalixindustrien* genom att den Kalix träindustriaktiebolag tillhöriga, med statsmedel återupprättade rörelsen vid Karlsborg skulle utvidgas har jag visserligen i likhet med länsstyrelsen och de sakkunniga funnit, att under nuvarande förhållanden det icke låter sig göra att i angivna syfte framkalla en sådan utvidgning av nämnda rörelse. Det är emellertid icke uteslutet, att en sådan förr eller senare bör komma till stånd, och man torde i sådant fall också vinna någon möjlighet att därstädes skaffa sysselsättning åt Seskaröarbetare, i den mån de då icke funnit lämpligt arbete på annat håll. Den jämväl i betänkandet berörda frågan om *domänstyrelsens försäljningspolitik beträffande virke från statens skogar i övre Norrbotten* har under den senaste tiden i flera olika sammanhang varit föremål för noggrant övervägande, och det är att hoppas, att en lösning därutinnan skall kunna uppnås, som är på samma gång försvarlig ur de ekonomiska synpunkter, vilka domänstyrelsen har att i sin verksamhet iakttaga, och fördelaktig för en stabilisering såvitt möjligt av de enskilda industriföretagen.

Vad härefter angår de föreslagna åtgärderna av praktisk natur beröres i betänkandet först frågan om *flyttningshjälp* och om inlösen av Seskaröarbetarnas egna hem. Då jag anser mig böra tillstyrka förslaget om att kostnaderna för Seskaröarbetares flyttning till nya arbetsplatser skola bestridas av statsmedel, vill jag understryka, att detta måste vara en i särskild grad exceptionell åtgärd, betingad av de enastående förhållandena i förevarande fall och alltså utan prejudicierande verkan. Vidare må framhållas, att de i betänkandet föreslagna villkoren för flyttningshjälpens utgående strängt böra iakttagas. Därest någon utan rimlig anledning vägrar att mottaga erbjudet arbete, bör detta kunna vara anledning till att flyttningshjälp icke vidare ifrågakommer för hans del. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i ämnet.

Den förordade *inlösningen av Seskaröarbetarnas egna hem* torde likaledes vara en förutsättning för att utflyttningens verksamheten skall kunna genomföras och att arbetarna skola kunna utan tyngande ekonomisk belastning börja en ny verksamhet. Jag tillstyrker alltså i princip förslaget härom. Statens egna-hemsstyrelse har i sitt yttrande anfört, att hänsyn borde tagas till att ifrågavarande fastigheter mestadels vore intecknade, och att anledning icke funnes, att staten skulle inlösa dylika inteckningar med fulla beloppet, vilket vederbörande inteckningshavare eljest icke haft möjlighet att under nuvarande förhållanden återbekomma. I anledning härav må framhållas, att en verkställd närmare undersökning utvisar, att dylika inteckningar endast i mycket begränsad omfattning förekomma. Endast fyra av de tjugu egna hem, vilka äro belånade på fri grund, besväras nämligen av penninginteckning, och sammanlagda belånade värdet av dessa inteckningar uppgår endast till något över 12,000 kronor. Två av dessa inteckningar, belånade för tillsammans 6,600 kronor, innehavas av sparbank. En inteckning å ej fullt 1,000 kronor ligger som sä-

kerhet för egnahemslån hos Norrbottens läns hushållningssällskap och den sista inteckningen, å 4,500 kronor, är enligt uppgift belånad hos anförvanter till fastighetsägaren. I ett av fallen överstiger lånesumman med 100 kronor det värde, vartill fastigheten uppskattats vid den värdering, som ligger till grund för sakkunnigförslaget.

Ehuru det väckta spörsmålet således har mycket begränsad betydelse, bör det uppenbarligen vid inlösningen iakttagas, att, i den mån sådant finnes skäligt, uppgörelse bör söka träffas med vederbörande fordringsägare om reducering av lånebeloppen.

Vid den värdering av fastigheter och bostäder, som ligger till grund för sakkunnigförslaget, har man utgått från värdet, därest sågverken varit i drift. En dylik utgångspunkt för uppskattningen synes mig i förevarande fall vara rimlig. Det är väl dock näppeligen att antaga, att inlösning kommer till stånd i alla fall, i det att det kan antagas, att en del egnahemsägare föredraga att kvarstanna på ön och där söka sin utkomst eller också erhålla sådant skogsarbete å annan ort, att de åtminstone tillsvidare för sig och sin familj kunna hava den stadigvarande bostaden förlagd till Seskarö. Då syftet med inlösningen är att underlätta utflyttningen från ön, torde också rätten till inlösning böra begränsas med avseende å tiden, förslagsvis sålunda att inlösen som regel endast skulle ifrågakomma gentemot dem, som under avvecklingstiden eller alltså före 1933 års utgång erhållit stadigvarande anställning å annan ort. Fastigheterna och egnahemmen torde tillsvidare kunna ställas under förvaltning av det särskilda organ för avvecklingsarbetet, varom jag i det följande kommer att framlägga förslag. Då staten givetvis icke har något intresse av att bibehålla äganderätten till desamma, torde de böra så snart som möjligt avyttras; i den mån avyttring icke kommer till stånd under avvecklingstiden, torde sedermera få träffas avgörande rörande förvaltningen därav. Med hänsyn till ändamålet med inlösningen torde det vara skäl att, såsom i vissa av de avgivna yttrandena förordats, föreskriva, att belopp, som kommer att uppbäras av den tidigare egnahemsägaren, skall i första hand användas för bosättning och påbörjande av verksamhet å den nya boningsorten.

I detta sammanhang har uppkommit fråga om att inlösning skulle ske jämväl av fastigheter, tillhörande handlande och hantverkare, vilka vid öns avfolkning komma att förlora möjligheten att på Seskarö erhålla sitt uppehälle. De sålunda framställda anspråken torde icke kunna fränkännas visst berättigande. I fråga om dessa fastigheter föreligger emellertid för närvarande icke någon värdering eller i övrigt närmare utredning, varför jag icke nu är beredd att intaga ståndpunkt i frågan. Det torde bliva anledning återkomma därtill ett följande budgetår i sammanhang med framställning om beredande av medel för avvecklingsarbetets fortsättande.

Det centrala i de åtgöranden, som erfordras för avvecklingen av arbetslösheten på Seskarö, är tydligen åstadkommande av en *effektiv arbetsförmedling*. Såsom framgått av det föregående, hava redan särskilda åtgärder vidtagits i detta hänseende, i det att särskild arbetskraft ställts till förfogande vid länsförmedlingen i Luleå för anskaffande av arbete åt arbetslösa. Denna

anordning har vitsordats vara till gagn och synes böra fortsätta. Därjämte torde det emellertid vara erforderligt, att till Seskarö utsändes en person, som kan i samarbete med länsförmedlingen och samtidigt i närmaste kontakt med Seskaröarbetarna undersöka alla möjligheter för dessas utplacering. Åt samma person torde böra uppdragas att handhava de omedelbara åtgärderna beträffande arbetarnas flyttning och statsbidragen därtill ävensom inlösningsen av de egna hemmen. Denna person torde böra stå under arbetslöshetskommissionens direkta ledning och tjänstgöra såsom dess organ även vad angår yrkeskurser m. m. Detta förslag sammanhänger därmed att, såsom kommissionen och socialstyrelsen förordar, ledningen av avvecklingsarbetet syntes böra handhavas av kommissionen, som alltså bör hava att, när det gäller att med statens verk, närmast domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen, förhandla om arbetsanställningar, ombesörja dylika förhandlingar.

Rörande utsikterna för ifrågavarande arbetsförmedling är det tyvärr icke möjligt att med säkerhet uttala sig. Länsstyrelsen och de sakkunniga hava väsentligen hänvisat till förefintligt behov av ytterligare arbetskraft i skogsbruket. Emellertid må framhållas, att även om det torde få antagas vara riktigt, att skogshanteringen i Norrbotten i framtiden kommer att kräva någorlunda permanent sysselsatt arbetskraft i större utsträckning än hittills, detta sannolikt endast kommer att bliva resultatet av en långsamt skeende utveckling. Utplaceringen av arbetare för permanent sysselsättning i skogsarbete möter dessutom för närvarande bland annat den svårigheten, att erforderliga bostäder, vägförbindelser och dylikt i stor utsträckning saknas.

Vad angår förslaget om *kolonisation* av Seskaröarbetare på G. E. Broms' stiftelses områden vid Keräsjöki har i de avgivna yttrandena anbefallts den största försiktighet, då eljest risken för misslyckande vore mycket stor. Även enligt min uppfattning läser endast i undantagsfall en dylik kolonisation kunna anbefallas. Dock förefaller mig tillräcklig anledning icke förefinnas att utsluta jämväl denna eventualitet såsom en av utvägarna vid utrymningen av Seskarö. Å andra sidan bör det enligt min mening icke ifrågakomma att med statsmedel bidra till anskaffning av inventarier m. m. Följden skulle alltså bliva, att kolonisation endast skulle kunna ifrågakomma i de fall, där en tidigare egnahemsägare är villig att lägga ned inlösningssumman på anläggningen av kolonatet.

I fråga om de lämpligaste anordningarna beträffande den viktiga frågan om beredande av *yrkesutbildning* åt de yngre åldersgrupperna hava under ärendets behandling olika uppslag framkommit. I sakkunnigbetänkandet förutsattes närmast en utvidgning av de kurser, som redan förekommit på Seskarö av den typ, som plägar anordnas genom arbetslöshetskommissionen. Nämda kommission ansluter sig till detta förslag men förordar därjämte, att medel beredas för beivrande av yrkesundervisning på andra platser. Skolöverstyrelsen förordar däremot inrättande av verkliga yrkesskolekurser av det slag, som förekommit i Byske kommun i anledning av den därstädes inträffade svåra arbetslösheten.

Såsom i olika sammanhang framhållits kan utflyttningen från Seskarö endast

väntas ske successivt. Det är då uppenbarligen ur olika synpunkter av stor betydelse att väntetiden begagnas till att meddela de yngre åldersgrupperna sådana kunskaper, som göra dem bättre ägnade att bereda sig utkomst i ett yrke. För min del vill jag därför förorda, att samtliga de ifrågasatta utvägar-
na försökas. De av arbetslöshetskommissionen anordnade kurserna hava sin huvudsakliga betydelse däri-
genom, att de under arbetslöshetstiden bereda nyt-
tig sysselsättning och vana vid ordnat arbete. Arbetslöshetskommissionens förslag att med statsbidrag bereda möjlighet för be-
vistande av kurser å andra orter synes mig innebära en god anordning. I den mån exempelvis de unga kunna utplaceras vid folkhögskolor eller lantmannaskolor i olika trakter, vi-
sar erfarenheten, att de genom undervisningen och umgänget med kamraterna lätt assimileras i den nya omgivningen och att däri-
genom möjlighet uppstår för lämpligt förvärsarbete. Vad slutligen angår de av skolöverstyrelsen för-
ordade yrkesskolorna avse de att lämna full undervisning i vederbörande yr-
ken. Därest undervisningen avser sådana yrken, i vilka relativt god arbets-
tillgång finnes, innebär denna undervisning tydligen den bästa möjligheten att på ett definitivt sätt överföra vederbörande arbetare till ny inkomstbringande sysselsättning. Erfarenheten från yrkesskolorna i Byske hava också enligt samstämmiga vittnesbörd varit gynnsamma. På sätt därstädes skett torde även i detta fall bidrag kunna lämnas av arbetslöshetsmedel till täckande av den del av kostnaderna, för vilken landstinget eller vederbörande kommun eljes för-
fattningsenligt har att ansvara. Arbetslöshetskommissionen torde alltså böra tillsammans med landstinget eller möjligen Nedertorneå kommun överväga an-
ordnandet av dylika kurser.

För yrkesundervisningen har i förevarande betänkande beräknats ett sammanlagt belopp av 10,000 kronor. Det är möjligt, att denna summa icke blir tillräcklig för genomförande av det utbildningsprogram, som jag i det föregående antytt. Med hänsyn till sakens betydelse torde denna omständighet dock icke få utgöra hinder för programmets genomförande, utan lärers i händelse av behov berörda belopp böra få överskridas inom vissa gränser, som torde få av Kungl. Maj:t angivas.

Redan den nu behandlade yrkesundervisningen innebär ju enligt det anförda i viss mån en anordning till *avhjälpan* *av svårigheterna under avvecklings-*
tiden. Av den lämnade redogörelsen har framgått, att i förevarande betänkan-
de därjämte framlagts flera andra alternativa förslag i sådant hänseende. Av dessa har ett, nämligen förslaget om *provisoriskt upptagande av driften vid Sandviks sågverk*, av länsstyrelsen och de sakkunniga upptagits såsom det, vil-
ket sist borde ifrågakomma; två av de sakkunniga hava ansett, att ett dylikt åter-
upptagande under inga omständigheter borde ske. Även enligt min mening bör dylikt åtgärd icke nu ifrågakomma. Förutom därmed förbundna principiella betänkligheter och uppkommande förlust för staten talar mot densamma, att den måste vara direkt ägnad att motverka en snabb utflyttning från Seskarö.

Vad angår de i övrigt ifrågasatta provisoriska arbetena nämligen antingen byggande av *hamn vid Karl Johans stad* i närheten av Haparanda jämte till-
fartsväg och eventuellt järnvägsspår eller byggande av *järnväg mellan Morjärv*

och Kalix, vill jag erinra, att Kungl. Maj:t denna dag på föredragning av chefen för kommunikationsdepartementet torde komma att föreslå riksdagen att anvisa medel för påbörjande av förstnämnda företag. Vid behandling av sagda ärende har föredragande departementschefen bland annat framhållit, att avvecklingen av arbetslösheten å Seskarö skulle genom detta företag verksamt och på ett lämpligt sätt underlättas. Därutinnan må framhållas, att arbete på detta sätt kan erhållas, icke endast som i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande anförts för ett femtiotal Seskaröarbetare vid själva hamnbyggnaden utan därjämte för ett icke oväsentligt antal sådana arbetare vid anläggandet av den i förslaget ingående tillfartsvägen till hamnen samt vid utförande i samband därmed av vissa förbättringsarbeten å kustlandsvägen. Därest ifrågavarande förslag vinner riksdagens gillande torde — under förutsättning därjämte att arbetslöshetskommissionen väsentligen i samma utsträckning som hittills anvisar reservarbeten å andra håll åt Seskaröarbetare — det icke behöva ifrågasättas att tillgripa vare sig järnvägsbyggnaden Morjärv—Kalix eller ett provisoriskt återupptagande av driften vid Sandvikssågen.

Redan i det föregående, nämligen i samband med frågan om arbetsförmedling, har jag angivit min ståndpunkt i fråga om *organisandet av avvecklingsverksamheten*. Jag torde härvid kunna hänvisa till vad jag i berörda sammanhang anført.

Kostnaderna för avvecklingens genomförande hava i länsstyrelsens och de sakkunnigas betänkande, på sätt den lämnade redogörelsen utvisar, uppskattats till sammanlagt 355,000 kronor att fördelas på tre år. Mot denna uppskattning har jag icke i vidare mån haft något att erinra än som framgått av vad jag anført rörande eventuellt behov av ökade medel för yrkesutbildning. Vad angår sättet för beloppets bestridande finner jag i likhet med arbetslöshetskommissionen, att detsamma lämpligen kan utgå av det allmänna anslaget till bekämpande av arbetslösheten. Vid sådant förhållande torde närmare fixering av det för nästa budgetår erforderliga beloppet icke nu behöva göras, utan synes endast riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t böra inhämtas att av nämnde anslag bestrida utgifter för avveckling av arbetslösheten å Seskarö enligt här förordade grunder.

Till den merbelastning å ifrågavarande anslag, som kommer att vållas av nu förordade anordningar, har jag, såsom av det föregående framgått, tagit hänsyn vid beräkningen av anslagsbehovet för nästa budgetår.

Under återopande av vad jag sålunda i skilda hänseenden anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag
av kronor 2,000,000;
dels ock medgiva, att av nämnda anslag må bestridas utgifter för avveckling enligt av mig i det föregående förordade grunder av arbetslösheten å Seskarö.

Kungl. Maj:ts proposition nr 255.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.
